

A KERESZTÉNY CSALÁD

BIOLÓGIAI ÉS ETIKAI MEGVILÁGÍTÁSBAN

ÍRTA

ZBOROVSKY FERENC S. J.

HEIM PÁL DR.
EGYETEMI TANÁR
ELŐSZAVÁVAL

1 -5000 PÉLDÁNY

A PÉCSI JÉZUS SZÍVE TEMPLOM
ÉPÍTŐ-BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSA
PÉCSETT

Imprimi potest.

Budapestini, 1. Ianuarii 1929.

Francisais Bíró S. jf.
Praep. Prop. Hung.

Nihil obstat.

Dr. Ladislaus Döry
censor dioecesanus.

157/1929.

Imprimatur.

Quinque-Ecclesiis, 14. Ianuarii 1929.

f Franciscus m. p.
episcopus Quinque-Ecclesiarum.

*Gróf Klebelsberg Kunóné
Ő Nagyméltóságának
ajánlva.*

ELŐSZÓ.

Ezt az értékes könyvet nagyon melegen szeretném bevezetni és minden családnak és mindazoknak, akik család-alapítás előtt állnak, nyomatékosan ajánlani. A természettudósnak a katolikus pap adta a kezébe a tollat, a biológusnak az etikus sugallja az érveket és a természettudomány, az orvosi tudomány által megismert igazságok, és törvényszerűségek magasabb, nemesebb nézőpontból tárgyaltnak. Amikor az olvasó áttanulmányozva leteszi kezéből e könyvet, amikor elgondolkozik felette és elmélkedik rajta, csodálkoznia kell azokon, a gyönyörű törvényszerűségeken, azokon a bámulatos, végső finomságukban emberi elmével talán soha fel nem fogható berendezéseken, amelyekkel a Teremtés az ő végtelen bölcsességében és tökéletességében az emberi nem fennmaradásáról gondoskodott. És akkor tudatára kell ébrednie annak is, hogy az élet két hatalmas rugója mellett, amint a könyv mondja „a szerelem és az éhség” mellett, van egy harmadik hatalmas rugó is, ami az emberi nem fennmaradását biztosítja s amely nélkül lassú elfajulás, elkorcsosodás és végső eredményben a kipusztulás volna az emberi nem sorsa és ez az etikai alap, a valláserkölcsi meggyőződés.

A vérbaj, az egyke, az alkoholizmus és ezek következményei hány család kipusztulására vezettek már! A kicsapongások, az élvezetek hajszolása, a kíméletlen harc a pénz, a hatalom és a dicsőség után nemcsak a korán megöregedett, az ideg- és vérrendszerében tönkrement apára, hanem akárhányszor a gyermekekre is reányomja a bélyegét, az elszakított családi kötelékek nemcsak a gyermek lelkén,

hanem testi egészségén is nyomot hagyhatnak. Micsoda ennek a legfőbb óvszere, micsoda ennek a leghatalmasabb ellen-szere? Az etikai alap, a valláserkölcsi meggyőződés. Ennek a szolgálatában a szerelem a boldog család megalapításá-nak az előfeltétele, melynek Jutalma a viruló gyermekek egész sora, kik a fiatal szülőknek büszkesége és majdan az Öreg szülőknek támaszai lesznek. A nemi ösztön nem a kicsapongások rugója, nem a nemi betegségek, a vérbaj alattomos fegyvertársa, hanem a család, a faj, a nemzet megerősödésének a forrása. Az éhség a test épségbenmara-dásának, a testi és szellemi erő teljes kifejtésének, az élet küzdelmeivel való eredményes harcnak egyik hatalmas motí-vuma, és nem a mohóság, a kapzsiság, a mások kíméletlen elnyomásának öntudat alatti mozgatója.

A keresztény etika az egyént, a családot és rajtuk kereszt-tül a nemzetet szolgálja. A keresztény etika nem alkuszik, nem hagy kibúvót, megfogja az ember kezét és biztosan vezeti előre és felfelé. E könyvben a biológia és az orvosi tudomány igazságain keresztül az etikus mutatja meg az utat, amelyről ha le nem tér a keresztény társadalom, a boldogabb Haza, viruló családok, nemes fiatalság és az integer Magyarország tündöklő képe integet felénk.

Pécs, 1929. január 1.

Prof. HEIM PÁL.

B E V E Z E T É S .

Az ember néha komolyan hiszi, hogy a világ örökké változó kaleidoszkópjában ő az egyetlen szilárd nyugvópont. Pedig az enyészet megállás nélkül szövi az elmúlás halotti szemfödelét, mellyel előbb-utóbb minden élő eltakar. Az élet nem tart örökké a földön. A százados tölgy is elkorhad idővel, tövében azonban már bontakozik az új élet hajtása. Az embernek gyorsan tovatűnő élete is alá van vetve az enyészet kérlelhetetlen törvényének. Az emberiség törzsfájának hajtásai gyorsan elhervadnak és hamarosan lehullanak az élet fájáról, mint ősszel az elsárgult falevelek. Az élet törzsfája azonban az elhalt hajtások helyén új életet fakaszt. Az egyes nemzedékek sírba szállanak, azonban az élet fáklyáját tovább adják nemzedékről-nemzedékre.

Tavasza van. A virágzó fák húsvétváró, ünnepi köntösben pompáznak. A virágok legszebb szíromruhájukat öltik fel, a természet pazar színpompában, a májusi szellő bódító illatában s a napsugár tobzódó játékában üli nászünnepeit. S mikor így a természet legszebb köntösébe öltözik, ez a tavaszi szépség egyúttal az élet fennmaradását szolgálja. A virágok feltűnő élénk színe odacsalja a rovarokat és így általuk biztosítja a beporzást és a faj fennmaradását.

A természetben minden esztendőben végigrezdül az élet vágya, minden tavasszal új ritmusban zeng az élet dala és új örömmámorban úszik a diadalmas ébredés. A természet szépsége az élet gazdagsága. Mi lenne, ha az élet ellenségei gátat vetnének az élet természetes megnyilatkozásának és végleg letarolnák a tavasz nyíló virágait? Az élet egyre szegényebb lenne és ha ez többször megismétlődne, a halál csakugyan diadalmaskodnék az életen.

Az emberiség fennmaradását Isten akarja és ezt az akaratát Isten magához méltó, fenséges módon valósította meg. Nemcsak a költészet szó aranyos legendákat a házasa-

ság köré, mely az élet misztériumát ringatja, nemcsak a művészet vonja azt körül fénylő glóriával, hanem a vallás is megdicsőíti, midőn a házasságot szentségi méltóságra emeli. Az erkölcsi és vallásos alapokon nyugvó család kétségtelenül a társadalom végső tartóoszlopa. A nemzetek őserije azokban a természetű családokban keresendő, ahol oltárt emelnek a tiszta erkölcsnek és ahol az élet gazdag kibontakozásának nem vet még gátat rút emberi önzés. Ezek a családok a nemzeti élet palládiumai, erejének tulajdonképeni forrásai.

Hazánk virágos kertjében a legtöbb család, sajnos, nem mintázódik a természet és az erkölcsvilág törvényei szerint. Nagyon sok család égboltjáról lehulltak a szent eszmék fénylő csillagai, megfogyatkozott bennük a vallásos érzület, megmásítják ott Isten gondolatait a házasság életéről, úgy, hogy az nem fakaszt többé életet, hanem az az erkölcsi gáton áttört érzékiségnek lesz kizárólagos eszköze. A „modern” család oltárképe nem a tiszta erkölcs, hanem az élvezetvágy. Sok magyar család kerthez hasonlít, melyben csak egy vagy legfeljebb két virág díszlik, az élet többi hajtásait pedig letarolta az emberek rideg önzése. Számos magyar faluban már alig hangzik gyermekkacaj, az utcákon síri csend honol, akárcsak a temetőben. Pedig nagyon helyesen hirdeti a magyar kultuszminiszter, gróf Klebelsberg Kunó, hogy az élet gazdagsága a legnagyobb nemzeti érték, melynek csökkenésével szegényebb lesz a nemzeti élet is.* Ha a magyar nép nem eszmél rá a veszély nagyságára és a magyar család a jövőben is terméketlen ugar lesz, úgy a magyar nemzet méltatlan lesz őseinek ezeréves történetével megszentelt földjére és egy újabb Trianon a számban és erőben megfogyatkozott magyarságot esetleg végkép eltünteti majd a föld színéről. Akkor a sírbaroskadt nép sírkövére majd odaírhatja a jövőendő

* Neonacionalizmus, Budapest 1928. 177. 1.

századok krónikása, hogy ez a nemzet önmaga ölte meg magát, mert a család szentélyében lábbal tiporta az Isten és az élet szent törvényeit.

Ez a kis könyv a természethű keresztény családok szépségét és értékét a biológia és az etika fényénél akarja bemutatni. Az élet törvényeihez való hűségnek biológiai és etikai értékét akarja megvilágítani azok előtt, kik nemzetünk sorsát szívükön viselik és akik a nemzeti élet újjászületésének zálogát, joggal, a magyar családok megújításában látják. Óhajtuk is szívünk mélyéből, hogy a magyar rónán minden keresztény család az Isten gondolatai, a természet és az erkölcsi világ szent és sérthetetlen törvényei szerint mintázódjék, hogy így minden magyar család bőven fakadó forrása legyen az erőben gazdag életnek. Csakis így tudjuk biztosítani nemzetünk fennmaradását és boldogabb jövőjét.

Ezúton is legmélyebb hálámat fejezem ki mindazoknak, akiknek szíves közreműködése tette lehetővé, hogy a könyv tudományos részei minden tekintetben a tudományok mai színvonalán álljanak. Hálás köszönetemet fejezem ki *Heim Pál* egyetemi tanár úrnak, a gyermekgyógyászat európai hírű képviselőjének, aki a gyermekgyógyászati részeket volt szíves átnézni. Heim Pál neve ünnepelt nemcsak a tudomány csarnokában, hanem a társadalom szívében is, mert ő egyik legfőbb irányítója azoknak a gyermekvédelmi intézményeknek, melyek a zsendülő magyar életet akarják megmenteni a szebb jövőnek. A professzor úr, a magyar gyermekek nagy barátja, készségesen írt meleghangú bevezetőt a könyvhöz és ezzel lehetővé tette, hogy országos hírű neve a könyv legjobb ajánlása lehessen. Hálásan emlékszem meg *Scifiades Elemér* egyetemi tanár úrról, a nőgyógyásznak külföldön is elismert tekintélyéről, aki a könyvnek saját szakmájába vágó részeit volt kegyes felülvizsgálni. Hálával említem meg *Gorka Sándor* egyetemi tanár úr, a biológia nagynevű művelőjének nevét, aki az örökléstan részeket átnézni kegyeskedett. Végül köszönetet mondok *Dréhr Imre* államtitkár úrnak, hogy „A családi élet védelme a magyar szociálpolitikában” című nagy értékű tanulmányának kéziratát rendelkezésemre bocsátani szíveskedett, amivel lehetővé tette a könyv szociálpolitikai fejezetének kiegészítését.

AZ ÁTÖRÖKLÉS PROBLÉMÁJA.

Az asztrológia és a biológia

Az ősrégi időben, mikor még a csillagászat a babona és az okkult tudományok keveréke volt, a tudományok

szárnybontogatásának e zsenge korában komolyan hitték, hogy az emberek sorsa a csillagokban van megírva. Az egyének sorsára nézve döntőnek gondolták a csillagoknak az illető születése idejében elfoglalt állását, mert úgy vélték, hogy az emberi sors a csillagok állásának a függvénye. Szerintük az emberi élet további sorsa is a csillagok járásától függ és az asztrológiával akarták fellebbentem az ember jövőjének titokzatos fátyolát.

Ma tudjuk, hogy az asztrológia álmai hiú ábrándok voltak. Az ember túlságosan csekély pont a világegyetem mérhetetlen birodalmában, semhogy sorsa a csillagos ég járásával kapcsolatos lehetne.

Ami azonban az asztrológiában hiú ábránd volt, az a modern biológiában megdönthetetlen valóság. Kinek-kinek sorsa jó-részen előre meg van pecsételve és pedig egyrészt a szüleitől nyert örökletes anyagban, másrészt meg azon létfeltételekben, melyektől az emberi élet harmonikus kibontakozása függ. A jövőndő nemzedék sorsa e két tényezőben van előre megírva és az onnan nagyjából már előre kiolvasható.

A búzaszem

Májusi illatárban a tavaszi szellő hullámozásában lágyan ringanak a zöldelő búzaföldeken az elvetett életnek kisarjadt remény-ségei. A búzakaralást füzérek alkotják, a füzérek pedig rendszeren két-három virágból állnak. A virágnak legfontosabb része a három porzó és a tollas bibével ellátott termő, benne a petesejttel. A virágpor a portokban érlik és megérés után a virágpor milliói feltörlik szűkös börtönük falát és a tavaszi szellő szárnyain útra kelnek, hogy elérjék

rendeltetésüket. Ilyenkor egész sárga felhők vonulnak végig a ringó búzatáblák felett. A virágpor a szelek szárnyán jut el a bibére, onnan a tömlőn keresztül lehúzódik a magházba, ahol a petesejttel egyesül s új élet kialakulásának lesz kiinduló pontja. Így jött létre a búzaszem, ahol az örökletes anyag felerészben a virágpor, felerészben pedig a petesejtből származott. A jövőző sokszoros termés minden reménysége a kis búzaszemben pihen, amely az egyetlen összekötő kapcsot képezi az új és a régi nemzedék között.

Bizakodó lélekkel és a százszoros termés reménységével veti el a szántóvető a búzaszemet a föld felhasított méhébe, a felszántott barázdákba. Megvalósulnak-e szívének vágyai? Százszoros termést fog-e aratni az aranysárga kalászon, avagy kárbavész fáradtsága és köddé foszlik reménysége?

A búzaszem sorsának irányítói *A búzaszem sorsát két tényező irányítja az örökletes anyag és a megfelelő életfeltételek.* Csak ha mindkettő megvan, válhatnak valóra reménységei. Az örökletes anyag az első feltétel. Illatos virágok nem jöhetnek létre közönséges útszéli fűmagvakból és pompázó rózsák sem nyílhatnak tüskés aszott kórón. De ezenkívül szükséges még a másik tényező is, a megfelelő életfeltételek biztosítása. A búzaszem, ha sziklás talajra kerül, vagy teljesen elpusztul, vagy csak satnya a termése, ellenben jó termőföldbe jutva, százszoros termést hoz. A jóságos természet örökös szeretettel gondoskodott arról, hogy legalább a zsenge élet első szakában meglegyen a megfelelő táplálék s azért a búzaszemben sok tartalék-táplálékot halmozott fel útravalónak. Finom gyökérszálak erősítik a kis palántát az alzathoz, akárcsak a horgonyok a hajót, és az a hivatásuk, hogy egyúttal a földből is felszívják a megfelelő táplálékot. így fejlődik a természet gondos ápolása és a napsugár hívogató szeretete mellett az Isten áldása valóra váltva a szántóvető reménységeit.

Ily mindenre kiterjeszkedő szeretettel
Az emberi élet. gondoskodott az Isten a búzaszemről, melyet, sokszor észrevétlenül is, lábainkkal taposunk. Hasonlóan gondoskodott a mezők liliomairól, melyeket Salamonénál is szebb köntösbe öltöztetett. Hasonlóképp gondoskodott az erdők madarairól is, hogy a ligetekben az élet és a madárdal ne haljon el soha. Az egész természetben, az anyagi világban épúgy, mint az élők világában, a törvényszerűség és a célravezetés szebbnél szebb példáival találkozunk, melyek mind azt igazolják, hogy mindent a végtelen bölcs Alkotó rendezett el, megszabva mindennek célját és megadva mindenütt a kibontakozáshoz szükséges életfeltételeket.

Ha Isten oly nagy szeretettel gondoskodott a növény- és az állatvilág egyedeiről, ahol pedig nincs etikai élet és nincs egyéni rendeltetés, akkor mennyivel nagyobb gonddal kellett gondoskodnia az emberről, az élet legtökéletesebb mintázásáról, aki Isten képmása és a teremtés koronája.

Az emberi élet kibontakozása, miként a búzaszemé, két tényezőtől függ: az örökletes anyag minőségétől és a megfelelő életfeltételek biztosításától Isten, a világmindenség Teremtője és Gondviselője, a maga részéről elegendőképpen gondoskodott az emberi élet fennmaradásáról. Minthogy azonban az élet letéteményesei maguk az emberek, akik magukból vetik ki az új élet vetését és az életfeltételek biztosításával maguk körvonalazzák a jövő élet kibontakozását, azért az embereknek öntudatosabban kellene tudniok e nagy igazságot, nehogy, még hibájukon kívül is, esetleg mulasztást kövessenek el, és a lehető legnagyobb mértékben vigyázniok kellene az emberi élet e két tényezőjére, mert csak így fakadhat bőszeges és gazdag termés a jövő élet barázdáiban.

Az átöröklés élettani alapja.

A modern kozmogóniai elméletek

Az új élet. szerint a világegyetem élete véges.

Az égitestek birodalmában, miként azt az entrópia-törvény tanítja, a halál fagyos birodalma fog majd diadalmaskodni és minden életet jéggé dermedteni.

A természettudósok közül egyesek, hogy a világegyetem e szomorú, de elkerülhetetlen végzetét megakadályozzák, feltételezik, hogy az égitestek időtlen idők multán, mikor már haldokló energiájuk is megfogyatkozott, egymással ismét összeütköznek és az így létrejött energia új életet ad majd a haldokló világnak. A világegyetem rugója ismét el van húzva néhány évmillióra és a világmindenség lepergése ismét biztosítva van hosszú időre. Így fiatalodik meg a világmindenség bizonyos időközökben és ebben áll a világegyetem örök élete.

A világegyetemnek ez a megifjodása azonban pusztá feltevés, melyet nem támaszt alá egyetlen tudományos érv sem. Ami azonban a világegyetem életében merő feltevés, az az élők világában igazi valóság. Az egyének élete rövidre van szabvar az egyes ember gyorsan megöregszik és sírbaszáll. A pusztuló nemzedék mellett azonban ott nő már az új élet hajtása,, melyben a szülők haldokló energiája új lánggal lobban fe.

A csírasejtek A régi és az új nemzedék közt az összekötő kapcsolatot a *csírasejtek* alkotják. A szülői szervezetet alkotó úgynevezett szomatikus testi sejtek idővel elpusztulnak, a csírasejtek azonban túlélik az enyészet hatalmát és az új nemzedék létrejöttével biztosítják a faj fennmaradását.

Kétféle csírasejtet különböztetünk meg, a *hím* vagy a termékenyítő, és a *női* vagyis a petesejtet. Nagyságra nézve egymástól különböznek ugyan, de örökletes anyag szem-

pontjából egyenlő értékűek. A modern biológiával kerülne ellentétbe az, aki másnak egészségi és erkölcsi értékét megítélendő, mint ahogy azt a régiek tették, csakis az apai ágat nézné, az anyai ágtól pedig eltekintene. A gyermek anyjától legalább is annyit örököl, mint az apjától, sőt még többet, mert az anya gyermekét 9 hónapon saját vérével táplálja.

A csirasejtek legfontosabb része a sejtmag és ennek úgynevezett *kromatin állománya*. Ez utóbbi fonálszerű, apró képződményekből áll, melyeket, minthogy könnyen iesthetők, *kromoszómáknak* neveznek. Számuk az egyes fajokra jellemző és szigorúan állandó. Az emberi éretlen csirasejtekben 48 kromoszómát állapítottak meg.

A megtermékenyítés a hím és a női

A megtermékenyítés. csirasejtek egyesülésében áll. Miután

a hím csirasejt egyesült a petesejttel, a petesejt körül azonnal burok keletkezik, hogy a többi csirasejteknek behatolását a petesejtbe megakadályozza és eképp a rendes fejlődés kialakulását biztosítsa. A megtermékenyített petesejtben 48 kromoszóma van, felerészben anyai, felerészben apai eredetű. Már most a megtermékenyített petesejt tovább osztódik és így lassan-lassan folytonos osztódással kialakul az új élő lény. Láthatatlan és közelebből nem ismert erők irányítják mind ezt csodálatos célszerűséggel, melyek csakis az életelv felvételével nyerhetnek kielégítő magyarázatot.

A sejt oszlását bonyolult folyamat

A sejtoszlás előzi meg, melynek lényege röviden a következő: A nyugodt sejtmagban a finom, recés hálózatot alkotó kromatin állomány betömörül és a fajra jellemző számú részekre, úgynevezett kromoszómákra tagolódik. A kromoszómák ezután hosszanti irányban két részre oszlanak, majd pedig a sejtnak közepén az úgynevezett egyenlítői síkban helyezkednek el. Mikor a sejtmag

hártyája szétesik és a sejt két sarkát összekötő fonalhálózat, a magorsó, kialakul, akkor a kromoszómák fele az egyik, a másik fele a másik sarok felé vándorol. Ezután a sejt közepén kialakul az új sejthártya, mely a sejtet két új fióksejtté osztja szét, mindegyikben a fajra jellemző 48 kromoszómával.

Mielőtt azonban a csirasejtek egye-

Az érési folyamat. sülnének, előbb az *érési, redukciós folyamaton* mennek keresztül, melynek lényege az, hogy a sejt a kromoszómák felét egyszerűen kilöki magából és így a kromoszómák száma az eredetinek csak fele lesz. A természet azért gondoskodott oly bölcsen a kromoszómák redukciójáról, hogy a megtermékenyített petesejtben a kromoszómák száma mindig a fajra jellemzően állandó legyen. E nélkül ugyanis a megtermékenyített petesejtben már kétszer több kromoszóma lenne, mely a következő nemzedékben megkétszereződne és így folytatódna ez a végtelenségig, ami természetszerűleg lehetetlen.

A testvérek. Ez a redukciós folyamat magyarázza meg azt a csodálatos jelenséget, hogy sokszor *ugyanazon szülők gyermekei miért ütnek el annyira egymástól.* Az örökletes tulajdonságok hordozói ugyanis a kromoszómák, melyeknek fele az érési folyamatnál a sejtből kilöketik. Kivételt csakis a biológiai értelemben vett ikrek képeznek, akik már a fejlődésnek indult pete kettéválásából, tehát egy petéből származtak. Az ilyen ikreknél az örökletes anyag ugyanaz és azért természetszerűleg hasonlítanak egymáshoz. Ez már nem áll fenn azon ikrekre nézve, akik két petének egyidőben történt megtermékenyítéséből alakultak ki. Ezeknél különböző tulajdonságokkal, illetve kromoszómákkal bíró sejtek egyesültek s azért az ezekből származó ikreknél nagyobb hasonlóság nem keresendő, mint a többi testvéreknél.

A megtermékenyítésnek *kettős* célja van. Az *első* az, hogy a fejlődés célja menetét megindítsa és rendszeres lefolyá-

menetét megindítsa és rendszeres lefolyását biztosítsa, mely azután minden tekintetben kifogástalan egyéneket hoz létre.

Bizonyos esetekben a petesejt magában, a megtermékenyítő sejt hozzájárulása nélkül is, fejlődésnek indulhat. Loeb amerikai életbúvár tengervízbe helyezett tengeri sünpetéket tisztán kémiai és fizikai ingerekkel fejlődésnek indított, de az így keletkezett egyedek ritkán voltak minden tekintetben normálisak. Ugyancsak a hím csirasejt is a magjától megfosztott petesejt plazmájával egyesülve fejlődésnek indult, de ritkán vált minden tekintetben kifogástalan egyedé. Eszerint tehát a megtermékenyítés első célja a fejlődés rendszeres menetének biztosítása.

A megtermékenyítés másik célja a szülői tulajdonságok átvitele és keveredése. Ezáltal a természet azt akarja elérni, hogy egyrészt megmaradjon a fajra jellemző összhang, másrészt hogy a faji tulajdonságok keretén belül bizonyos változatosság jöjjön létre, hogy így a nagyobb fokú alkalmazkodási képesség és evvel a fajnak fennmaradása annál jobban biztosítható.

A régi, preformációs elmélet azt tar-

Az új egyén totta, hogy a megtermékenyített csirasejtben az új egyén már teljesen megvan, csak hogy kicsinyített miniatűr alakban, akárcsak a rózsza a fesledező bimbóban. Ez az elmélet azonban, amióta a mikroszkóp felderítette előttünk a sejtek belső szerkezetét, tévesnek bizonyult. A csirasejtek az új egyént így semmiképp sem tartalmazzák, hanem azokból az új egyén újonnan alakul ki emberi értelemmel alig felfogható célszerűséggel és törvényszerűséggel.

A pontosabb biológiai kutatások szerint **A nem meghatározása.** rint embernél a női csirasejt a rendes faji kromszómákon kívül még az előbbiektől eltérő viselkedésű az u. n. ivari χ kromoszómát is tartalmazza (makrogameta) és mindig egyforma szerkezetű. Ellenben a hím csirasejtek kétfélék. Egyesek csakis a fajra jellemző kromoszómákat tartalmazzák (mikrogaméta), míg mások ezeken kívül még az ivari, az χ kromoszómát is magukba zárják. Ha a női csirasejt egyesül az χ kromoszómát magába záró hím csirasejttel, akkor leány, ellenkező esetben pedig fiú ivadék fejlődik.*

Az élettudomány különféleképp kísérte meg, *nem lehetne-e a csirasejtek egyesülését befolyásolni* és így előre meghatározni a születendő nemzedék nemi jellegét. Híresek voltak e tekintetben a bécsi Schenk tanár kísérletei, aki főleg hús- és zsírételek előírásával remélte az újszülöttnek fiú nemét előre meghatározni, de teljesen sikertelenül. Ezen és minden más hasonló irányú kísérletek teljes kudarccal végződtek. A nem-képződés a természetnek hétpecsés titka. Az ember, aki a természet erőit szabályozta és szolgálatába terelte, nem nyithatta meg az élet szentélyét, az életerők kibontakozását nem irányíthatja és nincs is remény, hogy ez valamikor is sikerülni fog. És jobb is, hogy ez így van. Mert, ha az embertől függne a nem meghatározása, akkor a két nem közt fennálló harmonikus arány könnyen megbomlana a fiú ivadék előnyére. A csirasejtek egyesülése bizonyly az u. n. valószínűségi számítás szerint történik. A petesejttel egyszer az ivari kromoszómás, máskor az ivari kromoszóma nélküli hím csirasejt egyesül és ennek tudható be, hogy végeredményben a két nem aránya többé-kevésbé állandó.

* Scipiades Elemér Szülészeti előadásai, Budapest, 1920. 64.

Az eddig elmondottakból látható, **A jelen és a jövő.** hogy a csirasejtek alkotják voltaképpen az összekötő kapcsot az életre kelő és a sírbahanyatló nemzedék között. A szülői tulajdonságok átörökítése a csirasejtek útján történik. Az új nemzedék kiindulópontja a csirasejtekben keresendő. Ez az ősök gazdaságának az öröksége, amely átplántálódik az új nemzedékre, ahol azt vagy megőrzik régi szennytelen tisztaságában és új kincsekkel gazdagítják vagy pedig kicsapongásokkal megfer-tőzik, szétzüllesztik és tönkreteszik. Pedig a jövő nemzedék sorsa jórészt az apai és az anyai ágon továbbított örökletes anyagban van már előre megállapítva. S azért, aki lelkén viseli a boldogabb jövő nemzedék sorsát és azt akarja, hogy valamikor egészséges gyermeksereg tegye boldoggá családi otthonát, annak ezt az örökséget nemcsak szennytelenül kell megőrizni, hanem azt új kincsekkel gazdagítva kell átszarmaztatni a jövő nemzedéknek, hogy az a jelenleginél tökéletesebb és boldogabb legyen.

AZ ÁTÖRÖKLÉS TÖRVÉNYEI.

Átöröklésen a szülők, illetve az elődök **Az átöröklés.** tulajdonságainak átszarmaztatását értjük az utódokra. Az új ivadék a szülői tulajdonságokat, a testieket épügy, mint a lelkieket, öröklés útján kapja. Az átöröklött tulajdonságokon pedig értjük elsősorban a fajra jellemző tulajdonságokat, mint aminők az egyes emberfajták (kaukázusi, néger) és ezenfelül az egyes népcsoportok (magyar, német) jellegzetes bélyegei, továbbá a szülőknek egyéni és már kezdettől fogva bírt tulajdonságait, mint aminő a szín, a nagyság és az alak, szemben az élet folyamán szerzett tulajdonságokkal, melyeknek átörökítése élénk vita tárgyát képezi.

Az átöröklés mikéntje sok századon **A mendelizmus.** hétpecsétes titok volt az emberiség előtt, melynek szövevényes folyamatairól halvány fogalmuk sem volt. Kétségtelenül valami csodálatos törvényszerűségnek kell szabályozni a csírasejtekben a kromoszómák kombinációit, majd később a sejtoszlás bonyolult folyamatait, hogy a megszámlálhatatlan sok lehetőség** közepette mégis, minden emberi beavatkozás nélkül is, mindig a harmonikusan kifejlődött egyed jöjjön létre. Az átöröklés törvényszerűségére csak a legújabb időben vetett némi halvány fényt az élettudomány. Azonban az átöröklés módjának irányítása nem áll az ember közvetlen hatalmában. Az embernek tiszteletben kell tartania a természet törvényeit és

* Pontosabban az átöröklés a tulajdonságok hordozó egységeinek, a gén-komplexumoknak átörökítése; ezek kibontakozása a környezettől függ. A kibontakozott gén-komplexumok adják az egyén kialakult tulajdonságait.

** Sutton szerint 48 kromoszómának 27.900 milliárd kombinációja lehetséges.

mindent meg kell tennie, hogy azok teljes erejükben kibontakozhassanak, azonban azoknak közvetlen irányítása nem áll módjában.

Az átöröklés törvényeinek felfedezése *Mendel János Gergely* ágostonrendi apát soha el nem halványuló érdeme, Ő volt az, aki a brünni király-kolostor kertjében tíz esztendőn át végzett fáradságos kísérleteivel elsőnek vetett fényt az örökléstannak addig homállyal takart útjaira és aki elsőnek szövegezte meg az átöröklés folyamatainak törvényszerűségét. Örökbecsű műve már 1865-ben jelent meg, de akkor még nem vett róla tudomást a tudós világ. Csak pár évtizeddel később, mikor *de Vries*, *Correns* és *Tchermak* újra felfedezték az öröklési törvényeket, akkor domborodott ki igazában Mendel apát tüneményes nagysága. Manapság a kísérleti örökléstan már hatalmasan kiépített tudomány, melyet felfedezője után *mendelizmusnak* is neveznek.

Az élettudomány két öröklési típust

Az első típus. állít fel. Az első az úgynevezett alternatív öröklési típus, melynek klasszikus példája a piros és a fehér borsó keresztezése.

Mendel a piros borsót a fehérrel keresztezte és az így nyert egyedek mind piros színűek voltak. Az így keletkezett egyedeket most tovább keresztezte egymás közt és a második nemzedék ivadékaik közül $\frac{1}{4}$ rész fehér maradt mindig, még ivadékaiban is, $\frac{1}{4}$ rész pedig tiszta piros volt hasonlóképpen mindig, még ivadékaiban is. Ezek tehát csakis fehér, illetve csakis a piros típus tulajdonságait bírják, ezek tehát homozygóták. A megmaradt $\frac{2}{4}$ rész különösen ugyan piros volt, de belső szerkezetét tekintve mégis valami új típust mutatott fel, amennyiben ezek egymás közt keresztezve különféle, nevezetesen piros és fehér ivadékot hoztak létre a második nemzedéknél jelzett arányszám szerint. Ezek különböző értékű géneket tartalmaznak, ezek korcsok, homozygóták.

Már Mendel feltételezte, hogy a szülők tulajdonságainak hordozói, a gének, az első nemzedéknél egyesülnek ugyan, de azért megtartják önállóságukat, ez a gének állandóságának törvénye; később azonban egymástól szétválhatnak, mint azt a Mendel-féle hasadási törvény jelzi. Mendel azonkívül feltételezte, hogy ebben az esetben az egyik szülői tulajdonság (a piros szín) elfödi a másikat (a fehér színt); az előbbi az uralkodó, a domináns, a másik a lappangó, a recesszív tulajdonság.

Az átöröklés másik típusa az inter-
A második típus. *mediér öröklési típus, melynek példája a fehér és a piros mexikói csodavirág, a Mirabilis Jalapa keresztezése. Ez az öröklési mód abban különbözik az elsőtől, hogy itt az első nemzedéknél a piros és a fehér szín keverékét, a rózsaszínt kapjuk, mely a második nemzedéknél $\frac{1}{4}$ részben piros, $\frac{1}{4}$ részben fehér és $\frac{2}{x}$ részben tovább is hasadó rózsaszínű egységeket hoz létre.**

Az átöröklés magyarázata. Az öröklési törvényeket a biológia a következőképp magyarázza: A csírasejtekben az átöröklött tulajdonságok hordozói, az öröklési egységek a *gének*, melyeket a kromoszómákkal, illetve azok utolsó egységeivel azonosítanak. Minthogy ugyanis sok az öröklésnek alávetett tulajdonság, melyek átörökítésére nem elegendő az aránylag kevés számú kromoszóma, azért feltételezik, hogy a kromoszómák még kisebb egységekből, a génekből állanak. A gének belső természete előttünk teljesen ismeretlen. Leghelyesebb azokat mint a csírasejtekben levő és a külvilág ingereire meghatározott módon reagáló képességet értelmezni, mely

* Az átöröklésnek nem minden esete ily egyszerű. Aki az öröklés-tan rejtélyes birodalmába betekinteni óhajt, annak ajánljuk Punnett-Sóos: Az átöröklés című művét.

tehát voltaképen a csirasejt, illetve a sejtmag sajátos szerkezetű anyaga. Evvel azonban semmikép sem derítettünk fényt a gének titokzatos világára. A gének a láthatatlan lények birodalmába tartoznak, belső szerkezetük még a legfinomabb ultramikroszkóppal sem figyelhető meg, létezésüket azonban joggal feltételezzük, hogy velük az öröklés-tan kísérleti eseteit magyarázhatjuk.

Az átöröklés legfontosabb mozzanata a hasadás a kromoszómák redukciós osztódásában és a rákövetkező egyesülésben keresendő, mikor a szülői tulajdonságok öröklési egységei egymástól szétváltnak, majd pedig egymással egyesülve új kombinációt alkotnak. Az öröklési egységek ugyanis önállóak és eredeti önállóságukat az új kombinációkban is megtartva egymás mellett mozaikszerűen helyezkednek el s azért az egyes esetekben egymástól elválhatnak és új kombinációkat hozhatnak létre.

A szerzett tulajdonságok. *A szerzett tulajdonságok átörökítéséről sokat vitatkoztak a biológusok. Weismann tagadja e tulajdonságok átörökítését és a mindennapi élet megfigyelésére hivatkozik, így a testi gyakorlattal szerzett testi tulajdonságok vagy a tanulással elsajátított szellemi képességek nem öröklődnek. A zsidóknak több százéves csonkítása, a körülmetélés sem megy át az utódokra. A farkuktól megfosztott egerek utódai, bár a megcsonkítást sok nemzedéken át ismételték, mindig rendes farkokkal bírtak. Viszont Lamarck és követői Pavlov, Kammerer és Tower azt védik, hogy a szerzett tulajdonságok legalább bizonyos körülmények között örökletesek lehetnek.*

A fennforgó vita talán megkülönböztetéssel dönthető el. Vannak bizonyos külső tényezők, mint az éghajlat, a megváltozott táplálkozás, melyek ha sok esztendőn át fejtették ki hatásukat, akkor nemcsak a külsőt változtathatják meg, hanem az átöröklés székhelyére, *a csirasejtekre is hathat-*

nak és akkor a szerzett tulajdonságok is, legalább is azonos létfeltételek mellett, örökletesek lehetnek. Ellenben olyan tulajdonságok, amelyeket az egyénben a külső tulajdonságok hoznak létre, anélkül azonban, hogy a csirasejtekre hatottak volna, nem állandósultak és így nem is lehetnek örökletesek. Ez utóbbiak az u. n. egyéni, fluktuáló tulajdonságok.

Különösen az éghajlat lehet nagy hatással az új tulajdonságok kialakítására. A növények is a különböző éghajlatnak megfelelően különféle alakban bontakoznak ki. Az alpesi virágok az Alpok különböző vonulataiban különböző sajátságokat tüntetnek fel. Az északibb vidékek nyulai dúsabb szőrözetűek, mint a délvidékeké. A kutyáknak Angorában a juhokéhoz hasonló gyapjas szőrözetük van. A papmacska lepke (*Arctia Caja*) bábjaait alacsony hőmérsékleten tartva a kibúvó lepkék színe más, mint a nyári hőmérsékleten fejlődőké. A foltos szalamandra (*Salamandra maculosa*) sárga talajon nevelve, a színhatásnak megfelelően, a bőrön a sárga foltok jelentékenyen megnövekednek, míg fekete talajon nevelve csaknem egészen fekete lesz.* Hasonlóképpen így alakultak ki az embernél is, legalább részben, az egyes emberfajokat jellemző tulajdonságok is; a megváltozott életfeltételek tartós behatása következtében nemcsak a külső változott meg, hanem a csirasejteknél is beállt a változás, amely azután az újonnan keletkezett tulajdonságokat az utódokra is átvitte.

**Átöröklés
és az ember.**

*A mendelizmus törvényeit szemelőtt
tartva előre megmondható a jövőendő
nemzedéknek úgy fenotípusa, azaz
látható külső megjelenési alakja, mint genotípusa, azaz*

* Weismann és követői a felhozott példákban nem fogadják el az újonnan szerzett tulajdonságokat; ezek, szerintük, csak a meglevőknek kiválasztásán alapszanak.

belső szerkezeti összeállítása. Rendes körülmények közt feltételezzük, hogy a szülők heterozygoták, azaz, hogy a jelzett tulajdonság, mint öröklési egység, csak egy szülő részéről van meg. Egyes betegségek lehetnek uralkodó (domináns), mások meg lappangó (recessiv) jellegűek. Így a tapasztalati megfigyelések alapján a gyengeelméjűség lappangó jellegűnek bizonyult. Ha a gyengeelméjűség lappangó (recessiv R) akkor a vele szemben álló egészséges típus az uralkodó (domináns D).

Már most az egészséges és a gyengeelméjű szülők a következő kombinációkban léphetnek fel:

1. Az első esetben mindkét szülő teljesen egészséges DD X DD,* akkor a kombinációk DD + DD + DD + DD = 4DD; azaz a gyermekek minden esetben és minden tekintetben egészségesek. Ez az a típus, amelyet a fajbiológia is, mint eszményt, megvalósítani vagy legalább is megközelíteni iparkodik.

2. A második eset, amikor az egyik szülő teljesen egészséges DD, a másik pedig beteg és pedig vagy részben, azaz csak apai vagy csak anyai ágon DR vagy teljesen, úgy apai, mint anyai ágon RR. Az itt fellépő kombinációk a következők.

a) DD X DR. A kombinációk DD + DR + DD + DR = 2DD+2DR; azaz a gyermekek egyik fele teljesen egészséges, míg a másik fele csak külsőképp egészséges, de a belső genotípusos szerkezetet tekintve, beteg. Ha a betegség csiráját magában hordozó ilyen egyén más hasonló hajlamú beteges egyénnel lép házasságra, akkor ez az

* Azért jelezzük a szülők mindegyikét két-két betűvel, mert így az apai és az anyai ágról jövő örökletes anyagot akarjuk jelezni. DD tehát azt jelenti, hogy az egyik szülő, az apa vagy az anya, mindkét ágon, apai és anyai ágon, egészséges.

eddig csak csirában meglevő betegség külsőképen is megnyilvánul.*

b) DDXRR. A kombinációk $DR + DR + DR - DR = 4DR$; azaz az összes gyermekek külsőleg egészségesek ugyan, de a belső genotípusos szerkezet beteg, mindegyikben megvan a betegségre való hajlamosság.

3. A harmadik esetben mindkét szülő beteg és pedig vagy úgy, hogy mindkettő részben beteg vagy úgy, hogy az egyik részben, a másik teljesen beteg vagy végül úgy, hogy mindkettő teljesen beteg.

A kombinációk itt a következők.

a) Mindkettő részben beteg DRXDR. A kombinációk: $DD + DR + RD + RR$, azaz a gyermekek közül $\frac{1}{4}$ teljesen egészséges, $\frac{1}{4}$ teljesen beteg, $\frac{2}{4}$ pedig a külső megjelenés szerint egészséges ugyan, de a genotípusos szerkezet szerint beteg.

b) Az egyik szülő részben, a másik teljesen beteg $DR \times RR$. A kombinációk $DR + DR + RR + RR = 2DR + 2RR$, azaz a gyermekek egyik fele a fenotípus szerint egészséges, de a genotípus szerint beteg, míg a másik fele teljesen a fenő- és a genotípus szerint is, beteg.

c) Mindkét szülő teljesen, apai és anyai ágon, beteg $RR \times RR$. A kombinációk $RR + RR + RR - RR = 4RR$, azaz a gyermekek mind teljesen, a genotípus szerint éppúgy, mint a fenotípus szerint, betegek.

Fajbiológiai szempontból az az ideális

A házasság eseménye. házasság, ahol nemcsak a fenotípus, azaz a külső megjelenés, hanem a genotípus azaz az örökletes anyag szerint is megvan a teljes egészség. A biológiá-

* Azért a betegségre hajló vérrokonoknál különösen kerülendő a házasság, mert akkor a betegség örökletes egységei összegeződnek és külsőkép is megnyilvánulnak.

ban a fenotípuson a külsőleg felismerhető tulajdonságok összeségét értik, míg a genotípus a belső szerkezetet jelzi. Lehetséges, hogy egyesek külsőkép a fenotípus szerint egészségesek és mégis szervezetükben ott lappanghat valamely súlyos örökletes baj, amely náluk ugyan nem, de az utódokban, a Mendel-féle öröklési törvények szerint, meghatározott arányban külsőkép is kifejezésre jut. *Fajegészégtani szempontból tehát az az ideális házasság, ahol a házaspárok nemcsak külsőképen, hanem belsőképen, az örökletes anyag szempontjából is, teljesen egészségesek.*

A KIVÁLASZTÁS HATÁRAI.

Volt idő a biológiában, mikor Darwin **A kiválasztás határai.** nyomán a kiválasztást tekintettek a nyomán a kiválasztást tekintettek a legfőbb fajformáló tényezőnek. Quetelet és ő nyomán Galton azt akarták kísérletileg igazolni, hogy a céltudatosan véghezvitt kiválasztás az eredetitől eltérő tulajdonságot válthat ki, amely örökletes lehet. *Így* akarták ők Darwinnak kiválasztási elméletét kísérletileg igazolni, törvényszerűségét matematikai formulába önteni és ekkép Darwin gondolatát a kiválasztásnak fajformáló hatásáról diadalra juttatni.

E kísérletek azonban, melyeket később a dán Johannsen megismételt, semmikép sem igazolták Darwin tanát a kiválasztás mindenható erejéről, sőt ellenkezőleg azt mutatták ki, hogy a kiválasztásnak lehetetlen fajformáló hatást tulajdonítani, *az csakis a meglevő tulajdonságokat hozhatja előnyös kombinációba, vagy egyes káros jelenségeket küszöbölhet ki, de új tulajdonságokat és új fajokat nem hozhat létre.**

Ha valamely babból egész termését a **A középérték.** babszemek hosszúsága szerint elrendezzük, akkor azt látjuk, hogy a babszemek közül igen kevés lesz a túlkicsi és a túlnagy, ellenben a legtöbb babszem közepes nagyságú lesz. Ha most a túlkicsi babszemeket tovább szaporítjuk önbeporzással, akkor azt tapasztaljuk, hogy a második nemzedék babszemei nem lesznek még kisebbek, mint, ahogy azt gondolnók, hanem legnagyobb részük szintén az első nemzedék középértéke körül fog ingadozni, *a java része szintén közepes nagyságú lesz.* Eszerint tehát a mesterséges kiválasztásnak nincs meg a fajformálás tekintetében az a csodatevő hatalma, amit Darwin feltételezett, hanem csak arra képes, hogy a meglevő tulajdonságokat gondos kiválasztással tisztán megtartsa, azokat új szerencsés kombinációba hozza, de új tulajdonságokat és új fajokat létrehozni képtelen.

Hasonló eredménnyel végződtek de Vries hollandi botanikus kísérletei is. A jeles kutató gondos kiválasztással elérte azt, hogy a 14 soros kukoricacsövekből 20 sorosakat tudott előállítani és azt a maximális termőképességet felmutató nemzedéket gondos kiválasztással meg is tartotta. Amint azonban a kiválasztás megszűnt, a csövek termőképessége is a középátlagra esett vissza és ismét csak 14 soros volt. A kiválasztásnak az volt tehát az eredménye, hogy a termőképességet a maximálisra fokozták, ezenfelül a kiválasztás semmit sem tudott elérni. Ugyancsak ilyen eredményre vezettek az állatvilágban végzett kísérletek is; így pl. a tyúkoknál a kotlóképeségeket az évi átlagon túl bizonyos határig fokozhatták, de azon túl már nem.

Mindazonáltal a kiválasztás, bár új fajokat nem eredményezhet, azért mégis értékes eredményeket mutathat fel, amint azt a műkertészetnél láthatjuk, ahol a kerti virágok számtalan változata a mesterséges kiválasztásnak köszöni létét.

Kiválasztás az embernél.

Hasonlóképpen van ez az embernél is, ahol fontos szerepe van a kiválasztásnak. Ugyanis a gondos kiválasztás által a szerencsés kapcsolások útján kiküszöbölhetők a beteges, káros jelenségek és így hozhatók össze előnyös kombinációba azok az értékes örökletes egységek, melyek minden tekintetben kiváló nemzedék létrejöttét biztosítják *A visszaiütési törvény,* mely, hacsak gondos kiválasztás esete nem forog fenn, mindig a középértéket igyekszik megközelíteni, *az emberre nézve is áll.* Azért a nagy embereknek, akik úgy testi, mint szellemi kiválóságok tekintetében, az átlag fölé emelkednek, legalább a harmadik-negyedik nemzedéknél, rendszerint kevésbé kiváló gyermekeik szoktak lenni és viszont a teljesen dégénérait szülők gyermekei közül is sok olyan van, akik, ha a fertőző környezetből idejekorán elkerülnek, a társadalom hasznos tagjaivá nevelhetők fel.

AZ ÁTÖRÖKLÉS ÉS AZ EMBER.

A Mendel-féle öröklési törvények **Átöröklés az embernél.** talán kevésbé érdekelnének minket, ha kizárólag csak a növény- és állatvilágra vonatkoznának. De mindjárt másként nézzük, ha tudjuk, hogy azok az emberi tulajdonságok átörökítésére nézve is állanak.

Az embernél „az örökléstani törvények szigorú alkalmazása azért oly bonyolult, mert sohasem tudjuk megmondani egész pontossággal a szülők genotípusos szerkezetét, azaz átörökítő testi-lelki összetételét. Hogy ezt megtehessük, ismernünk kellene a szülőknek őseit, legalább néhány nemzedéken keresztül, ami rendes körülmények közt, különösen a polgári családoknál, ahol az ősök törzsfája elvész a rég letűnt idők homályában, a lehetetlenséggel határos. Mindazonáltal az emberi élet, melynek lángallobbanása, kibontakozása, majd pedig lassú pusztulása az élő lényeket általánosan irányító törvények alatt áll, kell, hogy az átöröklésben is ugyanazon törvények szerint igazodjék, melyek a növény- és állatvilág átöröklését szabályozzák. Az emberi test is sok tekintetben a szülői szervezet függvénye. Ha valamely nagyon feltűnő tulajdonságról van szó, azt, főképp a történelem nagy alakjainál, könnyen meg lehet találni az ősök sorozatában is. Így közismert családi vonás a Bourbonok nagyorrúsága és a Habsburgok szélesajkúsága. De még az átlagos tulajdonságok megfigyelésénél is könnyen fellelhető a hasonlóság az ősök és az unokák közt. Ha elnézzük a gyermek arcvonásainak lassú kibontakozását, feltűnő a hasonlóság a gyermekarc és a szülők, vagy pedig, a nagyszülők ugyanolyan korú képei között.

Téves hit. *Az öröklésben sok a téves hit,*
amikor olyannak tulajdonítanak átörökítő képességet, mely a valóságnak nem felel meg. Így

lehetetlen, hogy valaki másnak gyermekét, mikor az még édesanyjának szíve alatt pihen, miként azt a néphit tartja, szemmel verje meg, vagy hogy az anya félelme átvésődjék gyermeke arcára és ott különféle eltorzulások alakjában maradjon meg, vagy hogyha az anya ijedtében arcába csap, akkor anyajegyét rögzít meg a gyermek arcán.* Úgy szintén, sajnos, az is csak ábránd, ha az édesanya azt gondolná, hogyha hosszasan nézi a szobrászat klasszikus szépségű alkotásait, akkor gyermeke arcvonásai e modellek szerint fognak majd formálódni. Az édesanya az ő anyai szeretetének szíve alatt szunynyadó reménységére, sajnos, így közvetlenül nem hathat. Az anya csak azt teheti meg, hogy kerül mindent, ami a kibontakozó életre nézve károsan hathatna és biztosítja mindama létfeltételeket, melyek az élet harmonikus kifejlődését biztosítják.

Az embernél átöröklődnek természete

A testi tulajdonságok. tesen elsősorban a normális tulajdonságok, a testiek épúgy, mint a lelkiek, de azután átöröklődnek, sajnos, a testi és a lelki betegségek is.

A normális tulajdonságok átörökítésére híres példa a *délarikai rehobota*

Faji jellegek. *népcsoport.* A XVII. század végén 40 búr férfi hottentotta nőekkel együtt telepedett le Fokföldön, a régi délnyugat-afrikai német gyarmat területén levő Rehobota telepen. Ebből a negyven családból származtak a rehoboták, erőteljes egészséges törzs, számuk körülbelül 3000. Ezeket a rehobotákat a tiszta búrok, mint valami alantasabb fajt, megvetették és elkülönültek tőlük és viszont a rehoboták is különváltak a tiszta hottentottáktól, mert magukat magasabb rangú fajnak tekintették. Eképen a rehoboták mindig csak egymás közt házasodtak és így lassan egész külön

* A torzszülöttek fejlődéstani rendellenességre vezethetők vissza. E rendellenességek néha testi vagy lelki megrázkódás következményei, néha pedig előtünk ismeretlen okok eredményei.

népcsoportot alkottak. Eugen Fischer, a hírneves antropológus tanulmányozta behatóan e sajtáságos népcsaládot. 310 egyént vizsgált felül és 23 családnak rajzolta meg pontosan a családfáját. Fischer megállapítása szerint a rehobotáknál a búr és a hottentotta bélyegek egymás mellett mozaikszerűen helyezkednek el és hol az egyik, hol a másik az uralkodó jellegű. így a hottentotta göndör haj fekete színe elfödi a búr sima haj, szőke színét és a hottentotta fekete szemszín a búr kék szemszínét. A természetben, az orr alkatában és a bőr színében a búr bélyegek voltak az uralkodó jellegűek, szemben a megfelelő hottentotta bélyegekkel.

A betegségek átörökítése általában
Betegségek alternatív módon történik. Az egészséges típussal szemben egyes betegségek uralkodó, mások meg lappangó jellegűek. Örökletes baj lehet a rövidlátás, a lencsének esetleges törési hibái, vagy a bizonyos korban beálló látóideg-sorvadás. Öröklés útján átszármazhat a süketség is.

A rövidújjúság, amikor az újjízek
Rövidújjúság. száma eggyel kevesebb, domináns jelleggel bír, Farabe egy ilyen családot négy nemzetségen át megfigyelt és 69 egyén közt 36-nál volt meg a rövidújjúság. A hatújjúság is örökletes lehet. Menning megfigyelt egy hatújjú asszonyt, kinek öt gyermeke közül kettő volt hatújjú. Sőt a fölös ujjú családoknál a hatújj váltakozva fordult elő úgy a kézen, mint a lábon, vagy mindkettőn.

Az albinizmus a festékanyag hiányában áll. Az Európánál ez a
Albinizmus. fehér hajban és a szemek vörös színében nyilvánul meg, míg a színes fajoknál a bőrnél is előtűnik, amennyiben ilyenkor a bőr a festőanyag következtében fehér. Pearson több néger és pápua családban talált fehér gyermekeket, albinókat. Az albinizmus recesszív jellegűnek bizonyult.

A hosszú- és rövidéletűség is átörök-
Élettartam. lődik. Megfigyelések szerint a hosszú életű szülőknek gyermekei általában szintén hosszú életűek, ami természetesnek is látszik, mert a hosszú életű szülők erősebb szervezetet örökítenek át utódaiknak.

A nemhez kötött átöröklésnél az át-
Nemhez kötött öröklés csak női ágon származik át,
átöröklés de csakis a férfiakon nyilvánul meg.

Ilyen átöröklés a vérzékenység, a hemofília, melyről a graubündeni svájci kanton néhány faluja híres. A vérzékeny ember vére nem alvad meg, mert hiányzik a vérből a kiömlő vért megalvasztó thrombin-anyag. Hasonló örökletes baj a színtévesztés: a daltonizmus, mikor egyeseknél bizonyos színérzetek, különösen a vörös és a zöld színérzet, hiányzanak. Ugyancsak ilyen baj még az éjszakai vakság is, mikor azok, akik nappal egész jól látnak, az esti szürkület beálltával elvesztik látóképességüket.

A tüdővész *A tüdővész* szoros értelemben nem öröklődik, hanem inkább fertőzés útján megy át az utódokra. A tüdővész szülők gyermekei velük született hajlamosságuknál fogva könnyen lehetnek áldozatai a tüdővésznek, minthogy az ily családokban a környezet amúgy is fertőzött.* Ha azonban a tüdővész szülők gyermekei idejekorán elkerülnek a fertőzött környezetből és egészséges lét-feltételek közé kerülnek, akkor megmenthetők a jobb életnek.

Az alkohol mámore valamiképp a
Alkohol csirasejtekre nézve is befolyással van, mert a nagymértékben alkoholos szülők gyermekei gyakran

* Fertőz főképp a tüdővész beteg köpedéke, mellyel a földön csúszó gyermek könnyen érintkezik; a tüdővész családban a rossz lakásviszonyok miatt rendszeren a levegő is fertőzött; a tüdővész tehén teje is forralatlanul, fertőzhet.

gyengeelméjűek vagy más testi hibában szenvednek. Sok gyermek egész életére szerencsétlen, mert mikor életének szikrája lángra lobbant, az alkohol mámora gőzölgött az apa ereiben. Az alkoholos anya mámora megbénítja az idegek működését, ami természetesen károsan befolyásolja a szíve alatt kibontakozó élet fejlődését is. Azután maga az alkoholos környezet is nagy mértékben siettet a gyermeknek testi és lelki elzüllését és azért az ilyen sajnálatra méltó teremtések áldozatai nemcsak a megmérgezett örökletes anyagnak, hanem szerencsétlen környezetüknek is. Hogy pedig az alkohol méregnek a csirasejtek fejlődésére kihatással kell lennie, azt az állatvilágból *vett* példákkal lehet igazolni. Alkoholgőzöknek *kitett* tengeri sünpeték leginkább rendellenes ivadékot eredményeznek.*

Legszomorúbb azonban *a nemi betegség. ségek* pusztítása, mely nemzedékről

nemzedékre szállva szerencsétlenné teszi a későbbi generációt is. Az ilyen szánalomra méltó teremtés ártatlan homlokán viseli eltévedt apja bűneinek átkát, mely ránehezedik a nemzedékek láncolatára és ki tudja, hol fog véget érni. A statisztikai adatok világosan mutatnak rá arra az *összefüggésre, mely a nemi betegségek és az alkohol élvezete közt fennáll.* Forel szerint a nemi betegségek 75 %-a az alkohollal függ össze. A mámoros percekben erősebben lüktet a vér, melynek forró hullámai előntik a lélek szentélyét is. Ilyenkor siklik le a fiatal ember legkönnyebben az erkölcsi élet útjáról és a nő férfi ilyenkor szegi meg leggyakrabban az oltárnál tett hűséget. Ilyenkor olyan utakra téved, ahová bizonyosan nem menne, ha hallhatná önérzetének tiltakozó szavát. Ilyenkor teszi szerencsétlenné magát az ifjú egész életére. Teste a betegség otthona lesz,

* Egyes helyeken a csecsemőt alkohollal vagy mákfőzettel altatják el. Ez a legnagyobb mértékben tilos. Ezek a szerencsétlen csecsemők az alkohol- és az opiummérgezés tüneteit mutatják.

vérében a nemzetrontó méreg lüktet, elveszti örökre a jövő boldog családi élet nagy ajándékát. Pedig az ilyennek tudnia kellene, hogy ifjúkori eltévelyedése testébe és vérébe íródik be és a jövő nemzedék vérét mérgezheti meg ifjúkori bűneivel. Bárcsak élénken lehetne belevésni az ifjú nemzedék lelkébe azt a felelősségérzetet, mellyel ő a jövő nemzedékekkel szemben viseltetik, hogy úgy e nagy gondolatok hatása alatt az erkölcsi élet magaslatain járjon és a vak szenvedély árja sohase sodorja le őt az erkölcstelen élet végzetes szakadékaiba. Lehetetlen itt mélységes részvétellel nem gondolni a társadalomnak igazi bélpoklosaira, azokra, akiknek lelkéből kihalt a becsület utolsó szikrája is, kiknek ereiben a bűn lángja lobog, akik gyűlölik a tiszta életet és maguk körül mindenütt csak mételyt terjesztenek. Mennyivel kevesebb nyomor lenne a földön, ha maga a társadalom kivetné magából az emberiség vérének e megrontott. Mennyivel vigasztalóbb képet nyújtana a világ, ha az így megmérgezett egyéneket valahogy kiküszöbölni lehetne azok sorából, akik tovább viszik az élet fáklyáját. A nemi betegségek azonban nemcsak az utódokban, hanem maguknál az illető egyéneknél is elvégzik rettenetes munkájukat. Ha e betegségek kórokozói elkerülnek a szervezetbe, akkor ott a legnemesebb szerveket, elsősorban az idegrendszert, morzsolják szét. Az ilyen vérbajos férfi megfertőztetheti feleségét is. Ilyenkor a menyasszonyi mirtuskoszorú a szétfoszlott reménységnek és a megölt szeretetnek halotti gyászvirága, sajnos, már a házasság első esztendejében is. A nő sorsa ezzel megpecsételődik örökre és a boldog családi élet mosolygó képe csak álmainak világában fogja beragyogni szomorú életét.]

Két ilyen betegség szedi sűrűn áldozatait a férfi és a női világban. Az egyik a gonorrhoea (kankó, tripper), a másik a lues (szifilis, vérbaj, bujakór).

A *gonorrhoea* bizonyos baktériumok, a gonokokkusok hozzák létre, melyeket Neisser tanár fedezett fel 1879-ben. Ezek a kokkusok a megfertőzött szöveteket megtámadják, ott veszedelmes gyulladásokat okoznak, sőt eljuthatnak a nyirok- és a vérerekbe és ezek útján az egész szervezetet is tönkretelhetik.

A férfi, akinek szervezete ilyen baktériumokkal van teli, megfertőzheti feleségét és szerencsétlenné teheti gyermekeit is. Számptalan női bajnak ez a forrása és ha viruló egészségű nőknél a házasság első éveiben ismeretlen titkos betegségek örlik a fiatal szervezetet, annak ez a fertőzés az oka. A fertőzés következtében beállott gyulladások nem egyszer teljesen elpusztíthatják az élet bölcsőjét. Az ilyen családban csak ritkán nyílnak az élet új hajtásai. A magtalan házasságoknak $\frac{3}{4}$ része ebben a fertőzésben leli magyarázatát. És milyen szomorú örökséggel megy bánatos útjára az a szegény gyermek, akit mégis életre hívtak. Nem egyszer az ilyen gyermek alig nyíló életének első napjaiban már megvakul azért, mert szeme vagy világra-jöttekor, vagy később gondatlan kezek érintése következtében fertőződött meg. A fertőző genny miatt a kötőhártya erősen gyulladásba jön, gennyes folyás indul meg, mely kieszi a szaruhártyát és így teljes vakságot okoz (szemkankó, ophthalmoblenorrhoea). Szegény kis teremtések! A ti szemetek nem fog soha tisztán tekinteni és azon nem fog soha átsugározni a ti ártatlan lelketek érintetlen szépsége. Soha sem fogjátok látni a mezők virágait és a napnak vérvörös golyóját. Soha sem fogjátok látni édesanyátok mosolygó szeme világát, melynek jóságos tekintete anyai szeretetének illatos virágait hintené felétek. Ez a szép világ előttetek komor és sötét lesz, lelketek borúját nem űzi el a tavaszi napsugár, hanem a ti lelketek az örök éjszaka örömtelen sötétjére van kárhozthatva. És micsoda mardosó keserűség lesz a szülők lelkének állandó lakója, valahányszor tekintetük csak ráesik világtalan gyermekükre.

S azért, hogy e félelmetes bajnak lehetőleg elejét vegyék, a törvény is előírja, hogy tekintet nélkül a szülők egészségi állapotára, az újszülött szemébe, Créde tanár ajánlatára, 1%-os ecetsavas ezüst-oldatot kell becseppentetni, hogy így a szembe esetleg elkerült néhány kankós csirát megöljék.

A másik szintén nagyon elterjedt betegség a *lues*, melynek kórokozóját a *Treponema pallidum* nevű egysejtű élőlényt Schaudin és Hoffmann fedezték fel 1905-ben. Ez is fertőzés útján terjed és elegendő arra a legkisebb sérülés is. A vérbe került csira a vérkeringés útján elkerül a test minden részébe, eljut az agyba és a gerincvelőbe okozva ott az agylágyulást illetve a gerincsorvadást, mely nem egyszer teljes vaksággal végződik. Ez a rettenetes betegség megfertőzi az anyát és a gyermeket és tönkretetheti az élet bölcsőjének rendes termékenységét is. Gyakoriak ilyenkor a vetélések és a koraszülések, amikor a gyermeki élet alig lobogó lángja végkép kialszik. Ha ilyen koraszülött gyermeket pontosan megvizsgálunk, akkor a belső szerveken vérbajos természetű fertőzéseket lehet megállapítani. És mennyire fájhat az édesanyának a tudat, hogy ő maga fertőzte meg gyermekét még szíve alatt vérkeringésével, amikor őt az élet éltető nedvével kellett volna táplálnia. Ha a szülők vérereiben ilyen fertőzött vér kering, akkor ez a fertőző anyag az anyai vérkeringéssel elkerül a gyermek vérébe és már zsenge korában megbetegíti őt. És az ilyen gyermek vagy halva születik vagy ha élve lát napvilágot, akkor az anyai bánat eleven megtestesülése lesz. Az ilyen fertőzött gyermek teste néha fekélyekkel van tele, testén néhol cafatokban jön le a bőr és a szegény anya hálát adhat az égnek, ha a jóságos halál megmenti gyermekét egy átkos élet minden szenvedésétől és angyalszárnyain elviszi őt a jobb hazába, ahol az Isten jóságos irgalma pótolja majd nála mindazt, amit a földi élet tőle oly szívtelenül megtagadott.

Azonban nemcsak a testi, hanem *a lelki tulajdonságok*. *lelki tulajdonságok* is átöröklődhetnek, legalább is olyan értelemben, hogy a lelki életet első-sorban befolyásoló idegrendszer minősége is átöröklődik. És ez természetes is, mert hogyha egész szervezetünket átöröklés útján nyertük, akkor annak legnemesebb részét, a központi idegrendszert is hasonlóképpen kaptuk. Ebben az életben a test sorsa, legalább részben, a lélek sorsát is megadja, mert a szellem a földi életben csakis a test útján nyilatkozhatik meg. Mindazonáltal nem kell minden hasonló tulajdonságnál azonnal szigorú átöröklésre gondolni, mert az az azonos környezetből is elegendőképp magyarázható, így ha valamely családban több nemzedéken keresztül ugyanarra a pályára mennek, ez könnyen érthető az előnyös életkörülményekből, minden igazi átöröklés nélkül is.

Sokszor valamely tehetség hirtelenül tűnik elő, akárcsak egy üstökös, anélkül, hogy előzményeit az elődökben kimutatni lehetne. Ez esetben a tehetség a természet rejtélyes ajándéka, mely az örökletes anyag szerencsés kombinációján, az előnyös életkörülményekben és az illető rendkívül nagy akaraterején alapszik. Ilyenkor az illető maga küzdötte fel magát alacsony sorsból a kiválóak sorába. De sok családban tagadhatatlanul megvan több nemzedéken keresztül az átöröklés.

Az örökléstani könyvek számos példáját jegyezték fel az átöröklésnek. A magyar családok idevágó példáit Leidenfroost Gyula gyűjtötte össze, nagy szorgalommal, kimutatva, hogyan öröklődtek át több nemzedéken keresztül egyes testi és lelki tulajdonságok.* Mi itt megelégszünk az öröklés

* Leidenfroost örökléstani kis könyvében nemcsak a több kiváló tagot felmutató arisztokrata családokat (Széchenyi, Klebelsberg, Zichy, Apponyi, stb.) említi, hanem azt is kimutatja, hogy az írói, a költői, a zenei, a színészi tehetség, továbbá a tudományos hajlamosság hogyan öröklődött át több nemzedéken át egyes kiváló polgári családokban. Rabok vagyunk vagy szabadok, Pécs, 1927, Danubia.

egy-két klasszikus példájával, melyeket az örökléstani könyvek rendszeresen felemlíteni szoktak.*

A kiváló tulajdonságok átörökítésének

Kiváló lelki tulajdonságok klasszikus példája a *Krupp-család*.

Ennek a híres nemzetségnek legkiválóbb képviselője *Krupp Alfréd*, a világhírű esseni vasművek megalapítója. A Krupp-család története kiemeli, hogy Alfréd szülei, nagy- és dédszülei határozottságukkal és kitartásukkal tűntek ki és Alfrédban egyesültek mindazok a kiváló tulajdonságok, melyek őseit úgy apai, mint anyai ágon, tüntették ki. Alfréd csak 14 éves volt, mikor átvette korán elhunyt apjának pusztuló üzemeit. A bámulatos kitartás és lelki energia, mellyel örökségét átvette, mindent új életre keltett és megteremtette a világhíres esseni műveket. Alfréd csodálatos lelki erejéből sok ment át az utódokra is.

A zenei tehetség átörökítésének híres példája a *Bach-család*, mely 34 kiváló zenészt tüntet fel. A híres muzsikus család őse Veit Bach, türingiai molnár volt, akiről a krónika azt jegyezte fel, hogy szabad idejében mindig hárfáján játszott. Veit minden gyermeke szerette a zenét s közülük főkép Hans tűnt ki. Hans gyermekei közül 3 lett híres. A legidősebb, Johann, megalapítója lett az erfurti ágak, mely több kiváló orgonistát adott. A másik volt Kristóf, kinek fia, Ambrus, szintén kiváló muzsikus volt. Ambrusnak nyolcadik gyermeke volt a világhírű Johann Sebastian Bach, a német muzsikának örök dicsősége, akiben egyesültek mindazok a zenei tulajdonságok, melyeket a családnak 200 éves múltja felmutatott. Johann Sebastian két házasságot kötött. Az elsőt egy muzsikus családból származó rokonával, amelyből 5 gyermeke született, ezek közt 3 kiváló muzsikus volt. A másik házasságából még 13 gyer-

* V. ö. Muckermann: Kind u. Volk. I. kötet.

meke született, kik közül többen híres muzsikuskok lettek, így elsősorban a szintén világhírű londoni Bach.

Hindenburg Pálnak, a világháború diadalmas hőisének családfáját *Sommer* tanár tanulmányozta. Hindenburg ősrégi katonai családból származott és ősei közül sokan tüntek ki a véres csatamezőkön. Anyai ágon a Beneckendorff-családból eredt, mely szintén sok kiváló katonát és államférfiút adott a hazának. Vérébeli rokonságban volt Kari Hindenburggal, a híres matematikussal, a kombinatív analízis megalapítójával. Eképen egyesülhettek benne a katonai erények, továbbá a mechanikai és matematikai feladatok megoldásához szükséges képzelőerő, a gyors feltaláló képesség és az elhatározás, mindazon jeles tulajdonságok, melyekből a nagy hadvezér egyénisége alakul ki.

Azonban nemcsak a kiváló tulajdonságok, hanem, sajnos, *a beteges és elzüllött lelki tulajdonságok is átörökölődnek*, amit az élet maga is számtalan példával igazol.

Goddard, a newyorki elmebajosok intézetének igazgatója az elzüllött *Kallikak-család történetét* örökölte meg. A család őse, ki egyébként jó családból származott, fiatal korában egy gyengeelméjű leánnyal vétkezett és a bűn gyermeke szintén gyengeelméjű lett. Ez később teljesen elzüllött, a társadalom igazi réme lett és csak Old Horror néven emlegették mindenfelé. Házasságából 10 gyermek született, ezek közül 3 halvaszületett, 5 gyengeelméjű és csak 2 volt egészséges. Unokái is hasonlóképpen mind az erkölcsi züllésnek szomorú megtestesülései valának. A legidősebb fiú egy gyengeelméjű leánnyal házasodott és e házasságból 15 gyermek született, akik csaknem mind gyengeelméjűek voltak a társadalom mérhetetlen kárára és terhére.

Hasonlóképpen ismeretes az elzüllött amerikai nő, *Ada Juke családfája is*, akinek 709 utóda közül 169 törvénytelenül

született, 142 szegényházi lakó, 64 gyengeelméjű, 174 prostitúciós és 77 betörő és gyilkos volt. Az amerikai államnak 1 millió dollárba került ezek eltartása.

A híres Zero-család törzsfáját Jörger tanár közölte. A családból az egyik valami kóbor utcai leánnyal házasodott és ez a család kiindulópontja lett egy dégénérait nemzedéknek. Utódai közül 62 törvénytelen volt. A szerencsétlen névsor végén szerepel Olga, aki szomorú ifjúságát részeges, goromba apjánál töltötte. 20 éves korában gyermeke született egy hontalan embertől, aki neki házasságot ígért. Erre az apja elkergette őt hazulról, ő pedig néhány rongyba takarta didergő gyermekét és a szegény hontalan leány elindult síró gyermekével. A falú végén volt egy tó és ott a tóparton fáradtan rogyott össze. Keresztet vetett gyermeke homlokára és a rongyokba csavart magzatát beledobta a tó hullámaiba. Azután visszafordult a faluba, elment a templomba és az előcsarnokban térdrehullva keservesen zokogott. Mikor a hatóság bűnét felfedezte, nem is tagadta, hanem maga is őszintén bevallotta. 10 évi börtönre ítélték. Ott is halt meg 4 év múlva.

*Lundborg upsalai tanár több svéd paraszt család történetét írta meg és kimutatta az alkoholnak romboló hatását a máskülönben egészséges körülmények közt élő emberek örökletes anyagára, mely fokozottabb mértékben nyilvánul meg főképp akkor, ha vérrokonok kötnek egymással házasságot. Lundborg többek közt 57 rokoncsaládot vizsgált felül 392 gyermekkel; ezek közül 116 meghalt 5 éves koron belül, 150 gyengeelméjű volt és csak 119 volt minden tekintetben egészséges. Különösen tanulságos *Kersta Pehrshotter és az iszákos pálinkafőző Haken Ramusson házassága.* Ebből a házasságból 9 gyermek született. A legidősebb részeges volt és utódai is ilyenek voltak. A második egy hónapos korában halt meg. A harmadik szintén részeges volt, a negyediknek házasságából több terhelt gyermek született. Az ötödik leánygyermek vérrokon házas-*

ságot kötött, melyből két terhelt, két elzüllött és egy vak gyermek származott. A többi négy gyermek alkoholista és erkölcstelen volt, ami gyorsan, még fiatal korukban fel szikkasztotta életerejükét.

A megfigyelések mellett szólnak, **A lelki betegségek jellege** hogy *a lelki betegségek legnagyobb része* szemben az egészséges típus-sal, *recesszív jellegű*. Így többek közt Rudin 701 családot vizsgált meg 4832 gyermekkel a gyengeelméjűség szempontjából és azt, az egészséges típussal szemben, recesszív jellegűnek találta. Eszerint tehát ott, ahol mindkét oldalon terheltség van, feltétlenül tartózkodni kell a házasságtól, mert mint a tapasztalat mutatja, ott a gyermekek mindig testileg és lelkileg betegek. Aki azonban a boldogság eszményét akarja megközelíteni, annak lehetőleg olyan házasságot kell szorgalmaznia, ahol egyik félben sincs meg a betegségre való hajlamosság, mert csakis ilyen minden tekintetben egészséges törzsnek lehetnek életrevaló egészséges hajtásai.

* *

Mikor a házasságokat megkötik, akkor **A boldog jövő.** azokat úgy az egyházi mint a világi hatóságok pontosan feljegyzik a hivatalos könyvekbe. Később azonban a házasságok sorát senki sem kutatja, senki sem jegyzi fel, vájjon azok boldogok vagy szerencsétlenek voltak-e. Pedig sokszor mennyi elrejtett szenvedést, mennyi tragédiát kellene elkönyvelni, ha nyitott szemmel végigtekintenének a mai társadalom családjainak életén. Mennyi szenvedés és bánat sarjadt sokszor egyetlenegy erkölcsi ballépés folytán, mely azután átokként nehezedik a szülőkre, és a gyermekekre az egész életen át. Hogyan loboghatna a szeretet lángja a nő szívében az iránt, kiről tudja, hogy megszegte az esküdtött hűséget, aki őt gyógyíthatat-

lanul megmérgezte és a boldog anyaság megszentelt örömeitől is megfosztotta, holott ő fiatal életét a tavasz nyíló szépségeinek ajándékaival visszavonhatatlanul neki szentelte. A virág is, ha éltető nedvét elvonják, mihamar lehullatja szíromleveleit és idő előtt elhervad. Így van ez az emberek életében is. Hány család boldogsága hervadt el idő előtt és evvel együtt az élet maga is, mert valamikor a mámor rossz szelleme testet és lelket tönkretévő mérget kevert a kék virágos serlegébe. S azért mindenki, aki azt akarja, hogy családi élete tűzhelyén valamikor majd lobogó lánggal égjen a boldogságot hirdető vesztaláng, az őrizze meg szennytelenül az örökletes anyagot és mérgezetlenül adja át a jövő nemzedéknek. És ez lesz az ő családi boldogságának is a legbiztosabb záloga.

KIVÁLASZTÁS A HÁZASSÁG ELŐTT.

Darwinnak a kiválasztásról szóló **A fajnemesítés.** tana egyetlenegy pontban bizonyult életképesnek és pedig abban, amely voltaképen a fajnemesítésnek is a vezérgondolata. A faj megmaradását és nemesítését csak úgy érhetjük el, *ha az értéktelen elemeket kiselejtezzük és csakis a kiváló tulajdonságokkal bíró egyedeknek engedjük meg, hogy résztvegyenek a faj fenntartásában.* S ugyanaz áll az emberiség fennmaradására nézve is. Ott is az volna az eszmény, ha az értéktelen és a korhadt elemeket ki lehetne selejtezni azok sorából, akik az élet szikráját továbbítják nemzedékről nemzedékre, ha a kiváló testi és lelki tulajdonságokkal bíró egyének számára lehetővé tennék a házasságot és ha biztosítani tudnák azokat az életfeltételeket, melyek az újonnan plántált emberi élet természetes kibontakozását lehetővé teszik. Ez a kiválasztás dönt a jövődő nemzedék boldogsága felett s azért a házasságkötéseknél soha se volna szabad e szempontokat figyelmen kívül hagyni. Sajnálatos, hogy az emberek az életnek e legfontosabb lépését mily nagy könnyelműséggel intézik el. Mélységesen szomorú, hogy a mai időkben, mikor a kultúra oly nagy és a család-alapításnál oly sokat néznek az élet anyagi javaira, nem gondolnak a legnagyobb értékre, a legnagyobb gazdagságra, a testi-lelki egészségre. Pedig a boldogtalan házasságok nincsenek eleve megírva a csillagzatokban, azok az emberek szabadakarattól függenek és elháríthatok lehetnének, ha az emberek a házasság előtt többet törödnének *a boldog házasság kritériumaival.*

Az élet már régóta igazolta, hogy a **A szerelem lélektana.** fiataloknak a szív ügyeiben tanácsot adni a lehetetlenséggel határos. Ha a természet istenadta törvényei szerint az ifjú szívben nyílik a virágos tavasz,

akkor a szerelmi állapot, mely a legmélyebb érzelmi momentumok rezgésével együtt jár, az értelmet elhomályosítja, sőt vakká is teheti. Ilyen lelki hangulatban az ember rózsaszínben kápráztatja maga elé a boldog jövő víziós képét, mindent idealizál, eszményi színben tüntet fel és pedig oly mértékben, mely a higgadtan gondolkodó értelem előtt megfoghatatlan rejtély. Ezért is egyes pszichológusok a szenvedélyes szerelmi állapotot az elmezavar egyik fájának minősítik. Bizonyos, hogy a szenvedélyes szerelem megbillentheti az emberi értelem egyensúlyát, az ész kritikai munkáját, az erkölcsi felelősségérzetet és sokszor csaknem beteges tüneteket mutat fel. S a szerelmi csalódás sokszor oly végletekre ragad, mely nem egyszer csak a gyilkolásban csillapul le.

Ez a lelkiállapot természetesen nem alkalmas a helyes választás kritériumainak megfontolására és az élet is igazolja, hogy ilyenkor a szerelmeseket jobb belátásra nem igen lehet bírni, még akkor sem, amikor ezt oly annyira kívánná mindkettőjük testi-lelki előnye. S azért oly nagyon kívánatos, hogy mielőtt még e szuverén és szinte ellenállhatatlan hatalommal fellépő érzés szívüket végkép hatalmába ejtené, *még előzőleg az értelem döntsön a választás felett* és komolyan mérlegeljék egymás testi és lelki értékeit és azon életkörülményeket, melyeknek keretében kell majd életüknek lejátszódni. Mert a való élet a maga kérelhetlen valóságával hamar szétfoszlatja reménységeiknek tündéri világát, melyet a szerelem ábrándjai vetítettek oda jövő életüknek rózsás horizontjára.

Minden boldog házasságnak első

A testi-lelki egészség. *biológiai kritériuma a testi és lelki egészség.* Egészséges törzsfának egészséges törzsfával kell egyesülnie, hogy az új élethajtás erőteljes legyen. Mindenekelőtt ügyelni kell a testi és a lelki örökletes tulajdonságokra, mert ezekből fog összetevődni a gyermek egész

egyénisége. Az egészség megállapításánál, ha az egyébként nem köztudomású, megbízható tanácsadó lehet az illető családot jól ismerő orvos, esetleg a lelkivezető, aki a család egyéb ügyes-bajos dolgaiban is készségesen ad tanácsot. Felette kívánatos lenne, ha valamelyes formában kötelező lenne a házasságkötés előtt az egészségi bizonyítványok kölcsönös kicserélése, hogy így felhívják a házassulandók figyelmét a boldog családi élet és az egészséges jövőndő nemzedék létrejöttének legelső feltételére. A házassulandók egészségi állapotának nyilvántartása nehezen volna törvény alakjában keresztülvihető, hanem valahogy magának a társadalomnak kellene ráeszmélni ennek rendkívül nagy jelentőségére és maguknak a házassulandóknak és a szülőknak kellene ezt megvalósítani, hogy így a társadalom eredményesen küzdhessen a családi boldogság két legnagyobb ellensége, a venereás bajok és a tuberkulózis ellen. Az egészségi bizonyítványok kölcsönös kicserélésének, hacsak a testi és lelki egészség másként nem ismeretes, nemcsak mérő formaságnak, hanem magától értetődő természetes szokásnak kellene lenni, mely őket szinte lelkiismeretben kötelezné, hogy ezáltal külsőképp is kifejezést adjanak annak a felelősség-érzetnek, mellyel ebben a pontban úgy egymásnak, mint pedig különösen a jövőndő nemzedéknek tartoznak.

A házasságkötésnél különösen a kö-
vetelmények. vetkezőkre kell figyelemmel lenni.

Akik súlyos örökletes bajban szenvednek vagy akik terheltek, azok ne kössenek házasságot, mert az élet megmásíthatatlan törvényei szerint féregrágtá korhadtt fának nem lehetnek egészséges hajtásai. Az ilyen szülőktől származott gyermek sorsa már születése pillanatában meg van pecsételve és a szegény gyermek az élet nyomorát komor és örömtelen életének minden percében érezni fogja. Azok, akik az ifjúkor sajnálatos eltévelyedései közepette vérük

tisztaságát elvesztették, minthogy az orvostudomány ma már a vér bajait is gyógyítani tudja, családi boldogságuk és a jövőndék nemzedék boldogságának érdekében csak akkor lépjenek az oltár elé, ha vérük ismét tiszta.* A legszebb nászajándék, mely csillogó aranyból és tündöklő gyémántból végtelenül többet ér, az a tiszta vér és az oltárnál nem lesz boldogítóbb érzés annál a tudatnál, hogy tiszta vért visznek be a házasságba és így biztosítják Isten áldását családi életük boldogsága felett. És ez az intelem nagyon helyén való, mert hány ifjúnak halvány arcából és fénytelen szeméből ki lehet olvasni, hogy már kinn járt az ösztönös élet viharzó tengerén és vérében a bűn átka van meg vérfertőző betegségek alakjában.

De nemcsak a vérbetegség eseteiben kell óvakodni a házasságtól, hanem akkor is, ha a krónikus alkoholizmus megmérgezte az örökletes anyagot, vagy ha a tüdővészre van nagyfokú hajlamosság, vagy ha a lelki betegségek, különösen a gyengeelméjűségtől kellene tartani, avagy ha valami szervi baj átöröklésétől kellene félni, akkor is a házasságot a legerélyesebben kellene ellenezni. És ez különösen akkor áll, ha a vérrokonok közötti házasságról lenne szó, ahol mindkét családban meg lenne a betegségre való hajlam, mert ebben az esetben csakis satnya és terhelt nemzedékre lehetne kilátás.

*Az Egyház nagyon helyesen tiltja a
vérrokonok közötti házasságot, mert az
évszázados tapasztalat azt mutatja,
hogy a rokonvérűek utódai közt igen sok a degenerált*

* Ahol vérbajt feltételeznek, ott az orvostudomány a Bordet-Wassermann reakcióval állapíthatja meg a bajt. Ez a vérvizsgálat csak azt jelzi, hogy a vérbaj tünete kimutatható-e abban az időben az illető vérében. A teljes gyógyulást csakis az évekig tartó ellenőrzés döntheti el. H. Boas, Die Wassermannsche Reaktion. Berlin, 1922.

egyén. A vérrokonok közti házasság, ha az több nemzedéken át megismétlődik, miként azt történelmi példákkal lehet igazolni, a család elkorcsosulására és végleges kipusztulására vezet. Az ilyen közeli házasság elsősorban az örökletes betegségekre hajló vérrokonoknál kerülendő. Mint-hogy ugyanis a betegségre való hajlamosság mindkét félben megvan, azért a betegségek hordozói, az öröklési egységek könnyen összegeződhetnek és az esetben a betegség külsőkép is megnyilvánul.*

De nemcsak biológiai, hanem etikai szempontból sem kívánatos a vérrokonok házassága. A vérrokon házasságból végeredményben egy kasztrendszer fejlődne ki, mely talán gazdagabb lenne a vagyonban, de bizonytalán szegényebb az életben. Maga a természet is azt akarja, hogy mennél több embert fűzzön egybe a rokoni kapcsolat, hogy így a szeretet és maga az élet is annál nagyobb gazdagságban tudjon kibontakozni.

A boldog házasságnak második fel-

A lelkek harmóniája. *tétele a lelkek hamóniája* A boldog házasság nemcsak a test és a vér, hanem elsősorban a lelkek násza. A társadalmi vonatkozások és az anyagi előnyök természetesen komolyan számbaveendők, mert ezek hiánya könnyen megzavarhatja a lelkek harmóniáját. De azért mégis a házasságban a legfontosabb a lelkek találkozásása, az egymást kölcsönösen tisztelő határtalan szeretet, melyet a lelki értékek kölcsönös nagyrabecsülése sarjasztott. Csakis ilyen etikai alapokon nyugvó szeretet fűzheti egybe a lelkeket mind halálig. A tisztán anyagi előnyökből kötött házasságnak nincs meg ez az erkölcsi alapja és

* Ha azonban testileg és lelkileg kiváló rokonok kötnek házasságot, úgy az egy-két nemzedéken belül kiváló egyéneket is adhat. Azonban a több nemzedéken át tartó folytonos rokoni házasság a család pusztulására vezet. Ez a folytonos rokoni házasság öli ki az elzárt szigetek lakosságát.

azért nem is lehet az tartósan boldog. A lelkek összhangja akkor van meg, ha a nő műveltsége és nevelése alapján beleillik férje milliójébe, ha értékeli férje hivatását, ha gondolatviláguk érzéseik és törekvéseik megfelelnek egymásnak, ha műveltségi szintjük többé-kevésbé megegyező, ha céljaik és törekvéseik azonosak vagy legalább is közel fekvők. Minthogy a lélek legmélyebb rezgése a vallás, azért a világnézet és a vallás azonossága egyik feltétele az igazán boldog életnek. A lelkeknek ezen egybecsengése legjobb biztosítéka a boldog házasságnak és azért, ha ez nem volna meg, akkor a férfinak nagy lélekkel tovább kell indulnia a vándorútra és keresnie kell magának olyat» akinél megtalálja lelkének harmonikus kiegészítését és ezt meg kell tennie még akkor is, ha ez fájna, különben könnyen kiteheti magát a veszélynek, hogy egy szerencsétlen életen át fogja bánni végzetes lépését.

A boldog házasságnak harmadik
Az életfeltételek. *feltétele az élet anyagi vonatkozásainak biztosítása.* Csakis ez teheti lehetővé a természethű család kibontakozását és a gyermekek egészséges felneveltetését. Aki tisztességes lakást és biztos megélhetést nem tud biztosítani, annak nem volna szabad családot alapítani, mert így nincsenek meg az emberi élet kibontakozásának minimális létfeltételei. Az emberi élet is, akárcsak a most született palánta, a sötét pincelakások fülledt levegőjében elsatnyul, elfonnyad és elszárad, míg egészséges napsugaras helyen erőteljesen hajt. Az olyan családokban, ahol a fekete nyomor és a földhöz tapadt szegénység ütött állandó tanyát, ott aligha tarthatják meg az erkölcsi élet törvényeit és azért az ilyen családok rendszeren gyermektelenek vagy kevésgyermekek szoktak lenni. Már a régiek is azt mondták, hogy a szegénység a legnagyobb kerítő „paupertas maxima meretrix”. Csakis ha az élet anyagi vonatkozásai biztosítva vannak, bontakozhatik ki a termé-

szethű család, ahol az erkölcsi és vallásos életnek az egyéni és a nemzeti élet szempontjából felbecsülhetetlenül értékes kincseit mindenekfelett nagyrabecsülik.

A régiek azt mondták, hogy az **Az eszményi házasság.** istenek az eredetileg egynemű emberi lényeket kettészelték és az egyik félből lett a férfi, a másikból pedig a nő. Majd a két eredetileg együvé tartozott félt szétszórták a nagyvilágba és azért kell mindenkinek rátalálni a maga kiegészítő részére, amellyel eredetileg egysége egészset alkotott.

Úgy a férfinak, mint a nőnek keresni kell azt, akivel egyénisége a szó legnemesebb értelmében kiegészül és akivel minden tekintetben boldog házasságot köthet. A mai világban az a divat, hogy egymást az első látásra megszeretik szinte vak szerelemmel, mely többé nem enged helyet az érett megfontolásnak. Pedig mily kívánatos lenne, hogy mielőtt életüket elválaszthatatlanul egymáshoz fűznék, a higgadtan mérlegelő értelem szavára is hallgatnának. Mert hiszen az igazi szerelem nem tudatalatti titokzatos lelki élmény, hanem olyan szeretet, mely minthogy túl-emelkedni akar az idők hatalmán, azért mélységes indító-okokból, a testi és a lelki kiválóságok és a közös szent eszmék éltető forrásából táplálkozik. Ha ezen etikai értékek hiányzanak, akkor az ifjú szív fellángolása könnyen az egyén végzete lehet. Hány értékes élet tragikuma volt már az, hogy elérhetetlen álmokba dobta szívét és első szerelme olyan máglyában lobogott fel, mely önmagát is elhamvasztotta.

Ha érett megfontolás után a férfi **A korhatár.** rátalált arra, akit az Isten is neki szánt, akkor, ha egyébként az élet anyagi vonatkozásai biztosítva vannak, akkor úgy maguk, mint a jövőendő nemzedék boldogsága érdekében, mennél előbb kössék meg a házasságot. A legelőnyösebbnek látszó biológiai korhatár

a nő számára nagyjában a 22-25 év, viszont a férfiaknál néhány esztendővel magasabb kor kívánatos, amikor már olyan anyagi helyzetbe jut, hogy többtagú családot is képes eltartani. A túlságos fiatal korban kötött házasságok sem orvosi, sem pedig erkölcsi szempontból nem ajánlatosak. A túlfiatal korban nincs meg a lelki érettségnek az a foka, amelyet az apa és az anya magasztos hivatása feltételez. Az élet gondjai, melyek sokszor már a házasság első évében is reájuk nehezdednek, könnyen összetörhetik a fejletlen, törekeny szervezetet. Egészségi szempontból pedig különösen a nőre és a gyermekre nézve lenne ártalmas a túlkorai házasság, mert akkor a női szervezetnek csont- és szövettani felépítése még nem fejeződött be teljesen és így aligha tudná megadni mindazt, amit a szíve alatt kibontakozó élet harmonikus fejlődése és később az anyai kötelességek hű teljesítése feltételez.*

A szülőknek gyermekeiket úgy kellene nevelni, hogy azok maguktól is a boldog házasságnak az imént vázolt elvei szerint válasszanak. A szülők azonban nem kényszeríthetik gyermekeiket arra, hogy akaratuk ellenére, a szülők szándéka szerint, kössenek házasságot. Az elhatározás azoknak kizárólagos joga, akik életüket komoly megfontolás után, öntudatosan, felbonthatatlanul örökre egybefűzték. Nekik azonban tudniok kell, hogy ez a kiválasztás dönt a saját és gyermekeik boldogsága felett és azért a választást életük legfontosabb lépésének tartásuk, melyre imával megszentelt lelkülettel készülnek és amelynek végleges eldöntését nem annyira a szív, mint inkább az értelem fórumára bízzák.

* A magyar törvények szerint a férfi 18, a nő 16, az egyházi törvények szerint pedig a férfi 16, a nő 14 éves korában köthet érvényes házasságot. A törvénykönyvek e korhatárokkal azonban nem ajánlják a túlkorai házasságokat, hanem csakis azoknak érvényességét jelzik.

A NŐI E S Z M É N Y .

Alig van a világon szebb kép a six-
A sixtusi Madonna. Madonnánál, mely az Isten Anyját, a kised Jézussal, mint az anyai szeretet csodálatosan megdicsőült szimbólumát tünteti fel. A Madonna fényes felhőkből száll alá, mintha a túlvilágból, az egek magasságából hozná e földre a mennyország szépségeibe öltözött a nő legtökéletesebb eszményképét. Rafael imádságos lelkülete eszményt teremtett, mikor az ihlet áldott pillanatában megálmodta a sixtusi Madonna csillagkoszorús képét. A Madonna nemcsak a szent Szűz egyéni képe, hanem eszménykép. Világszimbóluma ez a legtökéletesebb női ideálnak, az édes Anyának és a legszentebb kapcsolatnak az anya és a gyermek kölcsönös szeretetének.

A Madonna a kised Jézussal karján
A női eszmény. érzékíti meg legszebben a női eszményképet. A nőnek a természettől és Istentől rendelt élet-hivatása az, hogy családi otthonát boldoggá tegye és gyermekeit, akiket az isteni gondviselés reábízott, a társadalom hasznos polgáraivá nevelje fel. A régi rómaiaknál, mikor a menyasszony először ment ünnepi nyoszolóleányok kíséretében új otthonába, a rableányok hosszú sorban mentek előtte rokkával, orsóval és guzsallyal, jelezve, hogy új otthonának gondozása lesz az ő új életkerete. Nagyon helyesen adta meg az antik világ értékelése a nő legszebb dicséretét, mikor az elhunyt matróna sírkövére e magasztaló sorokat véste: „domum servavit et lanam fecit”; a házat igazgatta és font. Ez volt a római női ideál abban a korban, amikor a római népet a hősies erények a világ uraivá tették. És ez ma is, annyi évszázad multán is, a női eszmény, mellyel szemben a többi női életkeret inkább értékelőtőlódás, mint a női eszmény tökéletes mintázása.

Sokat írtak a bölcselők már arról a **A férfi és a nő.** háládatlan témáról, vajjon *ki értékesebb: a férfi-e vagy a nő.* Ez az eszmefuttatás azonban célját tévesztette, mert a természet isteni rendje örök érvényű munkabeosztással más munkakört szabott a férfinak és mást a nőnek. Az életnek két oldala van, az egyik a közélet, a másik a családi élet. Az előbbi a férfi, az utóbb? a női élet természetes kerete. A férfi a közélet terén és a kultúra előmozdításán fáradozik, ő keresi meg fáradságosan verejtékével a család mindennapi kenyerét. Evvel szemben a családi otthon boldogítása és a jövő nemzedék felnevelése elsősorban a nő feladata. A természet, mint mindenütt, úgy itt is, csodálatraméltó munkamegosztással dolgozott és más tulajdonságokkal ruházta fel a férfit és mással a nőt. És azért céltévesztett a férfi és a női tulajdonságok egybevetése, hogy abból a férfi vagy a nő értékesebb voltát hozzuk le.

A férfi és a női tulajdonságok egybevetése csakis az *átlagra* szólhat, mert hiszen egyes kiváló tulajdonságokban, melyeket általában a férfi javára szoktak elkönyvelni, a nők is kiválhatnak és a férfikkal egyenrangúaknak bizonyulhatnak. A nőben is megvan a haláltmegvető bátorság, az elszántság és a lelki erő. A nagy tettek eme energiáiban a nők is olyan hősi cselekedetekre képesek, melyek a megszokott emberi teljesítmények színvonalát messze felülműlják és nem egyszer a férfiak heroizmusát is legyőzik. A szenvedések elviselésében pedig a nők sokszor a férfiaknak is példát adnak. Értelmi tehetségek tekintetében, úgyszintén mindazokban a kiváló tulajdonságokban, melyeket a közélet helyes irányítása megkíván, a nők már sokszor kitértek s többnek neve irodalmi és egyéb kulturális alkotásai révén halhatatlan lett. Mindazonáltal .mégis, amikor általánosságban a férfi és a nő tulajdonságait tekintjük, akkor kétségtelenül igaz, hogy *átlagban* a természet a férfit olyan tulajdonságokkal ruházta fel, amelyeket a közéleti

tevékenység tételez fel, míg a nőknek olyan tulajdonságokat adott, melyekkel elsősorban a családi otthon boldoggá teheti. S azért nagyon is természetes és ez így is fog maradni mindenkor, hogy a történelem folyamán a nők valahogy kiszorultak a közélet, a tudomány és a kultúra fejlesztésének munkájából és azért rendkívül kevés a történetileg kimagasló nő a világtörténelemben.

A tudás kincsei *Nem a nőknek a hivatása, hogy az emberiséget a tudás kincseivel gazdagítsa.* A renaissance korában a nőket épűgy nevelték, mint a férfiakat. Akkor az okos nő volt az eszménykép és mégis a mérleg akkor sem billent az ő javukra. Egészen bizonyos, hogy az elvont és komoly munkát kívánó tanulmányokban, mint aminő a jog, az orvostudomány, a bölcsélet, a matematika és a technikai tudományok, a nő a férfival soha sem fogja sikeresen felvenni a versenyt. Csodálatos, hogy még a szépművészetekben is, a zene, a festészet és szobrászat terén is, ahol a nő már sok diadalt aratott, több érzékkel bír a finom és az előkelő, mint a fenséges és a nagyszerű iránt s azért itt is az örök időkre szóló alkotások nem a nő, hanem a férfi nevéhez fűződnek. A nőkben talán több az odaadás és a lelkiismeretesség, mint a férfiakban, de a szellemi munkához szükséges önállóság nincs meg bennük. Az is igaz, hogy sok a kiváló nő, akik messze felette vannak az átlag férfiaknak. Ámde a kiváló nőket a kiváló férfiakkal kell egybevetni és akkor azonnal látjuk, hogy nőket a szellemvilág Olympusán hiába keresünk. Plátónak és Aristotelesnek, Keplernek és Newtonnak, Dantenak és Shakespearenek, Michelangelónak és Rafaelnek, Beethovennek és Wagnernek nincs női párja a szellemvilág Olympusán.*

* Kornis Gyula *Nők az egyetemen*, Napkelet, 1925. 60, 149.

A nőnek nem az a hivatása, hogy kinn a politika vagy a nyilvános élet küzdő porondján érvényesüljön. A népek történetének tanúsága szerint mindenütt a férfit illette meg a politikai élet és talán így volna ez ideálisabb, mert a politika a családban a széthúzás csiráit hintheti szét és a politikai élet szennyes hullámain könnyen szétfoszlik az a ragyogó dicsőkoszorú, melyet a nő homloka köré a családi tűzhely géniuszai fonnak.

Ma azonban, midőn a társadalmi fejlődés a nőt valahogy kiemelte természetes légköréből és a törvényhozás is megadta neki a választói jogot, hát éljen vele a közjó javára, de ő maga ne menjen ki a politikai élet viharzó hullámaira, finom lelkét tartsa távol a választási küzdelmek bántó durvaságaitól és ne kívánja a parlamentben a közügyek vezetését, mert ez a sajátos női képességekkel kevésbé van összhangban. Ne a politikai egyenjogúságban keresse a társadalmi bajok megoldásának kulcsát és ne gondolja azt, hogyha ő állana Hungária viharvert hajójának kormányrúdjánál, akkor ismét felragyogna hazánk hanyatló fényű csillaga.

A nő hivatása a családi otthonban keresendő. Igaz, hogy manapság, főképp a háború után, a nők száma tetemesen felülmúlja a férfiakét s minthogy így mindnyájan férjhez nem mehetnek, azért nekik is különféle kenyérkereseti pályák után kell nézni. De mégis a gyár és műhely nem az igazi és természetes keresete a női életnek.

A nő igazi hivatása a családi otthon boldogítása. Neki kell a családi tűzhely szentélyén ébrentartani a boldogságot hirdető vesztelángot. Az ő feladata a férfi oldala mellett állva a férfi lelkében fellobogtatni az erő lángjait és a szürke világ búskomorsága felett zengeni a szebb reménység halhatatlan himnuszát. Az ő hivatása gyermekeit, akiket az isteni gondviselés neki adott, Isten dicsőségére és

a haza javára felnevelni. A nő tartja ébren az élet kiolt-hatatlan lángját, amely a népek életében az enyészet felett a megölhetetlen élet tüzét szimbolizálja. A népek sorsát ő hordja szíve alatt. Az ő ölen bontakozik ki az új nemzedék testi-lelki jóléte. A szebb jövő kialakítása az ő kezé^{ben} van letéve. Neki kell megmenteni a mai süllyedő világot és neki kell megteremteni a boldogabb jövőt.

A nő itt alkothatja meg az ő remekműveit, melyek szintén nagyszerű, bár nem kőben és nem ércben merevített alkotások. Ha a nők nem is építettek örök időkre szóló sz. Péter templomot, nem faragtak mózesi szobrot, nem festettek ráfaeli Madonnákat, nem írtak wagneri operát és nem fedezték fel a modern technika csodáit, de megvan az az elégtételük, övék az a soha el nem múló dicsőség, hogy e nagy mesterek Bramante, Michelangelo, Rafael, Wagner, Edison az ő gyermekeik valának, tőlük kapták testi és lelki adományait és ők nevelték fel őket. És ha a nő nemcsak itt a családban, hanem ezenkívül még a karitatív és társadalmi tevékenység terén is, széthinti az erkölcsi világ kincseit, akkor ő építi fel az új világ boltíveit, melyeknek árnyékában boldogabban él a jövő boldogabb nemzedék.

A lovagkor férfiak lelkének sugaraiból font dicsfényt a hitves és az anya alakja köré. A hitvest és az anyát magasztos eszményképpé idealizálta a századok tisztelete. És a nő erre a határtalan tiszteletre mint hitves és anya méltó is. Ez teszi őt tiszteltté a társadalom lelkében. Lehetőséges, hogy a nő idővel a társadalmi élet minden vonalán érvényesülni fog. De azért mégis, akármilyen sokoldalúan is fog tündökölni, mint hitves és mint anya fog állani a tisztelet legmagasabb fokán az emberiség lelkében.

A magyar társadalom egyik legszebb **az Anyák napja.** ünnepe az amerikai minta szerint nálunk is meghonosított *Anyák Napja*. Illatos májusban, mikor a természet új pompába öltözik, a magyar társada-

lom az első májusi napot az anyák emlékének szenteli. Ezen a napon a templomban az anyaság szent hivatásáról prédikál a pap és az iskolában is a tanító az anya iránti tiszteletet mélyíti el a gyermek fogékony lelkében. Május elsején a magyar nemzet az anyai szeretet előtt hajtja meg a nemzeti lobogót és ezáltal hódolni akar az anya előtt, a dicsőség nimbuszával övezi az anya alakját, aki ebben a zűllésnek indult világban hivatva van a társadalom utolsó egységét a családot a romlástól megmenteni és a mainál jobb lelkű nemzedéket nevelni. S azért méltó is, hogy a virágfakadás legszebb ünnepe, május elseje, az anyák emlékének legyen szentelve. És méltó, hogy ünnep legyen e nap nemcsak a dolgozó férfi szívében, aki gyermekeinek anyját tiszteli benne, nemcsak a gyermek lelkében, hol e napon tisztábban csendül fel a szeretet muzsikája, hanem az egész társadalom lelkében is, mely így elismeri, hogy az anyaság dicsősége a nőt égis magasztalja.

Az itt mondottak a női nem átlagára **Az „önálló” nő.** vonatkoznak és ily megszorítással kétségtelenül helytállanak. Evvel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy a pártában maradt vagy az önálló életet élő nőnek nincs élethivatása. Az élet elsődleges célja nem állhat a faj géniuszának szolgálatában, hanem az elsősorban egyéni: az erkölcsi tökéletesség megvalósítása és az Örök üdvösség biztosítása. De azért még az önálló életet élő nőnek is az lesz mindenkor legszebb feladata, ha szét-hinti a szívjóság kincseit abban a környezetben, ahová őt az isteni gondviselés állította. Az erkölcsi és a természetfeletti értékeknek szétszórása pedig szintén valami magasabbrendű anyaságnak megnyilatkozása és így ezek számára is a női eszményt valami felsőbbrendű anyaság dicsfénye sugározza be.

A HÁZASSÁG ESZMÉNYE .

A paradicsom édenében az élet elpihent és a csendes tájra leszállt az alkonyat békéje. Az ég sötét kárpitján egymás után gyuladtak ki az ég ragyogó csillagai és rezgő fényt hintettek szét az álomba merült világ fölé. Ádám, az első ember, is elpihent a zöld pázsit virágokkal hímes takaróján és mély álomba merült. Mikor mély elragadtatásából új életre ébredt, ott látta maga előtt önmagának befejezett tökéletességét, akit az Isten segítő-társul alkotott neki az ő oldalából. Ő volt az értelem, s akit maga előtt látott az volt a szív; ő a gondolat, amaz az érzelem; ő a méltóság, amaz a báj és a kellem; ő az erő, amaz a finomság; ő a parancsolat, amaz az odaadás; ő az alkotó munka képviselője, amaz a szereteté; ő az élet magvetője, amaz a termékeny föld, amelyből az új élet sarjad. így látta maga előtt önmagának kiegészülését Évában, az ő hitvesében és ihletett szeretettel zengte el nászdalát: „Hagyja el a férfi apját és anyját és legyen egészen a feleségéé”. Ez volt az első házasság, az első emberpár házassága, a jövő házasságok eszményképe, melyet Isten szent áldásával bocsátott százados útjára. „Növekedjete és sokasodjatek és töltséte be a földet és uralkodjatek rajta”.

A halál aratása mindennap sűrű sorokat vág az emberek tömegéből és az emberiség egy-kettőre elpusztult volna, ha a természet Alkotója nem gondoskodott volna az élet utánpótlásáról. Ámde Isten úgy gondoskodott az élet fennmaradásáról, hogy teremtő erejét az emberekkel osztotta meg. Isten az embert két nemben, mint férfit és

vonzodással egybetuzte oket a házasságban a szeretettel

és a szeretettel egy olyan életközösségbe, amely nemcsak a kölcsönös segítségben nyilatkozik meg, hanem a faj fennmaradását is szolgálja.

A pesszimista Schopenhauer a fiatalok szerelmében a a természet csábítási trükkjét, egyszerű csalását látja, mikor az emberek előtt saját egyéni boldogságukat, mint valóságot tünteti fel, holott ez csak ábránd és minden csak a faj érdekében történik. Az ösztön átgázol az egyéni sorson a legnagyobb kegyetlenséggel és minden csakis a faj fennmaradását szolgálja.

Ennek az örömtelen világnézetnek azonban nincs létjogosultsága. Az állatvilágban az egyénnek nincs személyi értéke, hanem az kizárólag a faj szolgálatában áll. Az ember azonban az örökkévalóság számára teremtett egyén lévén, egyéni céllal rendelkezik. Az ember elsődleges célja egyéni boldogságának megvalósítása. Isten akarja az egyén boldogságát és végtelen bölcsességében épen az egyén boldogsága által akarta egyúttal biztosítani a faj fennmaradását is.

Isten az egész szerelmi életet a maga misztikus örömeivel belevette az etikai világrendbe és azt meghatározott cél, az emberiség fennmaradásának szolgálatába állította be. Azért kapcsolta egybe a teremtő tevékenységet a gyönyörérzettel, hogy így ennek révén az emberek könnyebben vállalják magukra a fajfenntartással együttjáró nehézségeket. Ha az emberek a nemi életet kiragadják ebből az etikai világrendből, akkor az öncél lesz és evvel el is veszi etikai értékét. Akkor a vak ösztön és az izzó érzékiség lesz úrrá a lelkeken. Ha az ösztön megmarad az etikai világrendben, akkor teremtő erő lesz a teremtő Isten kezében, megneemesíti az egyéni életet és új életet fakaszt. Ha azonban a szenvedélyek árja áttöri az Isten által megszabott korlátokat, akkor semmi sem védi meg többé az elfajulás veszélyei ellen s akkor az ösztön pusztító ár lesz, amely megrontja az emberiség vérének és nemcsak meglevő, hanem

még csak a jövőben születendő emberéleteket is boldogtalanná teszi.

Erről az etikai magaslatról tekintve az élet ama vonatkozásait, melyek az emberiség fennmaradásával függnek össze, szépnek és nemesnek találjuk. Az élet eme mélyebb kapcsolatai adják meg az életnek különösen szép színezetét. Mindezekben Isten akarata nyilvánul meg. Isten akaratát kell látnunk azokban az érzelmekben, melyek az ifjúkor tavaszán a szívekben életrekelnek és amelyek később az oltárnál a házasság szentségében egybefűzik azokat, akiket Isten egymásnak teremtett. A házasság élet örömei pedig Isten ajándékai és azok élvezete époly megengedett, akár csak a legtisztább muzsikáé.

Hogy milyen mélyen gyökerezik az

Az ösztön lélektana. ösztön az ember természetében, azt az a pszichológiai megfigyelés igazolja, hogy az ember minden erotikus érzelme az emberi természetbe nyúlik vissza és így valahogy öntudatlanul is a faj génuszának szolgálatában áll. Mindig vannak és lesznek is olyanok, akik lelkükben önmaguk verték bilincsbe az ösztönt és akiknél a szív szentélyében az élet oltárképe kizárólagosan az Úr Jézus Krisztus. Ezek azonban az emberiségnek elenyészően csekély töredékét alkotják. Az emberiség java részénél az ösztön, melyet az Isten vésett az emberi természetbe, kibontakozik és eléri azt a célt, amit Isten vele elérni akart. És hogy ez mennyire mélyen az emberi természetben gyökerezik, semmi sem mutatja jobban mint az, hogy még az u. n. plátói szerelem is, mely magát minden testi vonatkozástól mentesnek tartja, sokszor, talán öntudatlanul is, az ösztön talajából táplálkozik. A legtöbb esetben a plátóinak indult szerelem is könnyen alakul át valószínű földi szerelemmé. Még az esztétikai műélvezeteket is, ahol a szemlélő az emberi test formai szépségében, a test vonalainak lágy hajlásában és szimmetriái viszonyaiban

gyönyörködik, szinte önkéntelenül is erotikus érzelmek kísérik, annak jeléül, hogy még ezeknek a gyökerei is mélyen az ösztön talajába nyúlnak le. Ez a mélyebb lélektani oka annak, hogy a művészetek történetében minden időben oly nagy mértékben lépett elő az emberi test kultusza. Voltaképen ez is a nemi ösztönnek egyik kifinomult s művészi formába öltözött megnyilatkozása.*

A háromféle szeretet A pszichológusok háromféle szeretetet különböztetnek meg. Az első, mely voltaképen nem is méltó a szeretet nevére, *csak az ösztön kielégítését keresi*. Ha az ember csak ezt keresné és ennél magasabbra nem tekintene, akkor aligha lehetne etikai lény, akkor az állat színvonalára süllyedne le, mert az állatvilágban a nemek élete ebben teljesen kimerül.

Van ennél magasabb fokon álló vonzalom, mely *kizárólag a testi tulajdonságokon épül fel*. Ez a tisztán érzéki szeretet, mely a fiatalok lelkében sokszor csodálatosan elbűvölő erővel lép fel, hihetetlen idealizáló erővel rendelkezik és sokszor nagyon közönséges földi halandókban is álmainak ígérését, a klasszikus szobrok minden szépségét véli felfedezni. Azt hiszi, hogy a testi szépség a lelki szépség szétsugárzása. Ez a tisztán érzéki szeretet, mely szintén a természet legmélyebb ösztönéből fakadt, olyan, mint a letépett rózsának az illata. Elhervasztja azt egykettőre a gyorsan tovatűnő idő. Kétségtelenül a szépség nagy erő és hatalom, de csak úgy értékes igazán, ha azokban a lelki értékek, az erkölcsi öntudat, az élet komolysága és a tiszta lélek nyilatkozik meg. Tisztán érzéki mulandó szeretetre aligha lehet felépíteni egy egész életre szóló, maradandó életközösséget. A tisztán érzéki szeretetet örökké változó, mint a zúgó tenger és nem lehet megingathatatlan alapja az örök sorsközösségnek.

* Kornis Gyula A lelki élet III. 307.

A tisztán érzéki szereteten kívül van egy magasabb szeretet, mely *állandóan megmaradó etikai értékeken épül fel*. Előtte a lelki kincsek többet érnek, mint a test vonalainak harmonikus szépsége. Legtöbbre becsüli ő a minden tehetségében harmonikusan kiegyensúlyozott és az erények fényében tündöklő nemes szép lelket. Az ilyen szeretetet örök időkre kötik és annak lobogó lángját nem oltja ki az enyészet jéghideg kezének érintése. És csakis az ilyen szeretettel kötött házasságok állhatnak az örökkévalóság csillagzata alatt.

Minden népnél, kivétel nélkül, a val-
Házasság a népek lásnak áhítata lengi körül azt az
 in-

történetében. tézményt, mely az élet misztériumát újítja meg a századok folyamán. Még a primitív népek történetében is mindenütt a házasságot magasabb isteni hatalom szenteli meg és azt mindig a vallás nevében kötik, amint azt Schmidt és Koppers, az etnográfia hírneves képviselőinek kutatásai kimutatták.

A római nép is a házasság intézményét az istenek: oltalma alá helyezte és a családi tűzhely szentélyén állandóan égett Junó istenasszony tiszteletére az áldozat tüze. Az antik világban azonban az istenek nem tudták megoltalmazni a családi élet tűzhelyét a hanyatló társadalom szennyos hullámainak áradatától. Elveszett a családi élet erkölcsének tisztasága és evvel együtt elpusztult a nagy Róma is a föld színéről.

A kereszténységnek jutott a magasz-
A kereszténység és a tos feladat, hogy az elkorhadt antik
házasság. világ romjain új világot építsen fel.

A kereszténység fenséges hivatását a keresztény családok megteremtésével akarta megvalósítani. A kereszténység nagyon helyesen a házasságban az örök etikai értékeket domborította ki hangsúlyozva azt, hogy a házasság nemcsak a faji

fennmaradását szolgáló intézmény, hanem ennél több, két egymásnak megfelelő élet egybefonódása és magasabb etikai sorsközössége és ennek az életközösségnek örök modellje az Egyház és Krisztus közt fennálló örök szeretet.

Sokan szemére vetik a keresztény-
Az örökérvényű forma. ségnek, hogy félreismeri az emberi természetet, elfojtja az emberi természet ösztöneit és bűnösnek mondja mindazt, ami az emberiség fennmaradásával összefügg. Ez azonban téves. A kereszténység nem akarja kiölni az emberi természet legnagyobb ösztönét, hanem csak *örök érvényű formák közé szorítja* és evvel biztosítja harmonikus kivirágzását és így lehetővé teszi az egyén etikai életét és egyúttal biztosítja, a Teremtő szándéka szerint, a faj fennmaradását is.

A növényvilágban a növény öntudatlanul is magába veszi a virágport, a jövő élet zálogát és ezzel biztosítva van a faj élete. Az állat is vakul engedelmessé a természet ösztöneinek és azért ott külön korlátokra szükség nincs. Az ember azonban, erkölcsi lény lévén, áthághatja az etikai világrendet és az ösztön hatalma könnyen lehetne végzetessé még az emberiség életére nézve is, ha az nem lenne állandóan megmaradó formák közé szorítva. Az érzéki szeretet mulékony és a kielégüléssel együtt *wéget* is ér. Ellenben a szeretet, ha az elpusztíthatatlan korlátok közé van szorítva, akkor még abban az esetben is megmarad, ha idők multán az érzéki szeretet lassan elhalványodik. Ez az állandó keret adja meg a szeretetnek sárig tartó állandóságát, melyet a féktelen önzés és a szenvedély nem adhat meg. Ezen örök érvényű keret nélkül csak az érzéki mámor és a vak szenvedély lenne úrrá a lelkek felett. A szív mindenkor ingatag és azért kell azt örök érvényű formákkal megkötni.

A keresztény házasság *elsősorban* **Az etikai háttér.** *eikai életközösség* hol két egymásnak rokonszenves lény egy nagy cél megvalósításának érdekében nyújt egymásnak segédkezet, hogy így egymásnak erkölcsi tökéletesedését elősegítsék. A házasság nemcsak a nemi ösztönök kielégítésének megengedett módja, nemcsak a természet fajfenntartó intézménye, nem, ennél sokkal több, a közös cél és a lelkek szeretete fon soha el nem szakítható kapcsolatot a férfi és a nő között. Ezek az etikai értékek emelik fel a házasságot az erkölcsi élet magaslataira és megmentik azt a tisztán ösztönös élet állatias vonásaitól. Ezeknek az örök eszméknek a messze távolból sugárzó fénye világít le mindig az élet útjaira és meg is tartja őket mindig a kötelesség-teljesítés és a hűség útján mindenkor, még akkor is, mikor az heroikus áldozatokkal együtt járna.

A házasság etikai tökéletességének
A vallás fénye. *legszebb koronáját a vallás adja meg.* A házasság isteni intézmény és az Isten áldásával megpecsételt egység. Isten a természet Ura állandósította így azt és az embernek nincs joga többé azon változtatni, így emelte ki az Isten a szenvedélyek hullámveréséből a házasság intézményét és így helyezte azt örök értékű etikai alapokra, hogy az, mely az emberiség életét a századok folyamán szüntelenül megújítja, sziklaszilárdan álljon meg az emberi romlottság közepette is.

Krisztus Urunk a házasságot *szentségi méltóságra* emelte úgy, hogy a házastársakat nemcsak a szeretet, hanem a szentség ereje is összetartja. Ennek az életközösségnek örök modellje az a viszony, mely az Egyház és az ő isteni jegyese közt fennáll. A férfinak, úgy mond sz. Pál, szeretni kell feleségét, mint ahogy Krisztus szerette Egyházát az önfeláldozás szeretetével. S viszont a feleségnek hűségesen kell ragaszkodni férjéhez még az élet nehéz per-

ceiben is, mint ahogy az Egyház is törhetetlen hűséggel ragaszkodott az ő isteni jegyeséhez mindenkor még az üldöztetések napjaiban is.

Az igazi keresztény házasság etikai

A keresztény házasság alapokon *nyugszik*. A férfi és a nő **eszménye** etikai értékek megvalósítására lepnek életközösségre, hogy így kettesben életük szebb, tökéletesebb és értékesebb legyen. Ez az emberiség átlagának az Istentől előírt életkerete, mely mindkettő számára erkölcsi tökéletesedést jelent. Ez célt ad az életnek és tartalommal tölti meg azt. A házasságon kívül élő ember életének úgy van igazán célja és értéke, ha az valami fenséges és a házasságnál is nagyobb és szentebb eszménynek szolgálatába van állítva és e szent eszmének szolgálatában örlődik fel. *A keresztény házasságban a szeretet örök* és pedig azért, mert az nemcsak a testi szépségen, hanem a *lelki értéken, a világnézet, az érzelmek és a törekvések harmóniáján épül fel* A keresztény házasság nemcsak a test, hanem elsősorban a lélek násza. A test és a vér csak a testi nézi, a lélek azonban magasabbra tekint és a mámor fátyolán át is a lelkiség, a személyiség után vágyódik. Ezek a lelki értékek fakasztják az igazi, soha el nem múló szeretetet. A gyorsan tovatűnő idő, az emberi szépség e kegyetlen gyilkosa, mindennap elvégzi szomorú munkáját, elhervasztja az arcról a fiatalság üde rózsáit, mély barázdát szánt a márványhomlokon, nap-nap után letörli a testnek harmonikus vonásait és évek multán a régi szépségnek csak szomorú romjai maradnak meg. A tisztán érzéki szeretet e gyengeségek láttára szükségkép elhalványodik. A lelki értékeken felépült szeretet azonban nem fél az enyészet pusztító hatalmától és az megmarad a maga régi csengésében az évek multán is. A szeretet erotikus vonzalma idővel elhalványodik. Minthogy azonban az igazi szeretet nemcsak testi szerelem, hanem annál

több, igazi szeretet, a legbensőbb Caritas, az egymás iránti nagybecsülés és egymást határtalanul tisztelő bensőséges szeretet, azért ez nem halványul el soha, ez nem ismer felmondást, ennek a mindhalálíg tartó hűség nem nyűg és iga, hanem a szívnek legbensőbb vigasza.

Ami a házasságot igazán az örökkévalóság jegyében állítja, az az Isten szeretete. Ez az örök visszhang a házasság életben, a jelenben, a múltban és a jövőben. A házastársak akkor igazán boldogok, ha lelkük legszentebb törekvései egybeforrnak és ha világnézetük összhangzó. A karácsonyi és húsvéti harangszó egyformán zúg mindkettő számára. Mindketten ugyanazon az utón mennek ugyanannak az Istennek a templomába, együtt imádkoznak, egy hitből merítik az ihletet és az erőt az élet nehézségeinek elviselésére, egy Úr asztalánál térdelnek és ugyanazt az Urat fogadják szívökbe. Maga az Úr Jézus Krisztus fonja kezüket egybe és megadja nekik azt a nagy kegyelmet, hogy az érzéki élet ösztönei fölé emelkedve egymásban az örökkévalóság számára teremtett lényt lássanak, kiknek kölcsönösen azon kell fáradozniuk, hogy egymást kölcsönösen segítsék a jóban és így lelküket megmentse az örök élet számára. Lehetséges, hogy fiatal éveikben nem érzik még annyira a vallásos értékek hiányát, azonban később az évek múltán, mikor az élet nehézségei merednek eléjük, akkor majd jobban fogják érezni, hogy hiányzik az az állandó kapocs, mely szívüket örök időkre egybefűzné és szeretetüket megszilárdítaná. Nem lehet ott igazi és bensőséges szeretet, ahol az életnek legszentebb és legnemesebb vonatkozásaiban, a hitben nincs meg az egység és az összhang. Az olyan házasságon, melyet az Isten szeretete éltet, csakugyan az Isten fényessége ömlik el és az ilyen szeretet akkor is megmarad, ha elhal majd a szemek igéző varázsa, ha elhervad a viruló rózsás arc és ha ezernyi gondok alakjában köszönt be az

Isten látogatása. Ez a szeretet megtisztult már a földi tökéletlenségektől és az örökkévalóság égíse alatt él. Addig, amíg a hitvestársak fiatalok, még hisznek az élet virágos voltában és mindig csak virágokról álmodoznak. Azt hiszik, két kezük csak arra való, hogy ennek a zengő életnek minden virágát egymás lába elé hintsék. Pedig, mikor később az élet prózája mered eléjük, könnyen megváltozhatnak minden. A tisztán érzéki szeretet ilyenkor hamar elhervad, ellenben az eszményi szeretet ilyenkor is megmarad. Sőt még a halál sem töri szét az esküdött hűség láncait, amely az Úr oltáránál lelküket egybefűzte. Ha a hitvestársak szeretik egymás halhatatlan lelkét, akkor a szeretet még akkor is megmarad, ha ifjúságuk és szépségük el is hervad, mert a lélek élete örök. Ha együtt imádták az élet Urát, akkor tudják, hogy a halál után új életre ébrednek, hol szeretetük tovább fog élni mindörökre.

A keresztény házasságban legyen a

A női eszmény. nő a férfi számára a hűséges
és
áldozatos szeretet eszményképe, legyen férjének ideális hitvese. A nőnek legszebb dicsérete, ha sírkövére írhatják, hogy jó feleség volt. Legyen a nő férjének eszményképe, férfi-akarátának legnagyobb ereje, legyen ő életének jutalma, legyen ő ideális lelkű jóságos hitves. Legyen férje gondolatvilágának részese, legyen tanácsadó és támasz az élet nehézségei közepette, legyen égő kandeláber, mely a férfi csüggedő lelkébe a hit és az erő lángjait lobogtatja. Hitének lángján gyulladjon meg a férfi hitének a szövétneke is. Legyen otthonának jóságos angyala, akinek gondos szeretete elsimítja az étellel küzdő férfi homlokáról a gond szántotta barázdákat. Legyen mint Dante Beatricéja, soha nem halványuló eszménykép, mely mindig levilágít előtte az élet útjain, mely megmarad eszményképnek akkor is, ha majd az élet gondjai lelkét véresre verdesik és amely így megtartja őt hűségben és elvezeti őt nemcsak a földi, hanem az égi boldogság útján is.

Dante fiatal korában találkozott valami bájos hajadonnal, aki reá az eszményi szépség varázslatos hatásával volt. Dante szerelme Beatrice iránt szívének titka marad, a leány talán észre sem vette. Beatrice élete tavaszán hirtelen meghalt. Ámde Dante továbbra is megőrizte szíve mélyén az ő képét, mint a szívjóságnak, a lelki szépségnek és az igazi barátságnak örök szimbólumát. Mikor később Dante elkerült az élet zürzavarába és onnét szabadulni vágyik és el akar jutni az erkölcsi élet magaslatai felé, akkor az égből segítségére siet Beatrice, jóságos géniuszt küldve neki, aki *őt* a purgatórium, a megtisztulás helyein keresztül vezet a szépség és a jóság, a hit, a remény és a szeretet égi hona felé. Így kell minden hűséges nőnek elvezetni férjét nemcsak a földi, hanem az égi boldogság hónába is.

A férfi pedig legyen egész jellem.

A férfi eszmény. Védje meg családját és nejét hiszen neki kell a mindennapi kenyeret megszerezni és az ő vállain nyugszanak a megélhetés gondjai. Legyen hűséges szeretetében. A férfi lelke világában csak két nő foglalhat helyet: az ő édesanyja és gyermekeinek anyja. Mindaz, ami e kettőn kívül esik, az veszedelmes kitérés, vagy bűnös eltévelyedés.

A felbonthatatlan házasság.

A keresztény házasság egy férfinak és egy nőnek sűrített életközössége, mely soha sem ismer felmondást. Sajmely soha sem ismer felmondást.

Sajnos a mai korban, a házasságkötéskor oly sokszor elmarad a legértékesebb a lelki értékek megbecsülése, azért rendkívül nagy az elválások száma. Pedig az elválás a társadalmak züllésének kiindulópontja, megalázó a nőre, tehetetlenné teszi a gyermek felneveltetését és a hanyatló társadalmak sírját ássa meg.

Az elválás mindenekelőtt megalázó a nőre nézve. A házasságkötésnél a nő az oltárra tette nemének visszaszerezhetően előnyeit, fiatalságának tavaszi szépségét és első virág-

zásának minden kellemét. A férfi könnyen köthet előnyösen új házasságot, a nő azonban már nem, mert már nem bírja érintetlen szépségének ajándékát. De éppen azért, mert ebben a küzdelemben a nő a férfival nem egyenrangú, azért a szeretetnek állandósítása végett kell nekik egyformán kitartani a hűségben és a szeretetben. A szélsőséges feministák, hogy a nőnek is biztosítsák a teljes szabadságot a nemi élet terén, ledönteni akarják azokat a korlátokat, melyeket a kereszténység vont a házasság köré. Pedig helytelenül, hiszen ezek az állandó korlátok ép a gyenge nőnek jogait védik az erős férfi visszaéléseivel szemben.

A házasság állandóságát kívánja a gyermek felnevelése, mert testi és lelki erői csakis így bontakozhatnak ki harmonikusan. Ketten hozták létre az új életet, kettőnek kell azt ápolni, hogy az teljes szépségben bontakozhassék ki. Az apa egymagában a felsőbb tekintélyt, a hideg észet és a nyers erőt képviseli, viszont az anya egymagában a módnélküli szeretetet, a mérhetetlen jóság és melegség. Mindketten egymást kölcsönösen kiegészítve, mindketten egyaránt szükségesek a gyermek felneveltetésére. Csakis ha együtt maradnak, csakis így válik lehetővé a gyermek harmonikus felnevelése. Szétdúlt tűzhelyen a gyermek élete komor, öröm- és reménytelen.

Végül az elválások a társadalmak alapjait is megingatják, Az olyan társadalom, mely az elválásokat törvényileg is megengedné, nem állhatna fel sokáig, mert a társadalmak utolsó egységei a családok elpusztulnának. Az olyan házasságokban, melyeket az elválás mellékgondolatával kötnek, az életnek legfőbb irányító elve nem a hűség, hanem a szenvedély, nem a kötelességteljesítés, hanem a rideg önzés. Ilyen elvekkel azonban nem lehet állandóan megmaradá családi tűzhelyeket megépíteni. A római birodalom is akkor pusztult el, mikor bármely csekély ok, az első ránc a homlokodon, elegendő ok volt az elválásra, mikor az elválás mindennapi jelenség volt, mikor a férfi és a nő egymással

versenyrekeltek az állhatatlanságban és erkölcstelenségben, mikor a régi tiszteletet parancsoló matróna helyébe az élvezetet hajhászó nő jött, aki éveit nem a konzulok, hanem férjeinek száma szerint számlálta. De akkor el is bukott végképen a hajdan oly nagy római birodalom.

Úgy mondják sokan, hogy a kereszténység az emberi szabadságot a felbonthatatlan házassággal gúzsbakötötte és így elviselhetetlen rabságba hajtotta. Igaz, hogy sokszor az egyéni sorson végig gázol a törvény, de még ebben az esetben is annak szentnek kell maradnia, mert, ha a törvényt feladnók, akkor a társadalom pilléreit ingatnók meg. Mindazonáltal mégis *a kereszténység épen a felbonthatatlan házassággal tette az emberiségnek a legnagyobb szolgálatot* Mert az elválás lehetlenné teszi a hitvesi szeretet bensőséges kibontakozását, letaszítja a nőt arról az erkölcsi magaslatról, ahová őt a kereszténység emelte, meggyalázza a vért, súlyosan megsérti a gyermek jogait, szétzülleszti a társadalmak utolsó egységeit, a családokat és evvel egyúttal a társadalmak sírját is megássza. S éppen azért a felbonthatatlan házasság a természet törvénye és a társadalmi élet kibontakozásának feltétele. Az emberi szabadságnak nem gúzsbakötése, hanem megdicsőítése, ha aláveti magát olyan kötelezettségnek, melyből mindenkire, az egyénre éppúgy, mint a társadalomra, csak áldás áramlik.

A HITVESI SZERETET ESZMÉNYE.

A házasság közvetlen célja a hitves-
A házasság célja. társak lehető legtökéletesebb életközössége. A házasságnak a természettől megszabott rendeltetése az, hogy benne a hitvestársak egymástól eltérő, de egyenjogú természetüknek megfelelően megvalósítsák az élet nagy közös célját. A házasság ezenkívül az ösztönös életnek az értelmes emberhez egyedül méltó, a természettől és az Istentől megszabott kerete. A házasság a természet berendezése folytán egyúttal a faj géniuszának szolgálatában áll, mely a házasságnak utolsó célja. Isten akarata szerint van ez így, hogy a házastársak bensőséges szeretete fakasztja az új élet hajtásait az élet mezőin, ami az emberiség életének fennmaradását biztosítja a gyorsan tovatűnő századok folyamán.

A keresztény házasságot már sz. Pál
Sz. Pál tanítása körvonalazta a Korinthusiakhoz írt levelében. Sz. Pál mindenekelőtt azt hangsúlyozza, hogy *a család feje* csak egy lehet és ez természetesen az erős *férfi*, nem pedig a gyenge nő. A nemzetek apostola ezzel a tekintély elvét jelölte meg a család legbiztosabb alapjául. Csakis ezen elv megtartása mellett bontakozhatik ki harmonikusan a család élete, mint ahogy a szervezet életében a központi idegrendszernek, nevezetesen az agynak jut az irányító szerep, bár az is igaz, hogy a szervezet működéséhez ez egymagában nem elegendő. Szükséges még ehhez a vérkeringés központi szervének, a szívnek is a működése. A családban is a férfi élete az agy tevékenységéhez, ellenben a nő szerepe a szív munkájához hasonlítható.

Sz. Pál a házasságban *a jogok és*

Az egyenjogúság. *kötelességek egyenlőségét* tanítja. Ebből a sz. Pál által hirdetett egyenjogúságból mindenekelőtt az következik, hogy a férfinak a nővel szemben semmi előnye sem lehet a nemi élet terén. A világ ugyan védi a kettős morált és másként ítéli meg a nő és másként a férfi bukását. A férfit felmenti, míg a nőt az erkölcsi halál pallosával sújtja. Igaz ugyan, hogy a természet valahogy maga is arra inti a nőt, hogy neki erősebben kell megállni az erkölcsi élet színvonalán, mert bukása súlyosabb fiziológiai és társadalmi következményekkel jár. Mindazonáltal mégis az egyenjogúságnak fenn kell állnia, mert csakis az erkölcstörvények feltétlen megtartása mindkét részről, biztosíthatja az emberiség fennmaradását.

Sz. Pál továbbá arra tanít, hogy a nő nem rendelkezik szabadon testével, hanem az a férjé és ugyanez áll a férfira nézve is. S épen azért sz. Pál arra inti a házasokat, hogy ne éljenek egymástól külön, hanem csak közös elhatározással és csakis bizonyos időre, hogy így a hitvesi hűség csorbítatlanul fennmaradjon.

A szeretet. Bár sz. Pál a férfi és a nő egyenjogúságát hirdeti, azért mégis attól fél, hogy a férfi vad szenvedélyében ledönti az erkölcs korlátait, visszaél tekintélyével és hatalmával és a nőt nem egyenrangú élettársának, hanem rabnőjének fogja tekinteni. És csakugyan így volt ez nemcsak a vadnépeknél, hanem a művelt nemzeteknél is, ott, ahol a házasság megtisztult felfogása elhomályosult az emberek lelkében. Sz. Pál azonban biztosítani akarja a nő méltóságát a férfi kegyével szemben, hogy szenvedélye ne dobhassa el őt, ha időelőtt hervadna el ifjúságának tavaszi szépsége. Azért is sz. Pál az egyenjogúság mellett *az önfeláldozó szeretetet* akarja tenni a házasság éltető eleméül, s azért inti sz. Pál oly nyomatékkal a férfit, hogy úgy szeresse nejét, mint

ahogy Krisztus szerette Egyházát az önfeláldozó szeretet nagy heroizmusával, hogy így az ő feleségének csakugyan megmentője legyen.

Az áldozatos szeretet Minden magasztos életcél csakis áldozatok arán valósítható meg. És így van ez a házasságban is, ott a házasság nagy célját és a földi élet visszasságai fölé emelkedő boldogságot csakis az *az áldozatos szeretet* valósíthatja meg. Boldog az a családi otthon, ahol az áldozatos szeretetnek meleg fénye sugárzik. Az áldozatos szeretetben a hitvestársak mindenüket, amijük csak volt, az oltárra helyezték. A nő odaadta nemének visszaszerezhetetlen előnyeit, a férfi pedig az oltárra tette ifjúsága szabadságát és életének minden erejét avval az ígérettel, hogy annak sorsát, akiével az ő életsorsa egygyefonódott, széppé, diadalmassá és boldoggá tegye. Boldog az a családi tűzhely, ahol a hitvestársak közül az egyik alázatos önzetlenséggel lemond a másíknak a javára, mert evvel a lemondó szeretettel megszerzi nemcsak élettársának, hanem önmagának boldogságát is. Ez a szeretet a családi tűzhely szentélyén a boldogságot őrzi. Az életnek mindig lesznek tragikus összeütközései, melyek a vérmérséklet különbségeiben, az emberi természet gyarlóságaiban és a megélhetésnek gondjaiban gyökereznek. Az igazi szeretet mindezek ellenére is biztosítja a boldogságot. Az igazi szeretet a vigasztalás aranyszavával fogja össze a szétesésnek induló szíveket és a szívek mélyére a vigasz békéjét hinti. Az ilyen szeretet a békének olajágával száll le a családi élet szentélyébe és az életnek hajója ismét lágyan tovasiklik a lecsendesedett vizek felett. Ha ilyen áldozatos szeretet él valahol, akkor ott az élet tövisei is rózsákká válnak, a vércseppek is kirubintosodnak, a bánat könnyei is kigyémántosodnak és drágakövei lesznek az igazi szeretetnek.

Kétféle szeretet. *A házás életben a szeretetnek kétféle megnyilatkozása van.* Az egyik az odaadásban, a másik a kíméletben nyilvánul meg. Mindkét félnek egyenlő joga van az odaadó szeretetre, melyet a másik ok nélkül nem tagadhat meg és hasonlóképpen mindkettőnek egyenlő joga van a kíméletes szeretet gyakorlására, melyet a másik fél, még áldozatok árán is, tiszteletben tartani köteles.

Az odaadó szeretet. A házáséletben a szeretet természetes megnyilatkozása *az odaadó, testi szeretet.* És ez akkor is megtörténhetik, ha az anya szíve alatt új élet sarjad, vagy ha gyermekáldásra egyáltalán nincs kilátás.* Mindig azonban vigyázniuk kell arra, hogy a vak érzékiség ne legyen úrrá lelkük felett és hogy az érzéki élet örömeit, melyeket Isten ajándékainak kell tekinteni, sohase szakítsák ki az erkölcsi világból, mert akkor az eszményi szeretet is könnyen elhalványulna lelkükben.

A kíméletes szeretet. Sokszor azonban a szeretetnek a kíméletben kell megnyilvánulnia. Mindenekelőtt a megtartóztatást *a nő jóléte* írhatja elő. Magától értetődik, hogy a férfinak a kíméletes szeretetet kell gyakorolni abban az időben, mikor a természet törvényei szerint a nőnél havonként megújul az élet bölcsője. Hasonlóképpen a nő jóléte kívánja azt, hogy a férfi a gyermek születése után 6-7 héten át a kíméletes szeretetet gyakorolja, mert ha ezt nem tenné, úgy súlyosan vétene a természet rendje ellen. Természetesen ugyanezt az áldozatos szeretetet kell gyakorolnia legalább két hónappal a gyermek

* A házasság céljának megvalósítása az erkölcsbölcselet szerint elsősorban negatív előírású és csak azt kívánja, hogy a házastársak szentségtelen kezekkel ne akasszák meg a természet rendes menetét és ne tegyék lehetetlenné ama cél elérését, amelyet a természet és annak alkotója, az Isten, a házasság által elérni akar.

születése előtt is. Ezt a kíméletes szeretetet kívánja elsősorban a nő jóléte, mert különben a gyermekágynak egészséges lefolyása kerülne veszélybe.

A kíméletes szeretetet nemcsak a nő, hanem *a gyermek java* is írhatja elő. Már akkor is, mikor az új élet az anyai szív alatti bölcsőben pihen, a gyermek sorsa a szülők kezébe van letéve. A szülők már akkor fonják a gyermeki élet fonalát. A lelkiismeretes orvosok szerint a gyermek java teszi kötelezővé a kíméletes szeretet gyakorlását a gyermek születése előtt legalább két hónapon át és ez az önmegtartóztatás különösen akkor lenne szent kötelesség, ha félni kellene attól, hogy a gyermeknek idő előtt kellene elhagyni az élet bölcsőjét, mely számára sokszor magát az életet jelenti. Hogyha ez a hetedik hónap előtt történnék, akkor ez feltétlenül a gyermek halálát okozná, ha pedig ez később, a hetedik hónap után következne be, akkor is könnyen lesz a gyermek a halál áldozata, mert az ilyen koraszülött gyermeknek a leggondosabb anyai szeretet sem adhatja meg azt a táplálást és azt az ápolást, amelyre az ő mondhatatlanul finom és törekeny szervezetének szüksége van és amelyet csakis a természet által alkotott bölcsőben tud magának megszerezni.

Az élet gondjaiban gyökerező közös megegyezés is jogos indítóoka lehet az önmegtartóztató szeretet gyakorlásának. Hasonlóképp kell eljárni akkor is, ha a gyermekáldás előreláthatólag csak növelné a család szerencsétlenségét, így pl. ha félni kellene, hogy a gyermekeket a nemi betegségek csirái megfertőzik, vagy ha nincs meg a megfelelő lakás, mely az egészséges életfeltételek minimális követelményeinek megfelelne. Voltaképpen azoknak, akik a jövő élet erőteljes kibontakozásának minimális feltételeit nem tudják biztosítani, nem volna szabad házasságot kötni, mert az ilyen házasságokból született gyermekek csak növelik a földön a szerencsétleneknek számát.

Az itt mondottak elsősorban a normális családokra vonat-

koznak. Mert hiszen vannak olyan esetek, mikor a hitvestársak jóléte sokszor hónapokon át kívánja a kíméletes szeretetet, melynek gyakorlása ily hosszú időn át *hősies erényt* kíván. Azoknak, akik az életet csak a test és vér lázán át nézik, ez lehetetlennek látszik. És mégis a keresztény erkölcstan még ebben az esetben is megkívánja az erkölcsi törvények megtartását és a házasságnak kegyelme meg is adja az erőt ennek véghezvitelére. Ez azonban csakis akkor válik lehetővé, ha a szeretet már kezdetben eszményi volt és ha az a lelki értékek talajából nőtt ki,

A kíméletes szeretet értéke A kíméletes értéke szeretet biztosítja az etikai értékek talajából fakadó, igazi, eszményi szeretet kivirágzását. Ez teszi lehetővé a szeretet magasabb szárnyalását, amely a személyiség és a lelki értékek nagyrabecsülésével teszi állandóvá a hitvesi szeretetet. Ez a szeretet őrzi meg a hitvesi hűséget még akkor is, ha súlyos betegség az önmegtartóztatást kötelezővé teszi, vagy ha a fiatal szépség, akármilyen oknál fogva, időelőtt elhervad. S csakis ez védheti meg a szeretet életét a halálos megsebzéstől, melyet a természet rendjébe való erőszakos beavatkozások okoznak. Az olyan házasságokban, ahol szentségtelen kezekkel nyúlnak be az élet és halál Urának legszentebb jogaiba, ott hamar összeomlik a hitvestársak lelkében az erkölcsi világ, ott könnyen sebződik halálra a hitvesi szeretet és könnyen lehetséges, hogy az egyszer megölt szeretet sohasem kél többé új életre.*

* Erkölcsileg azonban megengedett, ha a házastársak a természet törvényeinek érvényesülését azáltal akarják megakadályozni, hogy az érzéki szeretetnek akkor adják át magukat, mikor annak kivirágása, a gyermekáldás lehetősége, a természet törvényeiből kifolyólag ritkábban következik be. Ez pedig, Siegel szerint, az a nyolc-tíz napi idő, amely az élet bölcsőjének megújulását, a havivérzést, közvetlenül megelőzi. Ez a megállapítás azonban, a csira-

Sajnos, a mai házasságok legnagyobb **A mai házasságok.** régszt az érzékiség és az önzés hozza

létre. Elmarad a leglényegesebb a lelki értékek nagyra-becsülése és a szívek vonzalma. Nem is lehetnek sikerül-
lek az ilyen házasságok és azért oly rendkívül nagy a válások száma. Csakis az ideális szeretet emelkedik az idők zajlásai fölé és ez a szeretet sok esztendő múlva még az aranylakodalom napján is oly békésen és boldogítóan zeng a hitvestársak szívében, mint sok évvel azelőtt, amikor ifjúságuk tavaszán a kibontakozó élet szépségeibe öltözöt-
ten fogadtak egymásnak örök hűségét az Úr oltáránál.

Lehetséges-e ezen az önző sártekén

Az eszményi házasság. eszményi házasság és olyan

eszményien elgondolt szeretet, mely két érintetlenül tiszta lelket fűz egybe mindörökre. Lehetséges-e a romlott földön olyan hitvesi szeretet, melyet nem homályosít el még a múltnak az árnyéka sem? Lehetséges-e a mai szennyes világban ilyen házasság, mely illatos virág tiszta kelyhe gyanánt fehérlik a bűnök áradatában? Köthetnek még ezen a világon olyan házasságot, ahol elsősorban etikai értékek megvalósítására Isten színe előtt nyújtanak egymásnak segítő kezet? Lehetséges-e mindez avagy inkább álmokat álmodunk, amikor ilyennek rajzoljuk meg a keresztény házasságot?

Mi itt a keresztény házasságnak eszményi képét akartuk papírra vetni. A művészet örökbecsű alkotásai a szépet idealizálva, azaz eszményi alakban, mintegy átszellemítve örökítik meg a vásznon vagy a márványban és éppen ez adja meg állandóan megmaradó örök értéküket. Mi is a házasság eszményét rajzoltuk meg és az írás szavaival

sejtek különböző élettartama miatt, nem fedi teljesen a valóságot. V. ö. Scipiades Elemér: Háborús nyomok a szülészetben és a nőgyógyászatban. Gyógyászat, 1919. 18. szám.

mondjuk: íme itt van az eszménykép, rajzold meg a te életedet is ezen erkölcsileg tökéletes isteni eszmény szerint, Az olyan házasság, mely ezen eszmény szerint mintázódik, etikailag tökéletes, azon az Isten fényessége ömlik el, azt nem pár évre, hanem az örökkévalóság számára kötik és az ilyen házasságokban a boldogság csengése időtlen. A mai korban sok a pénz- és az érdekházasság, melyet a szívek harmóniája nélkül kötnek. De azért mégis ilyee eszményi házasságot is kötnek ezen a földön és ott, ahof ily eszményi frigyet szőttek, aranyos betűkkel lehet a ház homlokzatára felírni a boldogságot hirdető szavakat: *itt boldog emberek laknak.*

A GYERMEK KERESZTÉNY ÉRTÉKELÉSE.

Szűz Mariának sok képét rajzolta meg
A legszebb Mária-kép. mar a művészet. Ki ne ismerne Ittenbach ájtatos képét, mely a sz. Szűzet mint ártatlan imádkozó gyermeket ábrázolja? Ki ne gyönyörködött volna már Murillo Immaculata képében, mely a sz. Szűzet mint az érintetlen tisztaság eszményképét tünteti fel magasan a földi élet szennyes hullámai felett? Ki ne csodálta volna már Rubens Mária mennybemenetelét, mely a sz. Szűzet mint az ég és az angyalok királynéját jeleníti meg? Kit ne hatott volna már meg Michelangelo Piéta szobra, amelyben a művész a fájdalmak királynéját mintázta meg márványban? És ki ne látta volna már Rafael utolérhetetlenül kedves Mária-képeit, melyek a Szűz Anyát ábrázolják karján a kisded Jézussal? Melyik a legszebb Mária-kép? Nehéz a választás. De kétségkívül hozzánk legközelebb áll az utolsó, mert benne a legszentebb viszony, az anya és a gyermek közt fennálló kapcsolat fenséges képét látjuk.

A gyermek értékelése. A gyermek a család legnagyobb értéke és legdrágább kincse. A gyermek a házastársak összekötő kapcsa, szeretetük visszhangja, lelkük lelke és életük élete. A gyermek a szülők tükre, akiben az ő tulajdonságaik visszaverődnek, akiben testük formái és lelkük vonásai tovább élnek. A gyermek az, aki szorosabbá és öntudatosabbá erősíti a hitvestársak kézfogását, aki szíveiket egyesíti, hogy egymást is jobban szeressék, aki megmenti őket a kételkedéstől és aki őrt áll szeretetük és boldogságuk mellett. Mert még a legszebb családban is megvannak az összeütközések és míg a gyermektelen házasok védelem nélkül maradnak, addig az apának és az anyának közbenjárója és békítője van a gyermek személyében. A gyermek a hitvesi szeretetnek élő megörökítése és

mintegy újjászületése új, törvényes és szent szeretet alakjában. A gyermek a szülők életének ragyogó csillaga, mely felé minden törekvésük irányul és amely életük minden napján erőt és energiát ad nekik. Gyermek nélkül értelmetlen, céltalan és jövőtlen a felnőttek minden munkája és fáradozása.

A gyermek nélküli otthon A gyermek a család öröme és a családi tűzhely boldogító napsugara. Hol gyermek nincs, ott igazi boldogság sincs. Gyermek nélkül valami sötétlő bánat vet komor árnyat az otthonra. Hol gyermek nincs, ott a nő a zenének, a költészetnek vagy a festészetnek él, ott a nő az elvont tudományok művelésében akarja örömét találni, ott a nő szinte elvész a társadalmi élet zajában. Mindez azonban nem az igazi boldogság, amit neki a természet szánt; ez csak halvány árnyéka ama benső örömöknek, melyeket egyedül csakis a családi élet fakaszthat számára.

A sokgyermekes család. Ha a gyermek az élet édenének illatos virága, akkor annál szebb, mennél több van belőle. A gyermek mosolya több van belőle. A gyermek mosolya olyan, mint a napsugár; annál jobb és szebb, mennél több van belőle. A sok-gyermekes családban sok a gond, de azért mégis az ilyen családok istenáldotta szegénységükben is gazdagok és a szülőket joggal boldogítja a tudat, hogy fáradozásaikkal a szeretet aratását gyűjtik öregségük napjaira. Isten különös gondviselése örködik a soktagú családon. Ezek a kis gyermekek az isteni gondviselés mádkái és liliomai, akiket nagyobb gondal ápol, mint a mezők madarait és a rétek liliomait. Isten a soktagú családok Istene akar lenni és Ő különösen megáldja a népes családokat.

A soktagú családokban nincs meg az a majomszeretet, amely az egy-gyermekes családban mindig megvan és ahol a szülők egész élete örökös aggodás az egyetlen gyermek

életéért. A soktagú családban nincs meg az a vigasztalhatatlan fájdalom, ami állandó lakója lesz az egy-gyermekes családnak akkor, ha a halál a szülők egyetlen gyermekét ragadja ki az élők sorából. Mert bizony a szívtelen halál az egy-gyermekes család ajtaján is kopogtat és sokszor a szülők kétségbeeső rimánkodása ellenére is irgalmatlanul elragadja a család örömét. S ha a szülők kimért termékenységük egyetlen gyümölcsét elvesztették, akkor később rendesen nem is áll már többé hatalmukban új életet plántálni. És ez a természet büntetése, mert a természet törvényeit nem lehet büntetlenül lábbal tiporni. Ilyenkor azután egyszer s mindenkorra sivár és virágtalan lesz a családi otthon és az egykor oly víg örömdal nem fog ott többé felcsendülni soha.

Ellenben ott, ahol több virág volt az élet kertjében, hamar megvigasztalódnak, hogy a jó Isten egy virágot ültetett át az örök élet kertjébe. A szülők joggal mondhatják: Istennek adtam egy lelket. Amint a megholt gyermek ott fekszik bölcsőjében, fehér csipkés ruhácskájában, hidegen, sápadtan, szépségesen, szebb most mint valaha, az anygalkák testvére ő, igazán angyal. Eggyel több szent van az égben, aki a családot oltalmazza, akihez a család tagjain kívül más nem imádkozik, kis szent, aki egészen a családé. A túlvilági élet e magasztos gondolata vigaszt hint a megsebzett lélekbe, a megmaradottak pedig annál jobban szeretik egymást, mintha evvel szinte megbosszulni akarnák a halál árulását.

**A gyermek testi-lelki
egészsége.**

*A gyermek boldogságának tényezői
egyrészt a testi-lelki egészség, más-
részt a testi-lelki erők kifejllesztése
részt a testi-lelki erők kifejllesztése*

és a jellem kialakítása.

A gyermek testi-lelki egészségét szüleinek köszöni. Ha a szülők egészségesek, akkor a gyermek is egészséges. A testi egészség a legnagyobb ajándék, amit a gyermek szüleitől kaphat. A természet rendezte be így nagy bölcsen,

hogy a szülőket és a gyermekeket a test és a vér köteléke fűzze egybe. A szülő gyermekében saját vérét, saját életnek folytatását látja és ezért kész érette minden áldozatra is. És mindketten, az apa és az anya, készek erre az áldozatra, mert hisz mindketten hozták létre az új életet. Az apa volt az élet magvetője, az anya pedig a termőföld, ahonnan az élet vetése kisarjad.

A szülőknek nemcsak a testi, hanem a szellemi élet normális kifejlődését is biztosítani kell. A gyermeknek különösen a lelke szent, mert az magának az Istennek az alkotása.* A lélek a testben, mint valami szentélyben pihen és csak fokozatosan, az agy fejlődésével kapcsolatban, bontakozik ki. A szülőknek kell lassan-lassan kivezetni a lelket a sötétség homályából nemcsak az érzéki, hanem az érzékfeletti világba is, ahol az igazság ragyogó napja tündököl.

A nevelés A szellemi és testi tulajdonságok nemcsak a testtől és a vértől, hanem *a neveléstől is* függnék, talán nagyobb mértékben, mint ahogy azt a régiek gondolták. A nevelésnek kétségtelenül ébresztő hatása van az örökletes egységekre. Ezért az egyes családok típusait nemcsak a vér, hanem a szellem, a kultúra és a tradíció, szóval az egész nevelés határozza meg.

A gyermek valami csodálatos lény. Ha jól nevelik őt, akkor az ész, a szív és a jellem szépségeit lehet belőle kinevelni és akkor a család öröme és a szebb jövő záloga lesz. Ellenben ha a gyermeket nem nevelik, akkor belőle az emberiség legrettentőbb veszedelme lehet. Már zsenge korban kell a gyermeket hozzászoktatni a helyes erkölcsi és hitelveknek megfelelő életre. A gyermekben rendkívül nagy az utánzó képesség, azért gyermekkorában könnyen

* A szülők, mikor közreműködnek a teremtő Isten erejével, csak a lélek szentélyét, a testet adják. A halhatatlan lelket maga az Isten teremti az élet lángallobbanásának pillanatában.

teszi meg a jót és később majd nem tud eléggé hálás lenni azért, hogy szülei ily fiatalon tanították meg a jóra.

A nevelés akkor tökéletes, ha az összes kultúrkinccsel gazdagítja a gyermek lelkét. A kultúrkinccsek sorába tartozik mindenekelőtt a tudás. Az élet kegyetlen tülekedés, melyben az marad alul, akiben kevesebb a tudás. Az értelem kiművelése inkább az iskola dolga, de azért már a család is sokat tehet itt. A kultúrkinccsek közé tartoznak az erkölcsi világ javai, melyek a tudásnál nagyobb értéket képviselnek. Nemcsak okos, hanem erényes és becsületes embert kell nevelni, nemcsak száraz ismeretekkel, hanem erényekkel is fel kell ruházni a gyermeket. Lelkében ápolni kell a kötelességteljesítésnek szent érzelmeit. A természetes etikának koronája a vallás, amelynek égisze alatt a nevelés sokkal nagyobb eredményeket tud elérni, mint a tisztán természetes etika. Az erkölcs és a hit titkait már a szülőknek kell a gyermek lelkébe beleplántálni, mert a gyermek lelke zsenge korában a legfogékonyabb. Mindezekon kívül a szülőknek a gyermek lelkébe el kell hinteni a szépnek a szeretetét is. A szép, a zene és az ének szeretete sok örömet sugároz szét a lélekben s azért boldog az, aki mindezeknek szeretetét már az otthonból viszi ki magával az életbe.

A nevelés végcélja és a lelki élet kifejlődésének koronája a jellem. Jellemen az erkölcsi elveknek megfelelő akarati készséget értünk. A jellem mindazon elvek összessége, melyek egyéniségünkkel összeforrtak úgy, hogy azok szerint mindig, még a nehéz körülmények közt is, cselekszünk. Nem is annyira a tudás, mint inkább a jellem adja meg az ember igazi értékét, mert az emberek cselekvési módját az akarati készség, azaz a jellem határozza meg.*

* Gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter Magyarország összes oktatóihoz intézett nagystílű körlevelében a nevelés végcélját a jellem kialakításában jelöli meg. (Hivatalos Közlöny, 1928, jan. 15.) Ugyancsak Mátrai Rudolf főigazgató is a Nemzeti Újság hasábjain az említett körlevelet ismertető nagyszerű vezércikkében.

Saját természetünk márványtömbjéből kell kialakítanunk az erkölcsi eszményképet, azaz a jellemet. A jellem kialakítása különböző tényezőktől függ. Függ először is a vérmejséklettől, mely ismét főképp a szülőktől örökölt idegrendszer függvénye. Függ továbbá a nemtől, a nemzetiségtől, az éghajlattól, a táplálkozástól és végül a környezettől, illetve a neveléstől, melynek óriási jelentősége a jellem kialakításában kétségtelen.

A gyermek

A gyermekben nemcsak a természetes, hanem a természetfeletti értékeket is

keresztény értékelése. kell tekinteni. A gyermek szüleitől csak a mulandó földi életet kapta, ellenben Istentől a kezeszség szentségében az örök életet nyerte. A gyermek végtelen értéket rejt magában, ha őt a hit szemével tekintjük. A gyermek Isten temploma és a Szentlélek hajléka. A gyermek Krisztus misztikus testének tagja, az Úr Jézus testvére, isteni herceg, kinek egykor szintén az égben a választottak sorában lesz a helye. A gyermek Isten ajándékait közvetíti szülei számára. Isten a szülőket a gyermek személyében áldja meg.

A család és a társadalom.

Az olyan családoknak, ahol a szülőáthatotta a gyermeknek nagy értéke, lehet köszönni azokat az igazán értéke, lehet köszönni azokat az igazán

értékes embereket, akik nemcsak a család, hanem a nemzet és az egyetemes emberiségnek is örök dicsőségére váltak. Ha voltak olyanok, akik a mindennapi átlag fölé emelkedve eljutottak a természetes etika dicsőséges magaslataira, sőt akik még továbbmenve felszárnyaltak a hitvilág fényben úszó magaslataira és akik így az erényeknek lettek heroikus eszményei, az emberiségnek ezen kivételesen nagy képviselőit az igazi keresztény nevelés tette azzá. Ha e nagy emberek életének forrásaira visszatekintünk, akkor azt látjuk, hogy azok már a szülői otthonból vitték magukkal, leg-

alább részben, azokat a lelki kincseket, melyekkel felvértezve nagy dolgokat vittek véghez és nevüket halhatatlan betűkkel írták be az emberiség történetének annaleseibe.

A természet a gyermek felneveltetésére **Az anya és az apa.** sőt közvetlenül az anya kezeire bízta. Ezért érthető, hogy a gyermeki szeretet sugarai miért övezik elsősorban az anya alakját. Ha az anya egészen gyermeke felneveltetésének szenteli magát, akkor a hálás szeretet hervadhatatlan virágait hinti el gyermeke lelkében. Akkor a gyermek szeretettel fog gondolni arra a helyre, ahol bölcsője ringott, ahol édesanyjának jóságos szeretete muzsikálta neki a legszebb bölcsődalt és virrasztott boldog álmait felett. Akkor megszentelt tisztelettel fogja áldani édesanyjának emlékét még akkor is, mikor nemes szíve már rég megszűnt dobogni és csontjai már rég ott porladnak a neki oly kedves sírhant mélyén.

De nemcsak az anyát, hanem az atyát is ugyanaz a hálás és tiszteletteljes szeretet illeti meg. A család lelke az anya, de annak fenntartó ereje az atya. Ő viseli vállain hősiesen az élet terhét, az ő fáradságos munkája teszi lehetővé a család életét és a gyermekek felneveltetését. Az élet örömeit rendszeresen az anya szokta nyújtani a gyermeknek, az apa pedig a háttérben húzódik meg, holott a család minden öröme az ő munkájának eredménye. Ő joggal megérdemli, hogy képe az édesanya képével egyidőben és egyforma szeretettel szövődjék be a gyermek lelki világába.

Bár így a gyermek a családi élet **Gyermektelen házastársak** boldogságának záloga, azért mégis az igazi keresztény család, ahol nincs gyermek, bár azt a szülők a legforróbban óhajtották, nem tartja magát szerencsétlennek. Az ilyen keresztény családban, melyet Isten nem áldott meg termékenységgel a hitvestársak annál jobban szeretik egymást, mert érzik.

hogy egymásra jobban szorulnak. A keresztyény lelkületű, de gyermektelen házastársak szükségét érzik annak, hogy szeretetüket másokra kiárasszák és leginkább az ilyenek szokták felkeresni a társadalom hajótöröttéit és ezeket teszik boldoggá szeretetük jótéteményeivel. E gyermektelen házastársak, ha testben és vérben nem is, hát akkor lélekben és szeretetben, az angyalszárnyú szeretet áldásaiban sokszorosítják meg magukat. És a szegény elhagyatottak, akiket ők az irgalmas szeretet jótéteményeivel boldoggá tettek, áldani fogják őket még haláluk után is. Így kárpótolják ők magukat azokért az örömökért, melyeket a gyermek varázsol a családi otthonba és azért a természetű, bár gyermektelen családok is boldogok lehetnek és az emberiségre nagy áldást hozhatnak.

A T E R M É S Z E T H Ű C S A L Á D .

A természet világában mindenütt **A társadalom utolsó egysége.** szigorú törvényszerűség uralkodik és csakis e törvények megtartása mellett lehetséges az egészséges életnek erőteljes kibontakozása.

Az emberi társadalom utolsó életegysége a család. A közélet a maga hatalmas alkotásaival, sőt az egész világtörténelem is, végső elemzésben a családi élet vetülete. A családban alakul ki az emberi szellem, a család származtatja át a kultúrát nemzedékről-nemzedékre, a családba nyúlnak vissza a nagy alkotásoknak utolsó szálai. A családok szétzüllése magával hozza a társadalmak pusztulását is.

Az emberi társadalmat csakis az egynejű és a felbontathatlan házasság tarthatja fenn ama erkölcsi színvonalon, amely egyedül méltó az emberhez és amely az emberiség fennmaradását is a legjobban biztosítja. Csakis az ilyen házasságban lehet biztosítani a gyermek teljes felneveltetését,, csakis itt lehet meg az azonos vér és a kölcsönös szeretet kapcsán az az elpusztíthatatlan belső kötelék, amely a szülőket és a gyermekeket az egész élet folyamára egybefűzi.

A család pedig csakis abban az esetben éri el rendeltetését, hogyha az **A három típus.** a természet törvényeihez hűen ragaszkodik. *A természethű család* a természet eszménye, melyet minden keresztény családnak mennél jobban megvalósítani kell. Ezekben a természethű családokban oltárt emelnek a tiszta erkölcsöknek és szentségtörő kezekkel nem forgatják fel a természet törvényeit és nem teszik lehetetlenné a házasság utolsó céljának, a gyermekáldásnak megvalósulását. Az isteni gondolatok szerint mintázott természethű családokban fakad az igazi boldogság és csakis a természethű család biztosíthatja a nemzetek fennmaradását.

A természetű család, ahol az erkölcsi világ törvényeit mindenekfelett nagyrabecsülik, adja magának a természetnek útbaigazítását arra nézve, hogy hol sarjad a legtöbb boldogság úgy a szülőkre, mint a jövő nemzedékre nézve. A természetű családokban maga a természet úgy szabályozza a gyermekek számát, hogy az anya egészségének megtartása mellett erőteljes nemzedék jöhessen létre és pedig olyan nagy számban, hogy azokból a legnagyobb selejtező hatalom, az élet maga választhassa ki a nemzet nagyjait szolgáltató igazi tehetségeket.

A természetű családok a gyermekben csakugyan Isten áldását látják és azért az ilyen családokban rendesen több gyermek szokott lenni. Mindazonáltal helytelen és igazságtalan lenne mindjárt a gyermekek hiányából, vagy azoknak csekély számából arra következtetni, hogy az emberek nem tartják meg az élet törvényeit. Kétségtelenül vannak olyan családok, ahol hűségesen szolgálnak az Istennek és ahol, bármennyire is óhajtanák azt a hitvestársak, mégsem vidítja fel hangos gyermekkacaj az otthon csendjét. És épen azért a természetű család helyes megítélésénél nem a gyermekek száma a feltétlenül biztos elv, hanem a természet törvényeinek hű megtartása.

A természetű család típusa mellett megkülönböztetjük *a természetellenes nagy családot*, ahol egyébként tiszteletben tartják a természet törvényeit, de nem őrzik meg az anya és a gyermeknek a természettől előírt kapcsolatát és a gyermeket nem nevelik fel anyatejen. Az ilyen családban rendkívül nagy a gyermekhalandóság s azért ez a család nem a természettől előírt és megkívánt eszmény.

Végül az utolsó típus *a természetellenes törpe család*, ahol a gyermekek csekély száma az emberek rosszakarátú beavatkozására vezetendő vissza. Az ilyen család sem lehet a természet ideálja, már csak azért sem, mert nem lehet ott szívből fakadó igazi boldogság, ahol a házasság legfőbb célját a gyermekáldást lehetetlenné téve az erkölcsi

élet törvényeit állandóan lábbal tiporják. De a nemzet fennmaradása szempontjából sem lehet ez az igazi, a természet által óhajtott család, mert már a két-gyermekes család is a nemzet létszámát legfeljebb megtartani tudja, de nem gyarapíthatja, ami a nemzetek élet-halál harcában előbb-utóbb biztos pusztulásra vezet.

A természethű család.

A természethű családot három törvény

A természethű család jellemzi az *első törvény az odaadó és a kíméletes szeretetnek a törvénye.*

Az odaadó szeretet hívja életre az új nemzedéket és egyúttal biztosítja fennmaradását is, mert az odaadó gondos szeretet nélkül az újonnan sarjadt élet gyorsan elpusztulna, még mielőtt ő maga tovább adhatná az élet fáklyáját. De a szeretetnek egyúttal kíméletesnek is kell lenni, amely önmegtartóztatást ír elő akkor, amikor azt a nő, vagy a gyermek java követeli.

A másik törvény a gyermeknek anyatejen való táplálása.

Mikor az anya gyermekét maga táplálja, akkor kettős körforgás van benne. Az egyik az anyagcsere körforgása, testileg és lelkileg felbecsülhetetlenül értékes mindenekelőtt az anyára nézve, de azután mérhetetlenül fontos, sőt egyenesen életkérdés a gyermek számára is, aki csakis így kaphatja meg azt a táplálékot, amely az ő rendkívül törekeny szervezetének egyedül megfelel. A másik a szeretet körforgása, amely egy mind halálíg tartó hűséges szeretetnek lesz kiapadhatatlan forrása. Azért mondja azt oly sokszor a nagy gyermekgyógyász, Heim Pál, hogy az anyának tejét és az anyának szeretetét nem lehet semmi mással pótolni. A természetes táplálásnak megvan még az a nagy előnye is, hogy a természet bölcs berendezése folytán addig, amíg az anya gyermekét maga táplálja, rendesen nem sarjad új élet az anya szíve alatt.

Végül a harmadik törvény legalább a minimális életfeltételek biztosítását kívánja, melyek nélkül boldog családi élet aligha lehetséges. E létfeltételek pedig az egészséges iakás, a kielégítő táplálkozás és a megfelelő munkakör.

A természethű család gondosan megvalósítja mindezeket a törvényeket. **A természet áldása.** A természet a hűséget hűséggel fizeti meg. A természethű családokban legtermészetesebb a gyermekek száma, azoknak a minősége is a legjobb és az ilyen családban a házastársak lelkében él a megnyugtató tudat, hogy Isten és a természet törvényeinek mindenben engedelmeskednek és épen azért joggal számíthatnak is az Isten örökös gondviselésére és segítségére. Csakugyan, a természethű családok felett Isten áldása lebeg és az isteni Gondviselés nem engedi, hogy azok, akik hűségesen tartották meg az erkölcsi élet szent törvényeit, épen a természet törvényeinek megtartása miatt pusztuljanak el.

A természethű családokban mindennek-
A gyermekszám. *előtt maga a természet szabályozza a gyermekek számát úgy, ahogy az anya és a család szempontjából az a legelőnyösebb.*

A természethű családokban *az egyes születések közt az időköz általában 24 hónap, ritkábban 20 hónap.* A természet maga gondoskodik arról, hogy addig, amíg az anyának magának kell gyermekét táplálni, addig ne sarjadjon új élet az anyai szív alatt, hogy így az anya gyermekének megadhassa a megfelelő táplálékot, mely szükségkép nem volna meg akkor, hogyha ugyanabban az időben szíve alatt kibontakozó gyermekét kellene neki saját vérével táplálni. így a természethű családokban a gyermekek erőteljesebbek lévén, a halálnak nincs oly bő aratása, mint ott, ahol a gyermekek az anyai táplálás hiánya folytán kevésbé életrevalók. A statisztikai adatok igazolják, hogy a természethű

családokban, hol a gyermeket anyatejen táplálják, a gyermekhalandóság kétszer kisebb, mint az olyan családokban, ahol a gyermeket üvegtejen nevelik fel. Az üvegtejen táplált gyermekeknek átlagban kb. a fele hal el.

Egész általánosságban azt lehet mondani, hogy az olyan házasságoknál, melyeket normális időben kötnek és ahol 9 hónapon át maga az anya táplálja gyermekét, rendes körülmények közt az egyes születések között 2 év időköz van, míg abban az esetben, ha nem maga táplálja a gyermeket, az időközök sokkal kisebbek és átlagban egy év körül ingadoznak. Nem igaz tehát, hogy a természetű családokban minden esztendőre esik *egy* gyermek és így nemcsak az anyának az egészsége, hanem még a gyermeknek a minősége is veszélyeztetve van. A természet nagy bölcsen gondoskodott a gyermekek számának megfelelő szabályozásáról abban az esetben, ha az emberek is hűen megtartják a természet törvényét és az anya úgy, amint azt a természet megkívánja, saját tejével táplálja gyermekét.

A természetű családok élete rácsáfol

Az első és utolsó gyermek *arra a balhiedelemre, hogy a sok-gyermekű családokban az első vagy az utolsó gyermek kevésbé életre való, mint a többi* Nem áll ez még az első gyermekekre nézve sem, jóllehet itt a nagyobb gyermekhalandóság könnyen érthető volna abból a körülményből, hogy egyes esetekben az anya nagyon fiatal volt, vagy nem volt elegendőképpen kioktatva a természet folyamatairól és így esetleg saját hibáján kívül mulasztást követett el. A statisztikai adatok arra mutatnak, hogy a halál angyala, mikor áldozatait szedi, nem válogat az első- és az utolsószülött közt, hanem bármely gyermeket egyaránt elvisz, ha az vagy gyengébb alkotású, vagy valami erősebb fertőzésnek esett áldozatául. Sőt a tapasztalat azt mutatja, hogy a későbbi gyermekek életerő és szellemi képességek tekintetében sokszor messze túlszár-

nyalják az előbbieket. Serédi Jusztinián hercegprímás szüleinek 8-ik, a híres Garcia Morenó ekuádori elnök 8-ik, a világhírű Sebastian Bach 9-ik, Kis sz. Teréz 9-ik, Händel 10-ik, Hofbauer Kelemen 12-ik, Simor János hercegprímás 13-ik, Lessing 13-ik, Stolz Albán a neves író 16-ik, Franklin Benjamin pedig szüleinek 17-ik gyermeke volt. Nem igaz tehát, hogy a későbbi gyermekek fajegészségtani szempontból tökéletlenebbek, mint azok, akik korábban születtek. Az elsőszülöttekre és a későbbi gyermekekre vonatkozólag Köppe tanár végzett figyelemre méltó tanulmányokat és az általa megfigyelt családoknál épen az ellenkezőt találta, hogy t. i. a később született gyermekek közt kisebb volt a halandóság, mint az előbb született gyermekek között,

A természethű családokban az etikai

Az etikai élet. *a lehető legtökéletesebb* A házastársak tudják, hogy megtartják isten és a természet törvényeit és azért lelkükben állandóan honol az istenes lelkek békéje. Egyedül ezekben a családokban él az egymást végtelenül tisztelő hitvesi szeretet. A szülői szeretet is csakis e családokban lehet tökéletes. A szeretet minden gyermek születésekor újjászületik és megsokszorosodik, hisz a szülő minden gyermekét egyforma szeretettel szereti. És ez a szeretet könnyen megvigasztalódik, ha a gyermekek közül valamelyik a jobb hazába költözik, mert megnyugszik a boldogító tudatban, hogy az égbeszállt gyermek Isten trónusánál ártatlan angyal képében imádkozik az itt maradtakért.

A természethű családban a szülők fogják érezni legjobban a természet áldásait. Az anya a természethű családban nemcsak hogy nem pusztul el időelőtt, hanem ellenkezőleg, miként azt az élet is igazolja, a gyermekek teszik őt fiatallá. Az anya mennél több gyermeke van, annál értékesebbnek fogja tartani életét, lelkében annál nagyobb lesz az a csodálatos anyai szeretet, mely minden gyerme-

kének teljesen odaadja magát, de azért még sem fogyatkozik meg. Az apa előtt is az élet annál értékeesebb lesz, mennél több gyermekért kell neki dolgozni. Ezek a sokgyermekes apák az élet igazi hősei és az ő alakjukat a társadalom tiszteletének kellene öveznie.

Végül a nemzeti élet szempontjából

A nemzeti élet. *a természethű család a legelőnyösebb.* A sok gyermek felneveltetése szinte emberfeletti erőt ad a szülőknek, a munka pedig a nemzeti nagyság egyik feltétele. A nemzet csakis a természethű családok által lehet nagy és hatalmas. A nemzet legnagyobb ereje az élet gazdasága és a természethű család adja az államnak a legtöbb állampolgárt. De nemcsak a legtöbb, hanem a legértékesebb egyének' is a természethű családból kerülnek ki. A természethű család a szebb jövő egyetlen záloga s a szebb magyar jövőt, melynek boldog reménységét szívünkben mindennap új életre keltjük, csakis a természethű családok válthatják valóra. S minthogy a természethű család a nemzeti élet szempontjából is a legelőnyösebb, azért az államnak elsőrangú érdeke, hogy a természethű családok alapítását a legnagyobb mértékben elősegítse.

A természetfia család csakis a meg-

A családi lakás. *felelő lakásokban bontakozhat ki.* Ideális a különálló családi ház, elől kis díszkerttel, hátul pedig kis konyhakerttel. Az élet is azt igazolja, hogy az ilyen különálló családi házakban van a legtöbb természethű család. Ezek a családi házak az élet madárházai, az élet fészkei. Ha az erdőben és a ligetekben szívtelen emberek kiirtják a fészkeket, akkor elhangzik a madárdal és kipusztul az élet. Ha a magyar erdőt és a magyar rónát akarjuk benépesíteni, akkor mennél több fészket, mennél több madárházat, mennél több családi lakást kell mindenfelé építeni. Különben elhal a gyermekdal és elpusztul az emberi élet.

Felbecsülhetetlen értéket jelent a családi otthon, száraz, tiszta, tágas, napsugaras szobáival és virágos kis kertjével. A családi lakásnak köszöni a gyermek, hogy friss levegő duzzasztja tüdejét, hogy a napsugárnak nemcsak eltévedt foszlányait csókolhatja, mint szegény városi testvérkéje, hanem, hogy a napsugarat egészen élvezheti, hogy a nap-, sugár arcát vörösre festi, tüzet önt véérébe és örömet lel-kébe. Alacsony, nedves, levegőtlen, sötét lakásokban nem az élet, hanem a betegség és a halál üt tanyát. Hisz az élet a napsugár gyermeke és ahol nem jár napsugár, ott nem is zsendülhet az élet. A napsugár öli legbiztosabban a betegségek baktériumait és annak hatását a legintenzívebb villanyfény sem közelíti meg. Különösen fontos ez a tüdő-vésznél, melynek legbiztosabb óvszere a napsugaras otthon, A családi otthonokban válik lehetővé a játék, a folytonos szaladgálás és mozgás, mely a gyermek szükséges anyag-cseréjét biztosítja. A tágas gyermekszobának is nagy előnye van. A gyermekszoba, bár az a mesék világának boldog otthona, mégis fontos szerepet tölt be a gyermek életében, mert a gyermek itt készül, bár játék alakjában, a későbbi komoly életre.

A kertnek nagy értéke van nemcsak gazdasági, hanem lelki szempontból is. A kert megművelése sok örömmel jár, hisz a férfi sajátjában, gyermekei számára dolgozik. Mennyi lelki örömmel tépi le a férfi a virágokat, melyeket ő maga ültetett és gondozott és mily igazi örömmel díszíti fel azokkal egyszerű otthonát. A virágok szeretete meg-nemesíti az ember lelkét, a virágok az odaadó szeretet szimbólumai, azé az erényé, amelyből a családi boldogság virágozik ki. És nemcsak a férfi, hanem az anya és a gyermekek is örömmel dolgoznak a kertben. Különösen a gyermekekre van jó hatással a közelebbi megismerkedés a természettel. A kert elbűvöli a gyermek képzeletét az élet csodáival, a fűszál születésével, a rügy fakadásával és a virág kinyílásával. Mindez sok lelki örömmel válik forrásává,

ami a serdülés kritikus éveiben sok veszélytől őrzi meg őt.*

*Az otthont széppé és meleggé tenni az anyának legszen-
tebb feladata.* Neki kell még az oly szegényes otthont is
kedvessé, széppé és ragyogóvá varázsolni, hogy az a férfi
számára igazi pihenő hely legyen, hová örömmel tér meg
a napi fáradságos munka után. És a boldog otthon az
egységesítő kapocs a szülők és a gyermekek közt is. A
szárnyaira bocsátott gyermek kinn az életben is szeretettel
gondol arra a helyre, ahol először lépett be az életbe, ahol
gyermekkorának bölcsője ringott és ahol édesanyjának
örökös szeretete mellett gondtalanul és boldogan töltötte
el gyermekkorának legszebb éveit.

A kedves és szép lakás nagyban
A nyomortanyák elősegíti az erkölcsös életet és a
természetű család kialakulását, míg az emberhez nem
méltó nyomor-lakások eldurvítják az erkölcsöket és lassan-
lassan lezüllesztik a családi életet. Sehol sem lehet ezt
jobban látni, mint *a nagyvárosi bérkaszárnnyákban és a
külvárosi nyomortanyákon.*

A mai gyári ipar hihetetlen fejlődése a falvakból a váro-
sokba vonzotta a munkások ezreit anélkül azonban, hogy
a gyár gondoskodott volna a tisztességes munkáslakások-
ról. Sok családnak 5-6 gyermekkel nyomorúságos és
szobának alig nevezhető helyiségben kell magát meghúzni,
ahol a nyomorral együtt rendesen tanyát üt a halál is. Az
ilyen nyomortanyákon nem egyszer hijjával vannak a leg-
szükségesebb ágy- és fehérműeknek, sokszor tüdővész
betegnek vannak egy szobában és nem egyszer egy ágyban,
nem csoda tehát, hogy az ilyen helyek melegágyai a külön-
böző betegségeknek és hogy itt gazdag a halál aratása.

* Ilyen mintafalút létesített a háború rokkantjai számára a nagy-
szívű mágnásasszony, gróf Károlyi Lászlóné a pestmegyei Fót
község határán levő birtokán közadakozásból összegyűlt pénzen.
A falu csupa családi házból áll.

Mindez áll a bérkaszárnnyakra is, ahol kinézik és be se fogadják a soktagú családot és ahol a gyermek már zsenge korában mást sem hall, mint rosszat. A bérkaszárnnyáknak e piszkos és huzatos lakásaiban hogyan is éghetne égbeszálló lángolással a családi tűzhely szent lángja, melynek pedig a természethá család boldogságát kellene jelképezni.

A természetellenes nagy család.

A természetellenes nagy család úgy jön létre, hogy az emberek nem tartják meg azt a természettörvényt, amely a csecsemőnek anyatejen való táplálását követeli. Rendszerint a természetellenes nagy családokban nincs is meg az önzetlen és kíméletes szeretet, mely az ösztön vágyait alárendelné a család jólétének. *Ezek a családok rendkívül szomorú képet mutatnak* egyrészt a túlságos nagy gyermekszám miatt, mely különösen a gyermek minőségét kedvezőtlenül befolyásolja, másrészt az ezzel kapcsolatos nagy arányú gyermekhalandóság miatt, amely az ilyen családokban felette nagy. És evvel a természet maga arra int, hogy ez nem lehet a természet eszménye, mert itt a túlságos nagy gyermekszám mellett a szülők időelőtt sírba hanyatlanak és a csecsemők sorában rendkívül nagy a halál aratása. S azért mindent meg kell tenni, hogy az ilyen családban, ahol egyébként nagyrabecsülik az élet törvényeit, tiszteletben tartsák még az előbb említett két törvényt is, hogy az ilyen család is szentélye legyen az igazi boldogságnak és fakadó forrása az erőben gazdag életnek.

A természetellenes nagy családokban

A gyermek sorsa. mindenekelőtt *a gyermek sorsa szomorú.* Ezekben a családokban az anya, főképp gazdasági okokból, hogy mennél hamarább munkába mehessen, nem maga táplálja gyermekét. A mesterséges táplálás azonban, még ha az oly gondos is, soha sem pótolhatja az anya-

tejen való táplálást. Az üvegtejen táplált gyermek úgy tesztileg, mint lelkileg hátrányban van az anyatejjel táplált gyermekkel szemben. Ha az anya nem maga táplálja gyermekét, akkor sokkal hamarabb sarjad új élet szíve alatt, mint ha fennállana közte és gyermeke közt e biológiai kapcsolat. A természetellenes nagy családokban a születések közti időtartam sokkal kisebb, mint a természetű családokban; általában csak egy esztendő. Az ilyen családokban a gyermek minősége is, a természetes táplálás hiánya miatt, kedvezőtlenül van befolyásolva, ami egymagában is, eltekintve a rendesen együttjáró egészségtelen lakásviszonyoktól, elegendőképen, magyarázza az óriási gyermekhalandóságot.

Muckermann közli egy ilyen tipikus természetellenes nagy családnak szomorú történetét. Ebben a családban 16 gyermek született, kiket mind üvegtejen neveltek fel. A gyermekek közül 13 halt meg egészen fiatalon és csak három volt megmenthető az életnek. Lehetséges, hogy ez szélsőséges példa és talán nem minden családnak a képe ily megdöbbentően tragikus. Azonban a statisztikai adatok azt mutatják, hogy az olyan családban, ahol a gyermekeknek anyatejen való táplálása elmarad, általában a gyermekek fele hal meg még csecsemőkorban és így mindenképp igaz, hogy a természetellenes nagy családokban felette gazdag a halál aratása.

A tapasztalat igazolja, hogyha terhelt, **Terhelt és iszákos család** vagy iszákos egyének kötnek házasságot akkor e házasságok rendszerint *nagy mértékben termékenyek*, ami még szomorúbbá teszi e családoknak amúgy is száanalomra méltó sorsát. A terhelt emberek családjában felette nagy a gyermekhalandóság, ami azonban a természet bölcs kiválasztása és nagy áldás, úgy az illetők, mint a társadalom szempontjából, melynek csak terhére lennének a terhelt egyének. A megmaradottakban sincs sok köszönet, mert azok rendes körülmények közt aligha lesznek életképes hajtásai az emberiség törzsfájának.

Az egyéni és nemzeti érdek. *A természetellenes nagy családok úgy az egyén, mint a nemzet szempontjából, felbecsülhetetlen erőknél az elpazarlását jelentik.* Mennyi pénzt kell a természetellenes nagy családokban fordítani a sokkal költségesebb mesterséges táplálásra és a gyakori temetkezési költségekre, melyek a természetű családokban mind lényegesen kevesebbek vagy teljesen elesnek. Sajnos a természetellenes családokban az anya nem élvezheti a természetes táplálással együttjáró testi és lelki előnyöket, melyek pedig az anya életében felbecsülhetetlenül nagy értékeket jelentenek. Minthogy a természetellenes nagy családban csakugyan felette nagy a gyermekhalandóság, azért az egyszerű emberek azt hiszik, hogy a nagyobb gyermekszámmal szükségkép együttjár a nagy gyermekhalandóság is. Pedig nem a nagy gyermekszám, hanem a természet törvényeinek a megszegése tulajdonképeni oka a nagy gyermekhalandóságnak. Az életerőknek e haszontalan szétfecsérlését egyedül a természetű család szüntetheti meg és így ebből a szempontból is a természetű család felel meg a legjobban a természet eszményének.

A természetellenes törpe család.

A természetellenes törpe családdal találkozunk a leggyakrabban kinn az életben. Ezeknek a családoknak védői azt mondják, hogy a családoknak ez a típusa biztosítja legjobban a jövő nemzedék minőségét és így fajegészségtani szempontból ez a legkívánatosabb. Nemzetgazdasági szempontból is, úgy mondják, ez a legelőnyösebb, mert nem szaporítja oly rohamosan az emberiség számát, ami előbb-utóbb gazdasági krízisre és könyörtelen élet-halál harcra vezet. Főkép a mai nyomorúságos megélhetési viszonyok között, mondják, ez az egyetlen elfogadható alakja a családnak. Manap a soktagú családnak felneveltetése csak-

nem lehetetlen, mert a soktagú családot a társadalom kiveti magából, nem ad neki megfelelő lakást és így rendszerint a nyomor tanyáján húzza meg magát, ahol kikerülhetetlen végzete a lassú pusztulás.

A családoknak ez az eltorzult típusa az életnek csaknem minden törvényét lábbal tiporja. Hiába keressük itt a keresztény házasság eszményi felfogását, mely az ösztönös élet kielégítését is az erkölcsi élet keretei közé szorítja és így nemessé és szentté teszi azt. Ezekben a családokban a hitvestársak megelégsszenek egy vagy legfeljebb két gyermekkel és azután vagy megölik a sarjadó életet vagy másként ők maguk teszik lehetetlenné az élet kihajtását. A természet azonban nem tűr erőszakot és nem hagyja büntetlenül azokat, akik áthágják a természet isteni törvényeit. Azokban a családokban, hol a házastársak szentségtörő kezekkel megakasztják az élet erőinek kibontakozását, nem egyszer maga az anya pusztul el vagy ha életben is marad, de egészsége alapján rendül meg úgy, hogy annak gyógyítása több pénzbe kerül, mintha a természet törvényeit hüen tartották volna meg.

A természetellenes törpe családok **A „csekély” halandó-** védői mondják, hogy ezekben a **ság** családokban a gyermek minősége, a csekély szám miatt, sokkal előnyösebb, mint a természetű családokban. Ámde ez tévedés. A természetellenes törpe családokban kisebb ugyan a halál aratása, de azon egyszerű oknál fogva, mert a még meg sem született gyermekek nem is halhatnak meg. A mai társadalomban, különösen a városi lakósoknál megállapítható kisebb gyermekhalandóság nemcsak a megjavult közegészségi állapotokra vezethető vissza, hanem az nagyrészt a születések számának csökkenéséből magyarázandó. Csakhogy ez végtelen szomorú társadalmi jelenség, mely előbb-utóbb a nemzet kihalására vezet. Olyan nemzetnél, ahol a születési számok nem

haladják túl tetemesen a halálozási számokat, nem lehet meg a nemzeti haladásnak lehetősége.

Az etikai élet *A természetellenes törpe családnak etikai élete nem lehet ideális.* Hogy is lehetne a szülők lelkének állandó lakója az istenbéke, mikor cselekedeteik állandóan ellentétben állanak az Isten törvényével. De a szülői szeretet sem lehet az igazi. A szeretet akkor tökéletes, ha azt nem csonkítják meg. A szeretet olyan, mint a klasszikus szépség szobra, melyet nem lehet megcsonkítani, különben elveszítené tökéletességét. Előre meghatározni a gyermekek számát, annyi mint lealacsonyítani a szeretetet és önzésből megfosztani magát a gyermekek szeretetétől. Az igazi szeretet nem mondhatja az első gyermeknek: szeretlek, de csak azért, mert véletlenül kerültél az első helyre, de elzártam volna előtted az élet kapuját, ha te az első után következted volna.

A gyermek sorsa sem lehet ideális a

Az egykés gyermek családban. Az egykés-gyermek sokszor önző, önzésében még testvért sem kíván magának. Az egykés gyermeket sokszor a szülők agyonkényeztetik és nem egyszer épen az elkényeztetés teszi őt tönkre, elzüllick, fiatalon hal meg és ilyenkor még a szép emlékek felemelő tudata sem marad meg, amivel a szülők magukat vigasztalhatnák. Ha pedig életben marad, nem egyszer épp az agyondédelgeteti gyermek lesz a szülők zsarnoka. Mintha maga a természet büntetné a szülők önzését épen abban, akinek a többiek előtt adták meg az élet kiváltságát.

Az egykés gyermek minden tekintetben hátrányban van a természetű család gyermekével szemben. Játszó testvér nélkül aligha lehet igazán boldog gyermekkor. És később is kinn az életben az egykés-gyermek testvér nélkül marad, ami nagy hátrány, mert a testvértelen ember magányos vándor az élet útján.

Nevelés szempontjából is hátrányban van az egykés gyermek. A soktagú családban a gyermekek egymásra nézve a jellem kialakítása szempontjából rendkívül jó hatással vannak, mert egymással szemben, még áldozatok árán is, gyakorolják a testvéri szeretetet. A soktagú családban a gyermekek már zsenge koruktól kezdve komoly munkára vannak szorítva és sokszor már gyermekkorukban nagy akaraterőre tesznek szert. Ez a lélektani magyarázata annak, hogy miért kerültek ki az emberiség legnagyobb képviselői a soktagú családokból. Mindez pedig elesik az egy-gyermekes családban. Az egykés gyermek az ébresztető környezet hiányában nem tudja kibontakoztatni a benne rejlő értékeket.

Az sem igaz, hogy a törpe család
A gazdasági szempont gazdaságisága legelőnyösebb. A természetellenes törpe családokban, minthogy nem ismerik a lemondás fogalmát, az igények rendszerint igen nagyok szoktak lenni. S minthogy az ilyen törpe családokban ismeretlen a természetű családnak igazi boldogsága, azért itt a nagyvilági élet örömei után loholnak, ezek megszerzése pedig sokkal több pénzbe kerül, mint egy egész gyermek-sereg felneveltetése. Hát még ha hozzávesszük mindazokat a kiadásokat, melyeket az aláásott egészségnek rendbehozatala felemészt. Ha a társadalomban mindenütt természetű családok volnának, ahol a szülők minden pénzüket otthonukra és gyermekeikre fordítanák, akkor az emberek boldogabbak és egészségesebbek lennének, az emberek lelkében áldozatosabb szeretet *égne* és akkor a szédítően mély társadalmi szakadékokat az irgalmas és könyörületes szeretet könnyebben hidalná át, mint a mai önző, gyűlölködő világban.

Végül nemzeti fennmaradásunk szempontjából is a legnagyobb szerencsétlenség a törpe család. A hatalmas nemzet életének első

feltétele a testileg és lelkileg erőteljes, nagyszámú jövőző nemzedék, melyet épen a törpe család pusztít ki egész rendszeresen. Rendkívül veszedelmes a nép lelkületébe belevinni a gyermekszám „ésszerű” szabályozásának gondolatát. A tapasztalat azt igazolja, hogy az ilyen törekvések az egy-, vagy legfeljebb a kétgyermekrendszerre vezetnek. Tragikus példája ennek a francia nemzet utolsó félszázados története, amely egy nagyrahitott nemzetnek lassú haldoklása. A törpe családok gyermekei nem tudják teljes mértékben pótolni az életből eltűnt szülők helyét. Az olyan nemzet, ahol a törpe család lett a legtöbb család eszménye, maga írta alá halálos ítéletét és maga ásta meg önmaga sírját.

AZ ANYA ÉS A GYERMEK BIOLÓGIAI ÉS ETIKAI KAPCSOLATA.

Isten, aki oly pazar bőkezűséggel gondoskodott a mezők liliomairól, az erdők virágairól és az ég madarairól, gondoskodott az élet legszebb virágáról, a gyermekről is, még pedig ama fenséges életközösség által, melyet az anya és a gyermek közt létesít a legmélységesebb biológiai és etikai kapcsolat.

Az anya és a gyermek közt fennálló biológiai kapcsolat igazi életközösség, igazi szimbiózis, mely mindkét félre, az anyára épügy, mint a gyermekre, mondhatatlan áldást áraszt.

Addig, míg az anyai szív alatt az új élet lassan-lassan rügybeborul, továbbá az élet első esztendejében is, ez a kapcsolat biológiai jellegű. Később azonban az anya és a gyermek kapcsolata inkább etikaivá válik, a halálnál is erősebb, diadalmas anyai és gyermeki szeretetté.

A kibontakozó élet első szakaszában **Az élet első szakasza.** az anya és a gyermek kapcsolata biológiai jellegű. Az élet e szakaszában a természet gondoskodik ama csodálatos bölcsőről, az anyai szív alatt, ahol a gyermek öntudatlan életének első hónapjait zavartalanul tölti el és ahol a leggondosabb anyai szeretet öröködik szunnyadó gyermekének boldogságán.

Ez idő alatt a gyermek szíve az édesanya szívéből él. A parányi lény gondosan meg van védve minden káros behatástól és a természet a legcsodálatosabb módon gondoskodik táplálásáról is. Az anyai szív alatt kibontakozó élet viszont belső kiválasztású nedveket, hormonokat termel, melyek közvetlen az anya vérkeringésébe jutva megőrzik az anya fiatalos életerejét és szépségét. Az élet bölcsőjében

pedig boldogan pihen a szülői szeretet élő kivirágzása és az anyai vérkeringés hullámai lágyan ringatják és termékenyítik az új élet reménységeit.

Így tartoznak együvé ebben a szoros biológiai kapcsolatban az anya és a gyermek hosszú 9 hónapon át egymással való csendes érintkezésben és egymás utáni kölcsönös vágyódásban, megajándékozván egymást úgy testileg, mint lelkileg rendkívül becses értékekkel, melyekből az anya és a gyermek közt a szétszakíthatatlan szeretet kapcsa kovácsolódik. Az édesanya, aki hűségesen ragaszkodik a természet törvényeihez és imádkozik a szíve alatt rejlő gyermek életéért, bizalommal tekint az elé az óra elé, amelyben majd saját szemével láthatja azt, aki annyi hónapon át aranyozta be boldog anyai álmait.

**Az élet
második szakasza.** Az élet első esztendejében szintén fennáll ez az életközösség, mely még inkább szinten biológiai jellegű és inkább szintén biológiai jellegű és áldást fakaszt az anyára épúgy, mint a gyermekre.

Mindenekelőtt az anya önmagán érzi a természetes táplálásból származó áldásokat. A természet maga kívánja, hogy az anya gyermekét továbbra is táplálja fehér vérével, azaz az anyai tejjel. Csakis így elégülhet ki a legmélyebb női ösztön, az anyaság szent ösztöne. Csakis így lobbanhat lángra az anyai szívben az önmagát elfelejtő és semmitől vissza nem riadó áldozatos szeretet. Ha ez a természetes kapcsolat fennáll, akkor maga a természet gondoskodik legjobban az anya életerejének és fiatal szépségének megőrzéséről.

De nemcsak az anyára, hanem a gyermekre nézve is mondhatatlan áldást jelent ez a biológiai kapcsolat. A természet maga gondoskodik a gyermeknél a táplálásnak egészen különös módjáról és a leheletszerű törekeny testnek leginkább megfelelő táplálékról, mely egyedül biztosíthatja a zsendülő életnek harmonikus kibontakozását. Az anyatejen

való táplálásnak számtalan előnye van a gyermekre nézve s épen azért érhető, hogy azt a természet titkait kutató tudósok az élet legnagyobb csodájának mondják.

Az élet harmadik szakasza A gyermek életének harmadik szakaszában, az első éven túl, a gyermek és az anya közti kapocs inkább etikai jellegű és pedig a szeretet kapcsolata. Ebben a korban kezdődik a gyermek nevelődése. A szülők nemcsak a testet, hanem a lelket is nevelni kötelesek. Elsősorban az áldozatos anyai szeretetnek szent kötelessége ez. Ez az anyai szeretet osztja meg gyermekével az anyai szívnek minden ajándékát és gazdagságát. Ennek meleg sugarai hívogatják életre a gyermeki lélek bontakozó rügyeit. Az édesanya kulcsolja először imára a gyermekkacsókat és imádkozza belé azt az imádságos lelkületet, mely a vallásos élet reménységeit hinti el fogékony lelkébe. Az anya szeretete örökös a gyermek éveinek gondtalan időszakában s leghűségesebb védőszellem a serdülés kritikus esztendeiben. Az anya gyengéd, de biztos kezének kell gyermekét átvezetni a fiatal élet szakadékaik között a boldog jövő ösvényére. Az édesanya szeretete kíséri el a gyermeket az új élet otthonába szeretetével, imájával és áldásával, e három legszentebb ajándékkal, melyek az új otthon legértékesebb kincsei. És az édesanya még akkor is imádkozik gyermekéért, mikor már jóságos szíve megszűnt dobogni, akkor is a jobb hazában Isten trónusánál esd áldást gyermekének útjaira.

A legértékesebb talizmán, amit az **Az anya képe.** anya gyermekének adhat, a saját szeplőtelen képe. Ez a kép az édesanya hitéből, lelki erejéből, hősiességéből és határtalan szeretetéből tevődik össze. Az anyának képe, mint fehér eszménykép ragyog a gyermeki szív oltárán és évek multán is változatlan szépséggel

mosolyog le onnét. Úgy lebeg a gyermek előtt, mint tündöklő csillag s később is a kísértések közepett arra indítja a gyermeket, hogy azt mondja: nem, rosszat nem teszek már édesanyám emléke iránti hálás szeretetből sem! Édesanyám minden szava, mellyel a jóra tanított, úgy dalol lelkemben, mint távoli harang zúgása; nem, én nem leszek soha méltatlan emlékéhez! így világít az édesanya képe még akkor is, mikor már nincs az élők sorában és lehetséges, hogy az örökkévalóságba vezető úton is ez lesz az Istenhez vezérlő betlehemi csillag.

Az anyai szív gazdagsága. A szeretet e nagy csodájára minden anya képes. Nemcsak a művelt, hanem az egyszerű lelkű, szegény anya is. Ez is ép annyi kinccsel bocsáthatja ki gyermekét az életbe, mint a gazdag és művelt anya. S azért az anyai szeretet ott is megkapja a maga jutalmát és a gyermek lelkében ilyenkor is a leghálásabb viszonzszeretetet fakasztja. Azok, akik egyszerű családból származtak, de akiknek jóságos édesanyjuk volt, mégha kinn az életben magas méltóságra jutottak is, sohasem szegyeitek egyszerű édesanyjukat, róla a legnagyobb szeretettel emlékeztek meg. S ha költők voltak, mint a legnagyobb magyar lírikus, akkor legszebb költeményeik keretében áldoztak egyszerű, jóságos lelkű édesanyjuk emlékének.

Sz. Monika. Mily hálás és kegyeletes szeretettel emlékszik meg sz. Ágoston az ő istenfélő anyjáról, sz. Mónikáról, akinek testén keresztül oly csodálatos és titokzatos módon jött e világra, aki öt gyermekkorában maga táplálta és annyi szeretettel gondozta, aki ifjúsága éveiben is mindig mellette volt könnyes szemmel és hűséges szeretettel és nem nyugodott, míg gyermekét boldognak nem látta. Halálos ágyán csak arra kérte, hogy emlékezzék meg róla gyakran imáiban és

azután boldog mosollyal ajkán hunyta le szemét örökre, mert tudta, hogy teljesítette élete célját, hisz gyermekét elvezette nemcsak a földi, hanem az égi boldogság hónába is. Ágoston pedig keserves könnyhullatás közepette siratta meg szeretett édesanyját és vérzett az ő szíve is, mintha szakadás esett volna életében, amely az övével egybeforr. Sokszor gondolt arra, milyen gyöngédséggel bánt vele és forró könnyek közt megsiratta azt, aki őérette is annyit sírt, hogy az Úr színe előtt életre keltse őt. (Sz. Ágoston vallomásai, IX. könyv, 11., 12. fejt.)

Az életközösség ápolása.

Az anya és a gyermek biológiai és etikai kapcsolata magában az emberi természetben gyökerező természeti es egyúttal isteni törvény. Ha a gyermek és az anya közt fennáll ez a kapcsolat, akkor minden remény megvan arra, hogy a gyermek egészséges testtel és egészséges lélekkel, a földi élet e legnagyobb értékeivel lép életútjára. Ez a gyermeki élet harmonikus kibontakozásának a természettől megkívánt feltétele. Ha a gyermek életének első szakaszában érezte ennek az életközösségnek minden áldását, még didergő szegénységében is kimondhatatlanul gazdag. Gazdagabb mint az előkelő gyermek az aranyos bölcsőben, de távol az anyai szívtől. És ha az édesanya ápolja ezt az etikai és biológiai közösséget, akkor meg is kapja érte a legszebb jutalmat, amit itt a földön érte nyerhet. Az áldozatos anyai szeretetnek ez a szétsugárzása a gyermeki szív szentélyében lánggra lobbantja a kegyeletes és hálás viszontszeretetnek soha ki nem alvó mécsesét.

Az anyának és a gyermeknek etikai és biológiai kapcsolata, sajnos, számtalan magyar családban lazulóban és szétesőben van. Pedig csakis ennek a szent kapcsolatnak megőrzése fűzheti egybe a züllésnek indult magyar családokat, nemzetünk utolsó életegységeit és csakis ezen a természet által megjelölt úton válhatnak a magyar családok az erőben gazdag új életnek fakadó forrásaivá.

AZ ANYA B O L D O G S Á G A .

Nincs szebb virág, melyet az édesanya felajánlhatna Istennek, mint életének virága, melynek magvát az istent jóság hintette el szíve alá, melynek éltető nedve szívének véreből sarjadzott s melyet áldozatos szeretettel maga nevelt fel lelkének gyönyörűségére.

Sajnos azonban, vannak anyák, akik talán illatos virágokat visznek a templomba az Isten oltárára, de megfedkeznek a legértékesebb virágról, melybe maga a jó Isten lehelte be leheletét, a halhatatlan lelket. Ezeket a virágokat hervadni hagyják, szívtelenül megfedkeznek róluk. Pedig, ha az anyák tudnák, hogy az élet első szakában köztük és gyermekük közt fennálló biológiai kapcsolat mily áldási áraszt rájuk testileg és lelkileg, talán nem volna anya, aki ne ápolná ezt az életközösséget, aki gyermekétől megvonná az egyetlen természetes táplálékot és idegen kezekre hagyná az isteni gondviseléstől rábízott legnagyobb kincsét.

Az életnek legelső szakaszában maga **Az anyára háramló előnyök.** a természet gondoskodott élő bölcsőről, az anyai szív alatt. Csodálatos és bensőséges összefüggés van az élet e bölcsője és az anyának egész szervezete között. Az új élet sarjadása nagy változást idéz elő az anyának a legfontosabb életműködéseket szabályozó belső elválasztásos mirigyeiben. Az anyai szív alatt kibontakozó új élet belső kiválasztású nedveket, u. n. hormonokat termel, melyek közvetlenül az anyai vérkeringésbe jutnak és nagy mértékben növelik életerejét. Ezek a hormonok az anyai belső elválasztásos szervek hormonjaival együtt, indítják meg nagyobb mértékben azoknak a szöveteknek kiépülését, melyek később a gyermeket vannak hivatva táplálni. És bár a tejmirigyek a tápláló munkára már ebben az időben elkészülnek, maga a tej-

képződés csak akkor indul meg, mikor a világrajött gyermeknek arra szüksége van. Az életnek ez a csodálatos friss forrása mindennap megújul, szinte kiapadhatatlanul mindaddig, amíg a gyermeknek arra szüksége van.

Az életnek ez első esztendejében fennálló biológiai kapcsolat sok áldással jár az anyára nézve. Csakis ha a gyermek az élet természetes forrásából maga szívja az anyatejet, csakis ebben az esetben következik be egészen természetszerűleg *az anyai szív alatt levő bölcsőnek lassú és természetes leépítése* oly módon, mely az anya életére oly veszedelmes gyulladások lehetőségét nagyban csökkenti, feltételezve az anya részéről a higiénié előírásainak pontos betartását. Mindazok a szövetek, melyekből az élet bölcsője a viselős állapot céljainak megfelelően felépült, megfelelő átalakítások után mint táplálék-anyag használatnak fel ágy az anya, mint a gyermek számára.

Az anyának több hónapot felölelő új anyagcseréje még más előnnyel is jár. Míg az anya gyermekét maga táplálja, addig az esetek többségében, legalább részben, *felfüggesztődnek azok az anyai szervezetben szabályosan visszatérő fiziológiai folyamatok*, melyekkel az élet bölcsőjének havonkénti megújulása együtt jár és amelyek a nőnek kedélyállapotát, átmenetileg, oly kedvezőtlenül befolyásolják.

A természet törvényeinek hű betartása leszi azt is, hogy amíg az anya gyermekét saját „fehér vérével” táplálja, addig *új élet többnyire nem sarjad az anyai szív alatt*. Az élet erőinek ezt a lekötését maga a természet akarja így és pedig azért, hogy az összes életerőket a csecsemő táplálásának szolgálatába állítsa. Ezzel a természet azt éri «I, hogy a gyermek kielégítően táplálható és maga az anya sem merül ki túlságosan, ami kétségtelenül megtörténnék abban az esetben, ha életerejét a szíve alatt sarjadó élet részben lekötne. Ha az anya nem maga táplálja gyermekét, akkor az életet formáló erők hamarosan újonnan tevékenységbe lépnek, úgyhogy a következő szülés már egy éven

belül bekövetkezhetik, hacsak az anya szentségtörő kézzel nem forgatja fel a természet rendjét és maga nem öli meg a kibontakozó életet, vagy maga nem akadályozza meg szíve alatt az élet sarjadását. Ellenben a természetű családokban a születések rendszeren csak két évenként jönnek, ami úgy az anya, mint a gyermek szempontjából a legnagyobb áldást jelenti.

Az anyatejen való táplálásnak megvan az a nagy előnye is, hogy az anyatejen táplált leánygyermek, később, mint anyák, könnyebben hozzák a világra gyermekeiket. Ugyanis *az anyatejen táplált leánygyermek csontfejlődése rendes marad*, ami leginkább biztosítja a medence normális kiépülését és vele a jövő szülésnek a természetes erők hatása alatt magától való lefolyását. Ezzel szemben a mesterséges táplálás után közismerten gyakori az angolkór, majd annak következményeként a szűk medence, ami pedig a szülés magától való lefolyásának oly akadálya lehet, amely esetleg az anya és a magzat életét is áldozatul kívánja.

A természetes táplálás az anya egész idegrendszerére és *testi erejére* nézve rendkívül nagy áldással van. Bámulatos, hogy sokszor törékeny testű nők testileg is mennyire megerősödtek, ha gyermeknek adtak életet és ha azt maguk táplálták. A természetű családban, miként azt az élet igazolja, a hű anya sokáig megőrzi fiatalságának minden kellemét és nem egyszer még évek multán is oly fiatal, hogy alig lehet megkülönböztetni legidősebb leányától.

A biológiai életközösség nemcsak testileg, hanem *lelkileg* is megajándékozta az anyát. Mindenekelőtt lelkének állandó lakója lesz az istenbéke és az a boldogító tudat, hogy megtartja a természet törvényeit és megteszi Isten akaratát. Ez az életközösség fakasztja az anya szívében a legmélységesebb anyai szeretetet, amely feledteti vele az élet szenvedéseit és szinte földöntúli erőt ad neki az élet nehézségeinek elviselésére.

A táplálási képtelenség. Vannak anyák, akik nyomorúságos anyagi helyzetükben azt hiszik, fontosabb a kenyérszerző munka, mint a gyermeknek anyatejen való táplálása. Ezeket a szegény anyákat csak mélyen sajnálni lehet. A keresztény karitás és szociális gondoskodás volna hivatva ezeket oly fokban segíteni, hogy elsősorban gyermekükkel szemben teljesíthessék anyai kötelességüket.

Sokszor azonban nem a nyomor, hanem az önzés vagy léhaság tartják vissza az anyákat gyermekeik táplálásától. Egyes esetekben az *anya azt hiszi, hogy* gyermekét *nem* tudja táplálni, mert a gyermek testi súlya az első hetekben csökkent. Ez a következtetés azonban helytelen. A test súlyának csökkenése az első hetekben természetszerű és az egészséges gyermekeknél is beálló jelenség. Legtöbbször a jóakarat hiánya, a kényelemszeretet, az élvezetvágy is a gyermektől való félelem, a mulasztás oka e téren. Az anya azt hiszi, hogy a természetes táplálás áldozatul kívánja fiatal szépségét. Pedig mennyire helytelen mindez. Hisz az anya számára a legnagyobb boldogság éppen a gyermekkel való életközösségből fakad.

A legkiválóbb gyermekgyógyászok szerint *az anyáknak legnagyobb része maga táplálhatja gyermekét* Szakkönyvek az anyák táplálási képtelenségét kb. 5 %-ra teszik. Scipiades professzor adatai szerint a táplálási képtelenség csak 2%, ezek közül is a felénél, legalább részben, orvosilag eltüntethető okok szerepelnek, úgy hogy az egyáltalán táplálni nem tudók csak 1 %-ot tesznek ki. Minthogy az anya, a legritkább esetet kivéve, rendszeren maga táplálhatja gyermekét, azért a lelkiismeretes orvosnak arra kell intenie az anyát, hogy ne gondoljon mindjárt táplálási képtelenségre, hanem teljesítse mindenkor hűségesen anyai kötelességét, még akkor is, ha az kezdetben kevés sikerrel járna. A természet bölcs berendezése szerint éppen a gyermeknek a táplálása a legjobb inger az anyatej nagyobbértékű kivá-

lasztására és ez többet ér, mint holmi kémiai gyártmányok, melyek lényegesen úgysem növelik az anyatej mennyiségét. Sőt még ha az anyatej egymagában csakugyan nem volna elegendő és így az orvos utasítására legalább részben mesterséges táplálásra is szükség volna, akkor is teljesítse csak anyai kötelességét lelkiismeretesen az anya, hogy így gyermeke legalább részben részesüljön a természetes táplálás előnyeiben.

Bunge tanár az iszákos családokat
Az alkohol és a táplálási képtelenség figyelte meg, és tapasztalta, hogy az iszákos családokból származott leányoknál, abban az esetben, ha csak az apa volt iszákos, a táplálási képtelenség 20% volt, ahol pedig mindkét szülő iszákos volt a jelzett képtelenség 60%-ra is felemelkedett. Ebből azután Bunge azt állapítja meg, hogy a mai társadalomban az alkoholizmus terjedésével kapcsolatban mindinkább növekszik a táplálási képtelenség.

Bunge adatai csakugyan igazolják, hogy az alkoholizmus és a természetes táplálási képtelenség között van valami összefüggés; túlzott azonban az a következtetése, hogy a női nemnél általában ilyen irányú örökletes elsatnyulás volna kialakulóban. Voltaképen a táplálási képtelenség tekintetében átöröklés nincs. Az iszákos családok leánygyermekéinél fellépő elsatnyulás elegendőképp magyarázható a szűkös viszonyokból és az erkölcsileg romlott légkörből és a jelenségek csakugyan el is tűnnek akkor, ha az életkörülmények kedvezően megváltoznak.

A természetes táplálás kötelezettsége. Az eddig mondottak szerint a gyermek táplálását az anya által a természeti törvény maga kívánja meg. A természetes táplálás kötelezettsége tehát Isten parancsa. Azért a keresztény anya gyermekét, akinek az élet ajándékát adta, megajándékozza avval a táplálékkal is, amelyet a természet maga ír elő, amelyet jobbal pótolni nem lehet

és amely nélkül gyermeke könnyen a halál áldozata lehet. Idegen kezek között a gyermek sohasem fejlődhetik oly egészségesen, mint édesanyja keblén, aki így az anyatejjel együtt nemcsak az életerőt, hanem még lelkének kincseit is átadja neki. Ennél nagyobb kincset gyermekének nem is adhatna. A keresztény anya sohasem tagadhatja meg ezt gyermekétől, különben ő lesz felelős, ha gyermeke élete ennek hiányában megrövidül vagy kárt szenved.

Az anya e biológiai kapcsolat ápo-
Az anya munkája lásával fenséges élethivatást tölt be. Ezzel az áldozatos szeretettel teszi az anya boldoggá mindenekelőtt a férjét, aki benne ilyenképen nemcsak élettársát,, hanem gyermekeinek odaadó anyját és táplálóját is tiszteli és szereti. És ez a szeretet ébreszti a gyermek lelkében a soha el nem halványuló viszonzszeretetet. Az anyának ezt a nagy munkáját megbecsüli a társadalom és az Egyház is. Az anya a családban a társadalom számára dolgozik, mert amikor gyermekének lelkét az ismeretek kincseivel gazdagítja, akkor voltaképpen a kultúrát származtatja át nemzedékről nemzedékre és ezáltal a társadalom kiépítésén fáradozik. És végezetül így munkálkodik az anya a vallás és az Isten országának érdekében is, mert a vallásos lelkületű anya gyermekének fogékony lelkét nemcsak az etikai értékekkel, hanem az örökkévaló dolgokkal is gazdagítja és így gyermeke lelkében az örök élet reménységeit veti el, melyek teljes gazdaságukban majd az örök életben bontakoznak ki.

A G Y E R M E K B O L D O G S Á G A . *

Az újszülött csecsemő olyan, mint az üvegházi növény. Csak szüleinek odaadó szeretete tarthatja életben. Egyesek azt hiszik, hogy a csecsemő tökéletlen lény és ez magyarázza a nagy csecsemőhalálozást. Pedig ez nem igaz. A csecsemő csak akkor tökéletlen, csak akkor nem tud megküzdeni az élet feladataival, ha az emberek erőszakosan megváltoztatják azokat az életfeltételeket, amelyeket maga a természet szab a gyermek elé. A természet elegendőképpen gondoskodott a gyermek életéről, csak az emberek is hagyják meg a természettől előírt és a természet által meg is adott környezetben.

A gyermek élete, mikor még az anyai

Az anyai szív alatt szív alatt bontakozik ki, sok tényezőtől függ, melyek kedvezően vagy kedvezőtlenül befolyásolhatják kibontakozását. Az életnek ebben a legelső szakában az anyának kell mindent megtennie, hogy e kedvező életfeltételek meglegyenek. Különösen kerülnie kell nemcsak minden testi, hanem még minden lelki megrázkódtatást is, mert ezek valami csodálatos és előttünk még ismeretlen módon befolyásolják az anyai szív alatt sarjadó parányi lény egész testi-lelki összetételét.

Sajnos, sokan vannak, akiknél az élet fejlődésének ez az első szakasza különböző sajnálatos körülmények, főleg az anya túlságos igénybevétele vagy megterhelése miatt nem folyhatott le zavartalanul és azért a gyermek fejlődésében szükségkép valami rendellenesség, nem egyszer korai halál áll be. Mások meg már életüknek ebben a szakában magukon viselik az idegen bűnöknek szomorú átkát. Ez a bélyeg rajtuk van akkor is, amikor megszületnek és azt a

* Heim Pál Az anya és a csecsemő biológiai kapcsolata Term. Közl. 1921, 262.

leggondosabb anyai szeretet sem fogja tudni onnét letörölni. Hány ártatlan életnek szomorú tragikuma ez. Ismét másoknál, és ezeknek számát csakis a jó Isten tudja, az életnek bölcsője lett egyúttal az alig kinyíllott életnek a koporsója is, mert sokszor nagy ínségben szenvedő, de mindenkor lelkiismeretlen emberek és nagyon sokszor maguk az anyák szentségtörő kézzel belenyúltak az élet és halál Urának sérthetetlen jogaiba és gyilkos kézzel kioltották szívük alatt az alig rügyeborult életet.

Az anyai szív alatt, az élet ezen első bölcsőjében, csendben és gondtalanul pihen a parányi kis lény. Melegen van ott betakarva és gondosan van ott megvédve a külvilágminden káros behatásától. Az élet első szakasza 9 hónapig tart és akkor is édesanyjának leggondosabb szeretetét tétellezi fel, hogy az élet harmonikusan fejlődhessen az anyai szív alatt. Maga az anyai vérkeringés táplálja a gyermeket és így táplálékát egészen készen kapja meg. Hőmérsékletének állandó megtartásáról maga az anyai szervezet gondoskodik, melynek vérkeringésével a gyermeké a legszorosabb biológiai egységet alkotja. S végül maga az anyai szervezet meg is védi a gyermeket a külvilág fertőzéseitől és a baktériumoknak támadásától is.

A gyermeknek további élete is csak
Az újszülött élete bontakozhatik ki, ha a gyermek és az anya közt továbbra is megmarad a természettől megkívánt kapcsolat.

Mily tehetetlen az újonnan született gyermek! Önmagára hagyatva biztosan elpusztulna. Tehetetlenül fekszik a bölcsőben, szellemi tehetségei még teljesen szunnyadnak, mert az agyvelőnek idegsejtjei, melyek később a szellemi élet szolgálatába állanak, csak lassan-lassan alakulnak ki. A koponyacsontok sincsenek még megkeményedve és egymással még nem nőttek össze, szinte látni lehet, hogyan lüktet a zsenge élet a vékony takaró alatt. Az érzéki be-

nyomások még nem váltják ki a megfelelő ingereket, mert az idegpályák, melyeken az ingereknek végig kell futniuk, még nincsenek kiépítve. Egyhónapos korában jelenik meg a gyermek arcán az első mosoly, amely a lassan kibontakozó léleknek első átsugárzása a törékeny, átlátszó testen. Az angyalian tiszta csillagpár bársonyos tekintete ekkor találkozik először édesanyjával. A negyedik hónapban már figyelmesen nézi környezetét, az első év vége felé már saját lábán kezd járni és gondolatait szavakba öltöztetve kezdi kifejezésre juttatni.

A csecsemő táplálkozása A természet bölcs berendezése folytán a csecsemő táplálkozási rendszere, bár végtelenül finom, mégis olyan, hogy már az első naptól kezdve maga végzi a táplálás munkáját, melynek feladata a gyermeki test lassú kiépítése. A táplálkozási rendszernek minden szerve, a bélcsatorna, a bélbolyhok és az emésztési mirigyek rendkívül finom felépítésűek. Az egész gyermek olyan, mint nyíló virágkehely a tavaszi napsugárban.

A természet, mely az őszi virágról is oly szeretettel gondoskodott, nem feledkezett meg a föld legértékesebb virágáról, a kis gyermekről sem. A természet Ura gondoskodott a táplálásnak egész különös módjáról és a gyermeknek legjobban megfelelő és mással semmiképp sem pótolható táplálékról, melyet a természet titkait kutató tudósok joggal neveznek az élet legnagyobb csodájának. Ez az anyatejen való táplálás biztosítja a gyermeki élet harmonikus kifejlődését. Mert, amikor a gyermek megszületik, az anya és a gyermek közt fennálló kapcsok nem szakadnak szét, csak meglazulnak, a csecsemő továbbra is az anyára van utalva és csakis anyjának gondoskodó szeretetével felvértezve tud helytállani az élet nehézségeivel szemben.

Addig, amíg a gyermek az anya vérkeringése útján nyeri

táplálékát, addig táplálékát teljesen készen kapja. A megszületés után ez a kapcsolat nem áll fenn többé. A gyermek a feldolgozatlan táplálékot a bélcsővön veszi fel, azt magának kell szétbontani és a bélbolyhokon illetve a bélfalon keresztül felszívni és abból testének anyagát felépíteni, A gyermek ilyenkor képtelen volna a nagyoknak szánt táplálékot megemésztetni. De erre nincs is szükség, mert a természet maga gondoskodott megfelelőképen elkészített táplálékról.

Az újszülöttnek első tápláléka *a koratej, a colostrum*. Ezt az anya csak néhány napig választja ki. A koratejnek az a rendeltetése, hogy a csecsemőnek a táplálékot a lehető legegyszerűbb alakban adja meg. A koratej tartalmaz sót, vizet, fehérjét, zsírt és cukrot, szóval mindama anyagokat, melyekre a fejlődő szervezetnek szüksége van. S csodálatosképen a koratejben levő fehérje teljesen megegyezik a vérben levő fehérjével s azért ezt a gyermeknek a bélfala egyszerűen átengedi és felveszi a vérbe, anélkül, hogy azt előbb elbontani kellene, ami a szervezetre nézve nagyobb munkamegterhelést jelentene. Azért mondják az élettudósok, hogy ennek a tejnek kétszerolyan tápláló ereje van, mint a későbbi tejnek s annak minden cseppjét értékes orvosságnak keli tekinteni. Azonkívül ez a tej a gyermek bélsatornájában levő különböző ártalmas anyagokat eltávolítja és a táplálkozási szerveket előkészíti a későbbi táplálkozásnak megfelelő nehezebb munkára.

Az *állandó anyatej* lesz 9 hónapon **Az állandó anyatej.** át a fejlődő gyermeknek mindennapi vagy legalább is legfőbb tápláléka, melyet a csecsemő nap-nap után kap mindig megfelelő mennyiségben. És ez is végtelen bölcsen van így elrendezve, mert a csecsemőnek nincs oly berendezése, hogy a felesleges táplálék-anyagot

a szervezetben felraktározhassa, hiszen az anyagcserét szabályozó belső mirigyek rendszere nála még nincs kifejlődve s azért a gyermek *túltáplálása* komoly emésztési és egyéb megbetegedési zavarokkal járna együtt. Ezek a zavarok gyakran előfordulnak az üvegtejen táplált gyermekeknél, ahol a tej a csecsemő minden munkája nélkül megy át az emésztési szervekbe, és azért a túltáplálás esete is sokkal gyakoribb. Ellenben ott, ahol a gyermek maga szívja az anyai tejet ajkainak mozgatásával, ott az ajkaknak bizonyos idő múltán beálló elfáradása magától kizárja a túltáplálás lehetőségét.

Az anyatej magának az anyának a véréből váltódik ki. A tejmirigyek sejtjei azokat az anyagokat választják ki a vérből, amelyre a gyermeknek szüksége van és pedig mindig a megfelelő arányban, teljesen készen, anélkül hogy előbb keverni vagy főzni kellene. Annak a hőmérséklete mindig a legjobban megfelelő; azt nem kell melegíteni vagy lehűteni. Ez a tej kristálytisza, minden fertőző csirától mentes, sőt még a betegségeket távoltartó immunanyagokat is tartalmazza. Áll pedig, mint minden más tej, vízből, fehérjéből, zsírból, cukorból és sókból és mindezt a gyermeknek legjobban megfelelő összetételben tartalmazza. Az élet ezen kiapadhatatlan forrásából iszik a gyermek napjában négyszer-hatszor kielégült örömmel és boldog megelégedéssel és fejlődik napról-napra erőteljesen, akárcsak a tavaszi napsugárban a fesledező rózsabimbó.

A koratej és az állandótejnek egyik jellemző tulajdonsága, hogy a különböző betegségekkel szemben *immunizáló-, védőanyagokat tartalmaz*, melyek a gyermeket a baktériumok támadásaival szemben, legalább részben megvédik. Erre pedig nagy szükség van. Ugyanis a csecsemőnek szervezete csak nagy nehezen tudna megküzdeni a kórt okozó baktériumokkal. A természet azonban itt is gondoskodott, hogy a gyermeknek gyenge szervezete ebben az irányban is elegendőképp legyen felvértezve, amennyiben

az anyatej viszi be a csecsemő véérébe ezeket az immunizáló anyagokat is. A tapasztalat igazolja, hogy az anyatejen táplált gyermek, ha mostoha viszonyok között él is, nem kapja meg oly könnyen a ragályos gyermek-betegségeket, mint az üvegtejen táplált gyermek, pedig ennek bölcsője mellett tanult „nurse” örökös és a gyermek talán habtisza, sterilizált kelengyékben aranyos bölcsőben pihen. Különösen áll ez abban az esetben, ha az anya már előzőleg egyes fertőző betegségeken esett át. Az ilyen nőnek a szervezete nagyobb mértékben tartalmazza az immunanyagokat, melyek a gyermek születése után nagy mértékben megszaporodnak és ezek az anyatej révén a gyermek véérébe is átmennek.

Az anyatej a gyermek belének *baktérium-flóráját is* megfelelően szabályozza.* A koratej a bélfalat olyan állapotba juttatja, hogy a bélnek normális baktérium-flórájával szemben érzéketlen lesz. Később azután az állandó anyatejjel a gyermek szervezetében is kialakul a megfelelő baktérium-flóra, amely az emésztéshez feltétlenül szükséges és amely egyúttal védelem is lesz a káros fertőző baktériumokkal szemben. Azért a tapasztalat itt is igazolja, hogy az anyatejen táplált gyermekek sokkal nehezebben kapják meg a bél fertőző betegségeit pl. a vérhast, mint az állati tejen tápláltak.

A természetes táplálásnak nagy előnye, hogy az anyatej *minden fertőző csirától mentes*. Azok a csirák, melyek a tejet, különösen kedvezőtlen lakásviszonyok között, főleg a meleg nyári időszakban megfertőzik, sohasem juthatnak el az anyatejbe, mert az anya azt mindig közvetlenül nyújtja gyermekének, úgy, hogy a fertőzés lehetősége is ki van zárva.

A természetes táplálás azért is előnyös a gyermeknek, mert amikor a gyermek maga ajkainak mozgásával szívja

* A bélbaktériumok egysejtű lények, melyek hihetetlen mennyiségben vannak a bélben. Bizonyos baktériumflóra jelenléte feltétlenül szükséges az anyagcsere rendes lefolyásához.

magába az élet nedvét, akkor az izmok munkája által a bélcatornában az emésztéshez szükséges *gyomornedvet* sokkal hamarabb választja el, mint a mesterséges táplálkozásnál, ahol a gyomornak ilyen irányú tevékenysége kevésbé van igénybe véve, ami szintén könnyebben idézhet elő táplálkozási zavarokat.

Végül a természetes táplálás a gyermekre nézve azért is oly áldásos, mert addig, amíg az anya maga táplálja gyermekét, *az élet bölcsőjének életet formáló erői pihennek* és addig új élet nem *sarjad* az *anya* szíve alatt. Ennek pedig elsősorban maga a gyermek látja a nagy hasznát. Mert, ha ugyanabban az időben új élet sarjadna az anyai szív alatt, akkor a csecsemő már nem élvezhetné édesanyjának osztatlan táplálását és egész szeretetét.

Az anya- és az állattej.

Az anyatej az állati, nevezetesen a szarvasmarha-tejjel szemben pótolhatatlan előnyökkel rendelkezik. Nem hatatlan előnyökkel rendelkezik. Nem

is helyettesíthető mással, anélkül, hogy a gyermek egészsége meg ne sínylené. Még ha elméletben sikerülne is készíteni olyan összetételű tejet, amely az anyatejjel azonos anyagokat azonos összetételben tartalmazná, mégis az ilyen táplálék az emberiség javarésznél nehezen volna megszereshető. A mesterséges táplálás ebben az esetben is messze elmaradna a természetes mögött, mert evvel semmikép sem lehetne pótolni a természetes táplálással együttjáró előnyöket.

Az állati tej nem olyan gyengéd lény táplálására van alkotva, mint amilyen a gyermek. A gyermek ugyanis lassan növekedik és lassú fejlődésében több melegre szorul s azért inkább fűtőanyagokra zsírra és cukorra van szüksége. Ezzel szemben az állati tej különösen fehérjékben gazdag. Az állati ivadék ugyanis aránytalanul gyorsabban nő fel, mint a gyermek s minthogy elsősorban a fehérjék szolgáltatják a test építő anyagát, azért érthető, hogy az állati

tej miért tartalmazza épen a fehérjét ily nagy arányban. Az anyatejben tehát a csecsemő természetének megfelelően elsősorban értékes fűtőanyagok, zsír és cukor vannak. És ez is a természet bölcs berendezése folytán úgy van szabályozva, hogy minden táplálásnál a zsírtartalom kezdetben kisebb, mint a táplálás végén, ami szintén az anyatej könnyebb megemésztését segíti elő.

*A gyermekkornak két legveszedelme-
Csecsemő-betegségek. sebb betegsége, az angolkór és a tuberkulózis, legalább részben, a természetes táplálásnak elhanyagolásában leli magyarázatát.*

Az angolkór lényege, hogy az öröklött testi-lelki összetétel, a napfény hiánya és főképp a ki nem elégítő táplálás következtében a csontokba a szükséges mészsók nem rakódnak le, ami azután a csontoknak és az egész csontrendszernek elváltozására vezet. Különösen végzetes lehet a gerincoszlop elváltozása, mert ez a mellkas felépítésére és evvel kapcsolatban a mellkasban levő legnemesebb szerveknek kialakulására nagy mértékben lehet hatással. Az angolkór, mely a csecsemő 4-ik hónapjában szokott fellépni, ritkán örökletes, hanem leginkább a hiányos táplálásban leli magyarázatát. Tapasztalat, hogy az üvegtejen táplált gyermekek könnyebben és nagyobb arányban kapják meg e betegséget, mint akiket édesanyjuk maga táplált.

A tuberkulózis, a gyermekek e félelmetes ellensége, fertőzés útján megy át a csecsemőre. Maga a megfertőzött lakás, továbbá a tuberkulotikus szülőkkel vagy rokonokkal való érintkezés viheti át a gyermekekre a kórt okozó bacillusokat. A tapasztalat igazolja, hogy a tüdővésztes fertőzésekre sokkal hajlamosabb az üvegtejen táplált gyermek, mint aki az anyatejjel együtt a fertőzésekkel szemben megvédő immunizáló anyagokat is megkapta.

Mindezekből látható, hogy az anya-
A természetes táplálás tejen való táplálás mily áldással jár
kötelezettsége a gyermekre nézve. S épen azért a
 természetes táplálás a természet törvényén alapuló kötele-
 zettség. Az orvosok csak a tuberkulózis esetében mentik
 fel az anyát e kötelezettség alól. Még a diftériánál is, ter-
 mészetesen a fertőzés kizárása vagy előzetes védőoltás
 mellett, az anyának magának kell tovább táplálnia gyer-
 mekét. Kivétel csakis az anyának biztos tuberkulózisa,
 amikor is a gyermeket mindjárt kezdőtői fogva egészséges
 környezetbe kell vinni; a tuberkulózist ugyanis fertőzés
 útján szerzi meg a gyermek.

A csecsemő azonban nemcsak édes-
A gondos szeretet. anyjának tejét hanem gondoskodó
 szeretetét is igényeli. Enélkül nem tudna megélni. A cse-
 csemőnél ugyanis a hőszabályozás fejletlen, nincs még
 teljesen kifejlődve a belső szekréciós mirigyek rendszere,
 mely reflektorikus úton szabályozná a csecsemő hőmér-
 sékletét, nincs meg az erek játéka: a melegre a vérerek
 tágulata, a hidegre a vérerek szűkülete. Nincs meg továbbá
 a pszichikai berendezés, mint nálunk felnőtteknél, ahol a
 túlságos felmelegedés és a túlságos lehűlés kellemetlen
 érzést okoz, ami tudatos és célszerű védekezésre vezet.
 A csecsemő hőszabályozását az anyai gondoskodásnak kell
 elvégezni, az anyának kell a csecsemőt megvédeni a túl-
 ságos felmelegedéstől és a túlságos lehűléstől és így csak-
 ugyan a csecsemő az anyai szeretet gondoskodása nélkül
 nem maradhatna életben.*

Vegyes t áplálkozásra a 6-ik, kizáró-
Vegyes táplálkozás. lagosan mesterséges táplálkozásra
 rendszeren a 10-ik hónapban szokás áttérni. Ebben a korban

* Heim Pál dr. A hőszabályozás physiologiája és pathologiája a
 csecsemőkorban. Orvosképzés, 1928. 2. füzet.

a tisztán természetes anyatejen való táplálás már nem nyújt elegendő anyagot a csontrendszer kifejlődésére és azért annak túlságos kitolása könnyen okozhat angolkórt. Az átmenetnek, mely azonban sohasem történhetik meg a forró hónapokban, vagy ha a gyermek beteg, fokozatosnak kell lennie, egyrészt a gyermek érdekében, akinél a hirtelen átmenetel emésztési zavarokat okozhatna, másrészt pedig magának az anyának az érdekében, mert csakis a tejtermelő sejteknek lassú, fokozatos visszafejlődése akadályozza meg az oly gyakori emlőgyulladásokat és őrzi meg a női termet formai szépségét, melyet a természetim anya, szintén a természet bölcs berendezése következtében, mindig megőriz.

Mikor később a gyermeket kizárólag **A későbbi táplálkozás** mesterségesen táplálják, a táplálásnak olyannak kell lenni, hogy a gyermek mindazokat az anyagokat megkapja, melyek az emberi test felépítéséhez szükségesek és melyek közül hacsak egy is kimarad, a szervezetben beteges tünetek lépnek fel. A gyermeknek szüksége van fehérjékre (hús, tej, sajt, tojás, siker), melyek az emberi test felépítésére szükséges anyagokat adják. Szüksége van azután szénhidrátokra (liszt, cukor, keményítő), melyek a szervezet életműködéséhez szükséges energiákat szolgáltatják. Szüksége van még ezenkívül zsírokra is, melyek a test melegét tartják fenn. Végül szüksége van az úgynevezett vitaminekre, melyeknek jelenléte a test harmonikus kifejlődését biztosítja.*

* A biológusok több ilyen vitamint különböztetnek meg. A vitamin A (vaj, máj, tojás, siker, káposzta, spenót) hiánya a csecsemőnél a növekedésben való visszamaradást, esetleg vakságra vezető szembajt idéz elő. A vitamin B (agyvelő, máj, tojás, búza, rizs, korpa, bab, borsó, dió, élesztő) az idegrendszer jókarbantartásáról gondoskodik és egyúttal a gennyesedő betegségeket tartja távol. A vitamin C (hús, bab, káposzta, citrom, narancs, gyümölcs) hiánya a súlyos skorbut betegséget idézi elő. A vitamin D (csukamájolaj) hiányának szerepe van az angolkór létrejöttében. A vitamin E-nek a vasnak a vérésejtekhez való kötődésében van fontos szerepe.

Ha az édesanya gyermekének a ter-
Az életerős gyermek. mésettől megkívánt táplálékot meg-
 adja, akkor gondoskodott róla megfelelőképen és akkor
 minden remény megvan arra nézve, hogy gyermeke sike-
 resen állja meg helyét a létért való nagy küzdelemben,
 Akkor, feltételezve az anyai gondos szeretetet, a nyár forró
 melege nem fogja felszikkasztani a gyermek életerejét és
 azt a tél fagyos lehelete sem fogja megdermeszteni. Akkor
 a gyermek életerejé győzedelmeskedni fog minden nehéz-
 ségen *még* akkor *is*, ha puha bölcső helyett kemény szal-
 mán pihen és ha lágy selyem helyett durva rongytakaró
 fedi be fázós tagjait. Csakis így, ha a gyermek anyja
 keblén nő fel, tudja az anyai szeretet az ő fogékony lel-
 kébe beleplántálni egyúttal a lelki világ kincseit is. És
 csakis ezen az úton válik lehetővé, hogy a gyermek egész-
 séges testtel és egészséges lélekkel, a földi élet legnagyobb
 ajándékaival lépjen be az élet küzdőterére.

Eugenitikai szempontból is csakis

Az erőteljes nemzet. ezen az úton biztosítható nemzetünk
 fennmaradása. Kétségtől a természetes táplálás jótékonyan
 hat magára az örökletes anyagra és életerősen fenntartja
 azt az összekötő kapcsot, mely a régi nemzedéket az újjal
 fűzi egybe. Ha valamely nemzet ősi erejét akarja megtar-
 tani, akkor ez csakis az örökletes anyagnak természetes
 táplálása által lesz lehetséges. Hogy milyen alakban hat a
 természetes táplálás a csirasejtekre, a biológia pontosan
 nem tudja megmondani, de az általánosan felállított tör-
 vénynek kétségtelenül itt is érvényben kell lennie és azért
 a több nemzedéken át tartó természetes és minden tekin-
 tetben kielégítő táplálkozás csak előnyös hatással lehet az
 örökletes anyagra és így a faj életerejének fennmaradására.
 Az ókorban a görögöknél Lykurgos törvénye kötelességévé
 tette a spártai nőnek, hogy maga táplálja gyermekét. Az
 ókor nagy történetírója, Tacitus, a legnagyobb elismerés

hangján szól a kékszemű, szőkehajú, óriási termetű germánokról, akiknek atléta-termetét maguk a rómaiak is megcsodálták; de hozzá is teszi, hogy ott minden anya kivétel nélkül, saját tejjével táplálta gyermekét és ezt soha sem bízta szolgákra vagy dajkákra. Tökéletes igaza volt. S azért fajvédelmi szempontból is, ha azt akarjuk, hogy valamikor erőteljesebb nemzedék lépjen a mostaninak helyébe, a természet által megjelölt úton kell haladnunk.

A H A L Á L A R A T Á S A .

A halál aratása ott a legbőségebb, ahol a gyermek zsenge életének első szakaszában nélkülözi az egyetlen természetes táplálékot. Természetesen még más tényezők is nagy mértékben befolyásolják a gyermekhalandóságot, de azok közül egy sem bír oly döntő hatással, mint az anya és a gyermek közt fennálló biológiai kapcsolat meglazulása és szétesése.

A csecsemőhalálozás nem minden országban egyenlő, Európában Oroszországban legnagyobb a csecsemőhalálozás, ahol az 26%-ot tesz ki. A gyermekhalálozás Németországban 20, a régi monarchiában 21, Svájcban 13, Norvégiában 9% volt. Magyarországon a csecsemőhalálozás 1914-ben 20, 1915-ben 26, 1917-ben 23 % volt, jelenleg azonban ez a nagy halálozási szám a különböző intézmények, elsősorban a Stefánia Szövetség áldásos munkája következtében 16-ra esett vissza. A régi monarchiában Dalmáciában volt a halálnak a legkevesebb aratása annak ellenére, hogy a szegény Dalmáciában a születések száma a lakosság számához viszonyítva a legnagyobb volt.

A gyermekhalandóság a *gyermek korára* vonatkoztatva is különböző. A csecsemők közül legtöbben hálnak meg az első hónapban; erre a korra a halálozások $\frac{1}{3}$ -a esik, Sokan hálnak meg még az első három hónapban, de már kevesebben az utolsó három hónapban, erre az időre a halálozásoknak csak $\frac{1}{10}$ -e jut. Általában az első hónapban a csecsemőhalálozás 12-szer nagyobb, mint a 12-ik hónapban.

A gyermekhalandóságot az *időjárás* is nagyban befolyásolja. A forró nyári hónapokban sokan hálnak meg táplálkozási zavarok következtében, míg a téli hideg hónapokban a meghűléses hurutos betegségeknek van sok áldozata. Az átmeneti enyhébb időben csekélyebb a halálozás

A különböző lakásviszonyok is nagyban hatnak a gyermekhalálózásra. A vagyonos családoknál az anyagi jólét és a kedvező életfeltételek miatt kisebb a gyermekhalandóság, mint a szegényebb családoknál. Különösen a nagyvárosok nyomortanyáin bőséges a halál aratása, amin nem is lehet csodálkozni, mert hogy is fejlődhetnék a zsenge élet a pincelakások fülledt és megfertőzött levegőjében, távol minden napsugártól, holott az élet a napsugár gyermeke és az élet nélküle halálra van ítélve. Sokszor az ilyen tömeglakásokban 6-8 személy is lakik szobának alig nevezhető helyiségben és nem egyszer a nyomor enyhítésére még idegen gyermeket is fogadnak fel pénzért a meglevők mellé.

Még fokozottabb mértékben lép fel a halálozás akkor, ha a szomorú lakásviszonyokkal együttjárnak *a szánalomra méltó társadalmi viszonyok is*. Az olyan szegénysorsú családban, ahol az anya maga is kenyérkeresetre van utalva, nem tudja gyermekét kielégítően táplálni. Az ilyen gyermek könnyen el is pusztul. Még szomorúbb a gyermeknek sorsa akkor, ha a gyermek még a házasság előtt született. Ilyenkor az anyának már csak azért is munkába kell járnia, hogy a hozományt valamiképp összehozza. Nem csoda, hogy ilyenkor teher a gyermek, akit szívesen ad ki csekély koszt-pénz ellenében más családba. De az idegen családban felnőtt gyermek sorsa örömtelen és szomorú és a hiányos táplálkozás következtében igen gyakran már életének első hónapjaiban a halál áldozata lesz. Természetes, hogy az ilyen nyomortanyákon rendkívül gyakoriak a gyermekbetegségek, az angolkór, a skrufulózis és a többi gyermekbetegségek, melyeknek a rosszul táplált gyermek nem tud ellenállani. Mindezeknél azonban, főképp a hit szemével tekintve, százszorta szomorúbb, ha az anya szíve alatt oltják ki az alig kinyílt életet és így az élet bölcsője lesz az alig rügyeborult élet koporsója is. Az élet e gyorsan elhervadt virágai soha sem jutnak el az Isten látására.

**Gyermekhalandóság
a városokban.**

Ha összehasonlítjuk a gyermekhalandóságot a falvakban és a városokban, akkor azt látjuk, hogy a városokban, akkor azt látjuk, hogy a városokban kevesebb gyermek hal meg, mint a falvakban. Hogy azonban a városoké tekintetben kedvezőbb helyzetben vannak, ez nemcsak az előnyösebb egészségi viszonyoknak, hanem elsősorban az alacsony születési számoknak tudható be. A születési számok a nagy városokban oly csekélyek, hogy azok egy századon belül mind kihálnának, ha oda a falvakból oly sokan nem vándorolnának be. Mindazáltal a városi nyomortanyákon is nagy a gyermekhalandóság és nagy a nyomorúság úgy, hogy az életben maradottak közül nagyon sokan egész életükön át viselik magukon a gyermekkori betegségeknek szomorú átkát. Doernberger tanár felülvizsgálta a müncheni játszókertben a szegénysorsú gyermekeket és azoknak alig $\frac{1}{3}$ -a volt minden tekintetben egészséges. Ennek a szomorú jelenségnek a nagyvárosok szegénységén kívül elsősorban az anyatejen való táplálásnak és a megfelelő gondozásnak hiánya volt az oka.

**Gyermekhalandóság
a falvakban**

A falvakon észlelhető nagy gyermekhalandóság elsősorban a hihetetlenül elhanyagolt egészségügyi körülményekben leli magyarázatát. A nyár folyamán az anya is kinn dolgozik a mezőn és így nem igen ér rá gyermekével foglalkozni. A téli időben már többet van vele a szobában. Ebben azonban rendesen nincs nagy köszönet, mert ilyenkor rendes tartózkodási helyül a hátsó, melegebb, de egészségtelen szoba szolgál, amelynek dohos és fülledt levegőjében nem csoda, ha tanyát üt a halál. Sőt még rendesen nyáron is, mikor az anya munkába megy, a gyermek egyedül marad a fülledt levegőjű, egészségtelen helyen, meleg pólýába takarva. Szegény csöppségen csak úgy csurog az izzadság. De még így, a nagy gyermekhalandóság ellenére is, a falvak lakossága biztosítja a népszaporulatot és ha

valamikor majd kinn a falvaknak népét is megmétélyezik és az is városi testvéreinek példáját fogja követni, akkor a születési számok is mélyen lezuhannak.

A gyermekhalálózásra legnagyobb háttással a csecsemő táplálásának módja van. Általában azt mondhatni, hogy a csecsemők halálózási számai a mesterségesen táplált gyermekek szomorú sorsát tükröztetik vissza. Természetesen ott, ahol a lakásviszonyok nem a megfelelők és ahol a társadalmi nyomorúságok is hozzájárulnak, ott különösen nagy a baj és azért Heim professzor is nagyon helyesen kiemeli,* hogy a csecsemőhalálózás legfőbb oka a szociális bajokban keresendő. *A halálnak legbőségesebb aratása elsősorban az egészségtelen viszonyok közt élő mesterségesen táplált gyermekek sorai-ban van.*

A csecsemők közül egyesek velük született gyengeség következtében hálnak meg; ezeknek száma azonban csekély. A veleszületett gyengeség esete azonban csak akkor áll fenn, ha a gyermek mindjárt az első két-három hónapban hal meg. Ha a gyermek csak pár hónap múlva hal meg, akkor inkább a megfelelő táplálás és ápolás hiánya következtében halt meg. Leggyakrabban bélhurut következtében hálnak meg az ilyen gyermekek. Néha pedig azért alszik ki e szegény gyermekek életének világa, mert gyászos örökségképen velük született titkos szú oltotta ki rövid életüknek halványan pislogó lángját.

Hogy a gyermekhalálózás mennyire összefügg a csecsemő meg nem felelő hiányos táplálásával, semmi sem mutatja jobban, mint hogy még az egyszerűbb viszonyok közt élő csecsemőknél is sokkal kisebb a gyermekhalálózás, mint a jobbmódúaknál, ha azokat anya-, ezeket pedig

* Heim Pál dr. A hőszabályozás physiologiája és pathologiája a csecsemőkorban, 9. 1.

tehentejen táplálják. S ugyancsak a természetes táplálásnak nagy fontosságára mutatnak az egyes országoknak előbb említett halálozási adatai. A szegény Dalmáciában és Norvégiában csekély a halálozás, mert ott az anya mindig maga táplálja gyermekét. Ellenben Oroszországban a halálozási szám rendkívül nagy, aminek legfőbb oka az, hogy a gyermeket nagyon korán fogják felnőtteknek való táplálékra. Az egyes nemzetek csecsemőhalálozási adatai igazolják, hogy az olyan nemzetek, ahol az anyák maguk táplálják gyermekeiket, nem ismerik a gyermekhalálozás problémáját, akárhány gyermek van is a családban.

A kérélnhetetlen halál minden eszten-
Az élet mentői dőben sok új élethajtást tép le az élet mezőiről. A pusztuló életet akarják megmenteni azok az intézmények, melyeket a keresztény karitás hított életre és amelyek áldásos munkájukkal felbecsülhetetlen szolgálatot tesznek a nemzeti érdekeknek is. Nálunk az anya- és a csecsemővédelmet a Stefánia-Szövetség tűzte ki programmjául és különféle intézményekkel iparkodik gátat vetni a pusztító árnak.* A Szövetség a kormány s a társadalom erkölcsi és anyagi támogatásával különféle intézményeket létesít, tejkonyhákat, anyaothonokat, bölcsődéket, tanácsadó és védő intézeteket tart fenn, melyekkel a legteljesebb siker jegyében küzd a gyermekhalandóság ellen. A Szövetségnek az ország csaknem minden nagyobb városában van anya- és csecsemővédő intézete. Ezek az intézmények nagyon helyesen azt tűzik ki feladatul, hogy az anya és a gyermek biológiai kapcsolatát, amennyire csak lehet, megőrizték, hogy így a gyermek élvezhesse anyjának gondos és szeretetteljes ápolását. Helyesen, mert

* A Stefánia Szövetségnek az országban 177 védőintézete, 27 tejkonyhája, 7 anyaothona, 20 napközi otthona van 319 orvossal és 516 védőnővel. V. ö. Keller Lajos. Az Országos Stefánia Szövetség 10 éves működése, Budapest 1926.

csak akkor lehet munkájuk eredményes, ha a természet által megjelölt úton törekszenek eszméik megvalósítására.* Ezeken az intézményeken kívül a keresztény társadalom lenkölt lelkű asszonyai, a kongregációk és főképp a Szociális Missió keretében, vállalkoznak a jótékonyág angyalának szerepére. Az irgalmas szeretetnek e küldöttei felkeresik a fehér arcú, aszott testű, didergő gyermekeket a nagy városok nyomortanyáin, azokat a szegény teremtéseket, akik életük legfogékonyabb esztendeiben testileg-lelkileg oly sokat szenvedtek, akiknek örömtelen, komor és sivár gyermekkorát nem tette boldoggá a gondoskodó anyai szeretet. Ezeket a nyomorban tengő családokat halmozzák el nemes szívük szeretetével megaranyozott adományaikkal és az életfeltételek előnyös megváltoztatásával a természetű család szentélyében akarják biztosítani a gyermek életének harmonikus kibontakozását. így mentik meg ők az életnek nagy mezőin az élet hajtásait a szebb jövőnek. És mikor így az irgalmas szeretet nevében felkarolják az emberiség e legkisebb hajtásait, akkor bizonyosan megemlékeznek arról a nagy igazságról, amelyet a gyermekek legjobb Barátja mondott valamikor földi életében és amely mindenkor a keresztény karitászt életető szelleme is volt, „amit egynek is legkisebb testvéreim közül cselekedtetek, azt nékem cselekedtetek.” Ő megfizet mindezért, ha előbb nem, hát bizonyosan az utolsó napon.

* Az elhagyott gyermekeknek a Széll Kálmán által hozott törvény értelmében joga van az állam támogatására, de csak abban az esetben, ha a gyermeket a családból eltávolítják és idegen szülőkre bízják. Ezt a keresztény etikával ellenkező törvényt Vass miniszter szüntette meg 1924-ben, midőn a keresztény etika és verség kötelékénél fogva elrendelte, hogy a támogatásra szoruló gyermeket elsősorban családjá körében kell elhelyezni és csak ha az nem valósítható meg, adható a gyermek intézetbe, vagy helyezhető ki a nevelő szülőkhöz.

AZ ÉLET T A V A S Z Á N .

A tiszta ifjúság. Úgy mondják, hogy az elveszett paradicsomból három emlék maradt reánk: az égbolton égő csillag fényessége, a nyíló virág illatos szépsége és az ártatlan gyermekszem, ragyogó tekintete. E három közül a gyermekszem tiszta ragyogása a legszebb. Az érintetlen tiszta léleknek átsugárzása az ártatlan szemek tükrén szinte földöntúli szépségeket varázsol eléink. Azért a művészek is az égi szépségeket, az angyalokat gyermekarccal örökítették meg.

A tiszta léleknek meg kell maradni nemcsak az ártatlan gyermekkor tündéri világában, hanem később az erőteljes fejlődés korában is. Az ifjú szemének tekintetében is át kell sugározni a harmonikusan kibontakozott lélek minden szépségének.

Minden jövődő nagyságnak és reménységnek alapja és záloga a gyermek. De a gyermek csak akkor lesz a szebb és boldogabb jövődő ígérete, ha a kibontakozó életet gondosan védjük a májusi fagytól, mely már annyi rügybeborult életet dermesztett meg időelőtt és ha biztosítjuk a fejlődő élet egészséges kibontakozását egyrészt a megfelelő ismeretek, másrészt a jellemképzés által.

E kis könyvben, mely a keresztény család értékeit biológiai és etikai alapon világítja meg, az ifjúkort mint a családi életre való előkészületet fogjuk fel és azért annak kibontakozását főképp sexuális szempontból tekintjük. Megdönthetetlen igazság, hogy a boldog családi életnek legelső feltétele a fiatalkori tiszta élet és azért az ifjúkornak az erkölcsi élet magaslatainak tiszta levegőjében kell kibontakoznia, hogy így az ifjú tiszta testtel és szeplőtelen lélekkel készüljön arra a napra, amikor majd egy szintén tisztalelkű nővel felbonthatatlan életközösségbe lépve megvalósítja ő is az Isten tervét az élet misztériumának átlán-

tálasával. És ez nemcsak az egyén, hanem a jövőendő nemzedék boldogságának is elengedhetetlen feltétele. Életerős törzsfát csakis a fiatalkori tiszta élet talajába lehet elültetni.

Helyesen mondja Madách az Ember **A biológia követelménye** tragédiájában, hogy az élet enyészet és újjászületés. Az egyén rövid, tűnő életével gyorsan elenyészik. Megmarad azonban a faj. Az életből eltűnő emberek, mielőtt végkép lelépnének az élet küzdő teréről, továbbítják az élet szikráját nemzedékről nemzedékre.

Az emberi nem fennmaradását a nemi ösztön és az emberi szervezet ennek szolgálatában álló szervei teszik lehetővé. Ennek a rendszernek a működése a fejlődés éveiben tisztán az egyén javát szolgálja és csak később szegődik a faj fenntartásának szolgálatába.

Ma már a biológia, főképp Steinach kísérletei nyomán, tudja, hogy az emberi szervezet normális fejlődésének irányításában döntő szerepet játszik a belső elválasztásos mirigyeknek rendszere. Ezeknek a belső elválasztásos mirigyeknek nincsen kivezető csövecskéjük, mint pl. a nyál- vagy az izzadságmirigyeknek, hanem váladékukat közvetlenül a vérbe öntik. Az ilyen belső elválasztású mirigyek által termelt váladékot hormonoknak nevezzük. A hormonok sajátságos vegyi anyagok, melyek a véráram útján a termelési helyekről messzi eső szervekbe is eljutnak és ott nagymértékű hatásokat fejtenek ki. A hormonoknak jelenléte okvetlenül szükséges a szervezet normális kifejlődéséhez. *A biológia azt tanítja, hogy az a rendszer, mely később a faj géniuszának szolgálatában áll, a serdülés korában a belső szekréciós mirigyrendszernek egyik legfontosabb része és az általa termelt hormonok okvetlenül szükségesek a fiatal szervezet egészséges fejlődéséhez.* Ezek a sajátos hatóanyagok gondoskodnak az idegrendszer és az egész szervezet jókarban tartásáról, életerős fejlődéséről. Ezek ala-

kítják ki az u. n. másodlagos nemi jellegeket, a jellegzetesen férfi illetve női vonásokat, melyeknek nemcsak az egyén, hanem a család s a faj szempontjából is felbecsülhetetlen értékük van. Ha ezek a hormonok a szervezetben nem termelődnek, akkor a sajátos férfi és női bélyegek nem fejlődnek ki.* Ha pedig a fiatal szervezet ezeket a felette értékes anyagokat könnyelműen elfecsérli, akkor szervezetéből felbecsülhetetlen értékeket veszít el, elannyira, hogy azok következtében szervezetének elsődleges kiépülése is nagy károkat szenvedhet. Az ilyen egyén rendszerint a legnagyobb mértékben ideges, korán megrokkann és megöregedik. Ez a biológiai magyarázata annak, hogy a délvidéki népeknél, ahol a nemi élet egész fiatalon indul meg, a megöregedés is egészen korán köszönt be.

Amit itt biológiai szempontból kifejtünk, azt az orvostudomány is vallja. „A tiszta életnek betegségeit az orvostudomány nem ismeri, ellenben a nemi betegségeknek ismertetése kötelességre rúg. Minden normálisan kifejlődött férfi tisztán élhet anélkül, hogy egészségi állapotában az önmegtartóztatás folytán a legkisebb káros elváltozás állana be.** A párisi orvosi akadémia 1917 márc. 22.-én tartott ülésén kimondta, hogy az ifjúságnak a következőket kell tudomásul adni. „Az ifjúkori tisztaság nemcsak lehetséges, hanem nagyon is ajánlatos és üdvös és úgy egészségügyi, mint erkölcsi okok alapján feltétlenül kell kerülni a nemi életet a házasságon kívül.” *** A krisztianiai egyetem orvosprofesszorai: Nicolayson, Winge, Jockmann, Heiberg, Ijost, Wann, Müller és Schonberg a következő nyilatkozatot tették közre. „Az újabb időben gyakran és nyíltan hangoz-

* Ezért az eunuchok vékony hangú, gyér szőrzetű, gyenge jellemű, férfiatlan egyének.

** Krafft-Ebing Psychopatologia sexualis 104.

*** Médecine internat, ill. 1921. VI. 12.

tatják, hogy az erkölcsös és tiszta élet árt az egészségnek és e véleményt az újságok és nyilvános egyesületek mindenfelé terjesztik. Mi orvosok az összes erre vonatkozó adatainkat egybevetettük és azt találtuk, hogy egyetlenegy esetet sem tudunk felmutatni, amely ezt az állítást megerősítené. Mi nem igen ismerünk betegséget, vagy gyengeséget, melynek okául az erkölcsös és tiszta életet kellene megadni. Az a nyilatkozat, melyet egyes személyek tettek és az újságok megismételtek, hogy az erkölcsös élet és a teljes önmegtartóztatás árt a különben egészséges szervezetnek, ellenkezik tapasztalatainkkal.”* „Az önmegtartóztatás egyáltalán nem kivihetetlen a normális ifjú részéről és egészsége annak semmiképp sem vallja kárát.” ** A nemzetközi egészségügyi és erkölcsi konferencia Bruxellesben a következő egyhangú határozatot hozta. „A mai fiatalságot arra kell tanítani, hogy a tisztaság és az önmegtartóztatás nem ártalmas és éppen ezeket az erényeket elsősorban orvosi és higiéniai szempontból kell nekik a legmelegebben ajánlani.”*** „Ma már általánosan elfogadott álláspont, amit a legnevesebb hazai és külföldi szaktekintélyek egyaránt hangoztatnak, hogy a nemi élettől való tartózkodásnak még a kifejlett szervezetre sincsen semmi káros hatása.” ****

A nemi érés. A természet rendje szerint a fejlődő szervezet, a gyermekkor határának szervezet, a gyermekkor határának mesgyéjén, ha elérkezik az élet tavasza, akkor úgy testileg, mint lelkileg nagy átalakuláson megy keresztül. Ez a fej-

* A. Magniez, A toi Père, Turnais, 36.

** Forel, Questions sexuelles 82.

*** Magniez, u. o.

**** Grósz Frigyes, A nemi betegségek és az ellenük való védekezés Budapest, 1928. 8.

Egyéb idézetek Tóth Tihamér A tiszta férfiúság és Temming Tivadar Sexuális élet és a férfivilág c. könyvében.

lódés rendes törvénye s következőleg ez is, mint minden más természeti törvény, feltétlen Isten-akarat. A szervezet ekkor éri el végleges testi alakját, ekkor épül át a gyermeki test és ekkor alakul ki a jellegzetes férfi illetve női típus. Az ifjú lelkében is nagy változás áll be, ekkor veszi észre először azt, amit eddig még szinte észre sem vett, hogy az emberiség két nemből áll. Ekkor lépnek fel a nemi ösztön első megnyilatkozásai. A fiuknál 14—16 év között, a lányoknál már egy-két évvel hamarább. Ekkor lép fel először a nemek közti vonzalom, amely kezdetben inkább ideális színezetű és csak később lesz érzéki hajlamokkal vegyített.

A nemi ösztön életrekeztésében óriási

Az ösztön lélektana. szerepe van a *pszichikai tényezőknek*. Az érzéki képek, amelyeket mindenkor kellemes érzelmi együttrezgések kísérnek, nemcsak az agyvelőben keltenek forrongást, hanem ez az izgalom átmehet a gerincvelőre is és azon át az ösztön szerveire is, ahol a tulajdonképei nemi érzést ébresztik. A lélektani okokon kívül kiválthatják ezt az érzést az ifjúkorban fellépő biológiai folyamatok is, melyek korántsem beteges tünetek, hanem a fejlődő szervezetet jellemző jelenségek. Ezek mindenkinél az emberi szervezetből kifolyólag vannak így.

A nemi ösztön fellépése a serdülő

Az ösztön értékelése. korban a természet rendje. Ez az embernek veleszületett ösztöne és ezért magában véve nem lehet rossz. Bűnös csak akkor lesz, ha a nemi ösztön kielégítését az Istentől megállapított erkölcsi világrend törvényeivel meg nem egyező módon kívánjuk meg.

A nemi ösztön első megnyilatkozása hírnöke a későbbi élet feladatainak, amely az emberiség átlagára az Isten teremtő erejében való részesedést jelenti, de egyedül csakis az Istentől megállapított keretek közt, a házasság intézményében s a fajfenntartás érdekében. Az ösztön első ébre-

dése nem azt jelzi, hogy az ifjú azt kielégítse, mert ha ezt korlátlanul megtenné, fiatal szervezete idő előtt elhervadna. Az ösztön első megjelenése azt jelenti, hogy az ifjú átlépett a gyermekkor határának mesgyéjén, belépett a férfikorba és hogy készülnie kell tiszta szívvel az élet nagy feladatainak megvalósítására. Az emberi életnek megvan a maga üteme, melyet semmikép sem szabad siettetni. A serdülő kornak az a feladata, hogy ezeket az ösztönöket ne korbácsolja fel időelőtt, ne érlelje meg azokat időelőtt, különben elperzseli lelkének alig kinyílt virágait a belső tüzek emésztő lángolása és az ő élete is hasonlatos lesz ahhoz a virághoz, mely már az első napsugárra teljesen kinyílt és azért időelőtt el is virágozott.

A serdülő korban nemcsak az erkölcs-törvény hanem a biológia nevében is mindkét nembeli ifjúságtól a teljes önmegtartóztatást keli kívánni. Ez nemcsak az erkölcstan követelménye, hanem komolyan gondolkodó, még nem katolikus orvosoknak és természettudósoknak is sürgető parancsa. Ezek azt hangsúlyozzák, hogy mind az egyén, mind a jövő nemzedék szempontjából a fiatalság eszménye a teljes önmegtartóztatás legyen. És hogy ez nem valami középkori maradiság emléke, elég arra hivatkozni, hogy a sportolók vagy a nehéz mutatóványokat végző artisták szigorúan önmegtartóztató életet élnek, mert csak így tudják izmaik acélos erejét megőrizni. Ezért a nagy versenyek résztvevőitől sokszor fogadalmat vesznek, hogy a nemi élettől teljesen tartózkodnak. Az ifjúkor legszentebb kötelessége a testi és lelki érintetlenség megőrzése, a házasság előtti tiszta élet. Isten akaratára szerint csakis így készülhet méltóképp a boldog házasságra. Hisz a keresztény házasságban a férfi és a nő viszonya szent, azt Isten trónusa elé viszik s azért annak mindenképpen tisztának kell lenni. Tiszta ifjúsággal tartozik a férfi mindenekelőtt önmagának, hogy nyugodt lelkiismer-

réttel léphessen a házasságra. Tartozik vele leendő hitvesének, akitől hasonlóképpen tiszta ifjúságot kíván. Tartozik a jövőendő nemzedéknek, melynek boldogsága és életerege a fiatalkori tiszta élettől függ. És végül tartozik vele a társadalomnak is, mert a kultúrának értékeit csak erőteljes, tiszta nemzedék tudja töretlen erőben tovaszármaztatni. Az élet legnagyobb boldogságát csak a fiatalkor áldozataival lehet méltóképpen kiérdemelni. S azért az ifjú korán nézzen a jövőbe, honnét a földi élet legnagyobb boldogsága int feléje, ha ifjúkorában az erények rögzös útját rója; ilyenkor gondoljon leendő hitvesére, akit szeplőtelenül tisztán akar az Úr oltára előtt látni. Akkor lelkében érezni fogja, mennyire méltó és igazságos, hogy ő is ugyanazokat az értékeket adja neki nászajándékkul.

A kettős morál. A kettős morálnak, mely a férfi és a nő életet más normák szerint ítéli meg, nem lehet semmi alapja. Az erkölcsstan és a biológia törvényei egyformán kötelezők mindkét nemre. S ugyan milyen alapon kívánhatja meg a férfi a nőtől az erkölcsi érintetlenséget, ha ő az erősebb, nem mutat neki erre példát és ha ő ugyanezeket az erkölcsi értékeket nem adja meg szintén neki?

Az erkölcs törvény. Az emberi életben legnagyobb jelentőségük az erkölcsi törvényeknek van.

Ezek közt egyik legfontosabb az, amely az erkölcsös élet sürgetése által az emberiség vérének tisztaságát akarja megvédeni. Ez a törvény dönt az egyén boldogsága felett. Ez a törvény határoz olyan életek sorsa felett, melyek a messze távolban évek múltán fognak csak sarjadni. A természet törvényeit senkisémet hághatja át büntetlenül. A természet maga testileg és lelkileg sújtja azokat, akik az erkölcsi élet törvényeit fiatalkorukban nem tartják meg.

Az erkölcsi bukás Nincs szomorúbb látvány, mint a derékbatört sudártölgy, amelynek élet-erejét villámcsapás oltotta ki. Ilyen az ifjú is, ha fiatal korában megmérgezi életerejét. Az ilyen ifjú elveszti szemének tiszta tekintetét; a nagy és szent eszmék horizontja összeszűkül előtte. Arcáról elhervad az ifjúság üde rózsája, szemében nem lángol az élet tüze, ereje lassan-lassan felszikkad és a munka neki szinte büntetésszámba megy. De lelkileg is a lassú pusztulás eleven példája. Szellemi ereje többé nem a régi, akaratereje megfogyatkozik, lelke mindinkább a szenvedélyek rabláncába süllyed. A néha fellobbanó buzdulások nem tartanak sokáig, a szegény áldozat mihamar ismét csak szenvedélyeinek rabszolgája lesz. S az egyensúlyát veszített lélek rányomja szomorú bélyegét az egész szervezetre. Testi és lelki kimerültség, betegségekre való nagyobb hajlandóság, korai pusztulás, nem egyszer az öngyilkosság szomorú állomásai az olyan szerencsétlen életnek, amelynek életerejét megmérgezték a fiatalkor elévelődései.

Az ifjú, akinek vére fertőzött, csakugyan eleven halott. Meg kellene szakítania minden érintkezést másokkal, nehogy ez a rettenetes baj még másokra is átragadjon. A fertőzött ifjú nem csókolhatja meg többé nyugodt lelkiismerettel édesanyját és testvéreit, mert félnie kell, hogy baja rájuk is átragad. Hogy micsoda gyászos következményekkel járnak ezek a fertőzések, a klinikai körtermek tudják csak méltóképen illusztrálni. Sokszor a baj még jól kezelve is idültté válik és ha nem okoz is külsőkép tüneteket, az illető valóságos bacillus-gazdává válhatik, olyanná, akiben benn vannak a fertőző bacillusok, jóllehet azt külsőkép semmi betegség sem árulja el. Az ilyen azután még évek multán is megfertőztetheti fiatal feleségét, akinél a baj hosszantartó és fájdalmas komplikációkra vezethet. Micsoda lelketlenség, ha az ilyen roncs egy egész életre magához láncol egy ártatlan leányt, aki gyermekkorra óta

ideális lelkű élettárs után vágyakozott. Hasonló szomorú sorsuk lesz valamikor majd a gyermekeknek is, azok is egész életükön át magukon fogják viselni az átkos apai örökség minden nyomorát. Mindez végül egyúttal a nép-erőnek is pusztulását jelenti, mert nem sarjadhatnak élet-erős hajtások oly törzsön, amelynek életnedve meg van mérgezve.

A statisztikai számok szomorúan igazolják az itt elmondottakat.* Hány életerős ifjú pusztul el fiatalon. Hány fiatal élet és mennyi reménység hullott alá sírba időelőtt és mennyi családi tragédiának voltak okozói az ifjúkori kicsapongások?

Az ösztön és a szabadakarat.

Helytelenül mondják, hogy a nemi ösztön oly parancsolólag lép fel, hogy azt az egészséges szervezet nem győzheti le. Az állatvilágban, ahol erkölcsi világrend nincs, ez csakugyan így van. Ott maga a természet a legszigorúbban, bizonyos időközönként, szabályozza a nemi életet, ami által a természet feltétlen biztossággal eléri célját, a faj fennmaradását. Csodálatos azonban, hogy az állatnak nemi élete kizárólag csakis a faj fennmaradásának szolgálatában áll és sehol sincs eset az állatvilágban arra, hogy a nemi élet öncél legyen és azt jogosulttá tenné egyedül a velejáró gyönyörézet.

Az embernél azonban ez nincs így, mert az ő egész erkölcsi életét az erkölcsi világrend törvényei szabályozzák. Az embernek legnagyobb ösztöne a lélekzés ösztöne, melynek ellenállani pusztán akarati elhatározással lehetetlen, Senkisem lehet öngyilkos, mégha komolyan akarná is, oly módon, hogy azt mondja: nem fogok lélekzetet venni. Ez nem áll az ember hatalmában. A másik nagy ösztön az éhség és a szomjúság ösztöne, melyet ha nem elégítünk

* A nemi betegségek, sajnos, már a középiskolai ifjúság körében is szedik áldozataikat. Prágában 7,7, Bécsben 10, Lembergben 12% volt a fertőzöttek száma.

ki, el kell pusztulnunk. Ezek az ösztönök az egyéni élet szolgálatában állanak s azért lépnek fel oly feltétlenül parancsoló módon. A nemi ösztön azonban csak a faj fennmaradásának áll szolgálatában, nem az egyén, hanem csak a faj érdekét tartja szemelőtt s azért nem is léphet fel oly parancsolólag, mint azok az ösztönök, melyek az egyéni életnek szolgálatában állnak. A nemi ösztön sokáig pihenhet szunnyadva az emberben, ha távol tartjuk tőle a felkorbácsoló lélektani okokat. És ha ezek megjelennek is, a nemesen gondolkodó lélek, szemelőtt tartva az ösztönöknek végső rendeltetését, elszánt akaratával le tudja győzni. Csak az önmagunk által táplált ösztön fűzi ránk a rabbilincset.

* *

*

Az emberi élet egészséges fejlődése három tényezőtől függ; a természettől, az értelem megfelelő kiművelésétől és az akarat kellő nevelésétől.

A természet *Az első tényező a természet, amelyen magát az örökletes anyagot, a testi szervezettséget értjük.* Ez az egyes embereknél különböző és az rendszeren a szülői szervezet sorsának a függvénye. Van olyan szerencsés természet, mely szinte magától hajlik a jóra és van olyan, amely csak nehezen és fáradságosan nevelhető. Egyeseknél, ahol a szülői örökletes anyag elzüllött és megmérgezett, oly nagyfokú a rosszra való hajlam, hogy szinte kételkedhetünk, fennáll-e még egyáltalán a szabadakarat. Az ilyen terhelteknél azután a nevelés is sokkal nehezebb, mint a normális gyermekeknél és csakis a legodaadóbb fáradozás mutat fel némi eredményt. Végtelenül hálás lehet az, aki szüleitől normális idegrendszert és jóra hajló természetet örökölt, mert ez a későbbi boldogulásnak egyik legfontosabb feltétele.

A testi és lelki fejlődés azonban **Az életfeltételek.** nemcsak az örökletes anyagtól, hanem a *külső tényezőktől* is függ, amelyek vagy gátlólag vagy serkentőleg hatnak a fejlődésre. A gyenge és kevésbé ellenálló szervezetet gondos ápolással lehet erősíteni és viszont az erőteljes szervezet kedvezőtlen viszonyok között is tönkremehet. Itt látható a nevelés végtelenül nagy fontossága, mert ha valaki erkölcsös légkörben nevelkedik, akkor még abban az esetben is harmonikusan növekedhetik, ha természeténél fogva inkább az érzéki életre hajlik. Ellenben az olyanok, akiket a gondviselés szerencsésebb természettel áldott meg, erkölcstelen környezetben maguk is tönkremennek, holott más körülmények között valószínűleg megálltak volna helyüket.

Az ifjú élet helyes fejlődésének másik tényezője az értelemnek megfelelő felvilágosítása a szexuális élet terén

Az értelem felvilágosítása
A gyermekkor az emberi élet legboldogabb kora, amelyben a gyermek gondtalanul éli át egy tündéri világnak minden ábrándját. A gyermekkorban egyrészt a szeméremérzet, másrészt a különféle gyermekmesék misztikus homályt vonnak az élet eredetének kérdéseire és éppen ebben a korban a boldog tudatlanság a gyermekkori ártatlanság megvédésének legbiztosabb védőpajzsa. Az volna az ideális, ha a gyermekkor határait, amennyire az csak lehetséges, kitolni lehetne, hogy így éppen a szent tudatlanság akadályozza meg az ösztönöknek időelőtti felkeltését, Mert, hogyha időelőtt lángolnának fel a belső tüzek, ez a gyermeki lélekre könnyen végzetessé válhatik.

Sajnos azonban a való élet a maga kegyetlen realitásával hamar szétfoszlatja a gyermekkor tündéri világát. Az ártatlan gyermek mihamar olyat lát és hall, amit jobb lett volna előtte még rejtve tartani. A mai élet ezer alakban leskelődik a tiszta életre és a bűnös vágyak lázain át a

fertőbe akarja kergetni. Az élet legtöbb mozzanata az erotikának szolgálatában áll, minden arra van beállítva, hogy mennél hamarabb tépje szét a gyermekkor idilli világát és mennél előbb keltse fel a nemi ingereket. A lapok és a regények lépten-nyomon hirdetik az erkölcstelen élet jogait. Az utcai kirakatok képei szinte lángostorral korbácsolják fel a szenvedélyeket. A színház és főképp a a mozi előszeretettel ad elő olyan darabokat, amelyek az emberekben az érzékiség fenevadjait feloldják láncaiktól, mert csakis ezek elégítik ki a közönség érzéki vágyait. Ilyen romlott erkölcsi légkörben lehetetlen a serdülő ifjút az élet e vonatkozásaitól teljesen távoltartani s épen azért nagy a veszély, hogy a fiatalság megszerezvén a nemi élet ismereteit, nemcsak helytelen megvilágításban látja mindazt, ami az élet tovaszarmaztatásával együttjár és abban valami megvetendő, szégyenletes és gyalázatos dolgot lát, hanem ezenkívül még az a veszély is fenyegeti, hogy lezuhan az erkölcstelenség mélységeibe és talán *időelőtt* el is pusztul bennük. Ha a gyermek a serdülő kor e válságának éveiben kérdést intéz az élet misztériumáról, akkor azt komolyan kell venni és arra nem meséssel, hanem a való igazságnak megfelelő és óvatos feltárásával kell válaszolni és arra kell törekedni, hogy az ifjú az ösztönös élet megnyilvánulásait az erkölcsi igazságok magaslatairól tekintse. Ez bizonyosan sikerülni is fog, ha a gyermekben zsenge kora óta gondosan ápoltuk a szeméremérzetet, ha akaratát gyermekkorra óta edzettük és lelkét a vallásos élet kincseivel gazdagítottuk. A helyes és a megfelelő időben történt felvilágosítás sok bajnak veheti elejét, hisz sokszor épen a homály és a rejtelmesség csigázza fel a gyermek képzeletét. Sokan úgy mondják, hogy ha az ösztön felébred, akkor el is lehet már temetni az ártatlan élet szépségeit. Akkor az ifjúság égboltjáról lehull az ártatlanság csillaga. Végzetes tévedés! Nem az a tiszta ifjú, aki a gólyamesék világában él, hanem az, aki bár tudja az élet reális vonat-

kozásait, megfelelő lelki erővel rendelkezvén, mindenkor hűen megtartja az erkölcsi törvényeket

Az arra hivatott egyének. A nemi felvilágosításnak a megfelelő formában és oly módon kell törtennie, hogy azért amennyire csak lehetséges, a nemi ösztönt fel ne korbácsoljuk. *Legalkalmasabb egyén erre az édesanya, azután a nevelő és a lelkiatya.* Ezek úgy fogják majd megadni, ahogy azt az igazi szeretet sugalmazza és ahogy azt a gyermeknek testi és lelki java megkívánja. Az a bizalmas kapcsolat, mely az anya és gyermeke közt fennáll, megkívánja, hogy az édesanya e nehéz percekben is örökdő géniuszként álljon gyermeke mellett. Az anyának olvasni kell tudni gyermeke szemében, amikor az eddig tiszta gyermekszem tekintetét elhomályosítja a belső tüzek lángolása. Akkor neki kell felvilágosítani őt a testi és lelki érés folyamatairól. Sajnos, az életben sokszor előfordul, hogy az egyébként hűséges és áldozatos anya éppen ebben a legnehezebb időben, amikor gyermeke legjobban rászorulna édesanyjának támogatására, helytelen vallásosságból vagy álszeméremérből, gyermekét egyedül hagyja szívének lázas nyugtalanságával és nem ismerve a természet törvényeit, gyermekének megváltozott viseletét romlottságnak minősíti. Pedig neki kellene fényt deríteni a homályban, neki kellene gyermekét tovább is erényes életre bátorítani és a kísértések közt segítőkéznek nyújtani. Ha ezt nem teszi meg az anya, akkor a gyermek könnyen rossz emberek társaságába kerül, akik őt kioktatják, de úgy, hogy csak a rosszat és a nemtelent hallja. Ezek az emberek kéjes örömmel döntik le az eszmények oltárát lelke szentélyében. Akkor az ifjú könnyen elveszítheti lelkének egyensúlyát, nemtelennek és bűnnek fogja tartani az emberi természet ösztöneit és mindazt, ami a család és az egész emberiség fennmaradásának Istentől rendelt legmélyebb alapja.

**Az élet nemes
beállítása**

A fiatalkorban az új s eddig ismeretlen élet megnyilvánulásai a természet törvényszerűségén és így végeredményben Isten akaratán alapszanak. Azért az ifjú előtt sohasem szabad úgy beszélni, mintha az emberben lefolyt fiziológiai folyamatok magukban nemtelenek és szégyenletesek volnának. Amit a természet Ura, maga az isten, oly végtelen bölcseséggel és szeretettel alkotott, nincs jogunk nemtelennek nevezni. Ha ezek az életfolyamatok a természet szabta törvények keretein belül folynak le, nem lehetnek bűnösök. A bűn az akaratban van, mihelyt ez azokkal a isteni törvényekkel szembehelyezkedik, amelyekkel Isten az emberi nem fennmaradását szabályozni akarta.

Az anya és a gyermek viszonya. Az első kérdés, melyet a nemileg serdülő ifjú és leány idevonatkozólag

tehet, az anya és a gyermek viszonyára szokott vonatkozni. Kétségtelenül kegyetlenség lenne időelőtt szétrombolni azt a tündérországot, amelyben a gyermek oly boldogan él a játszi illúziók világában. Ha azonban az élet kiragadja a gyermeket a fehér gyermekszoba boldog birodalmából, akkor már nem lehet a gyermek kíváncsiságának holmi gólyamesékkal eleget tenni. De nincs is szükség erre, mert a valóság sokkal szebb a mesék világánál. Hiszen a szent kötelék, mely az anyát szíve alatt szunnyadó gyermekéhez fűzi, csak növelheti a gyermeknek édesanyjához való nagy szeretetét. A legbájosabb mese sem ér fel ennek a való igazságnak költői szépségével, amikor a gyermek először hallja azt, hogy az anyai szív alatt volt az első bölcsője, ahol 9 hónapon át gondtalanul szunnyadóit és ahol édesanyja maga táplálta őt szívének vérével. Ugyanezt hallja ő már a katekizmusban is a kisdéd Jézus életében; azt imádkozza ő mindennap az Üdvözlégy Máriában is és mindezt megtudhatja anélkül, hogy ez által ártatlanságát elveszítené.

A gyermeket pl. ily módon lehetne felvilágosítani, amikor azt kérdi édesanyjától, nem igaz-e az, hogy őt a gólya hozta a családi otthonba. Az anya így válaszolhat neki: „Édes gyermekem, te az én szívem alatt nőttél fel abban a bölcsőben, amelyet az Isten maga alkotott számodra épűgy, mint a kis Jézus a Szűzanya szíve alatt növekedett először. Ott voltál te kilenc hónapon át és én téged szívem vérével tápláltalak. És mikor azután eljött életed hajnaldásának ideje, te fájdalmak közepette jöttél erre a világra. Ezt azonban én szívesen viseltem el érted, mert én téged saját életemnél is jobban szeretlek. Hogy és mint volt az, azon gyermekem most ne törd a fejed, ha nagyobb leszel, majd jobban megérted mindezt.” A valóságnak ez a gyengéd feltárása kétségkívül meg fogja nyugtatni a gyermeket. És a gyermek, ha mindezt tudja, nem fogja elveszíteni ártatlanságát, hanem édesanyját átölelve talán azt fogja mondani: „Mily szép ez, anyám, hogy én 9 hónapon át egészen a tied voltam, most már tudom, miért szeretsz te úgy engem, most már tudom, hogy miért fűz engem tehozád elszakíthatatlan kapocs.” Mikor a gyermek így öntudatára ébred annak, hogy édesanyja saját életének veszélyeztetésével adott neki életet, akkor az ő szívének szentélyében is hatalmasabb lánggal fog lobogni az édesanya iránti szeretet. A helyes felvilágosítással a gyermek kíváncsisága kielégül és figyelme elteretődik olyan dolgokról, amelyeknek megértésére még nem érett meg.

Az apa és a gyermek viszonya A gyermeknek második kérdése az apa és a gyermek viszonyára vonatkozik. Erre a kérdésre a válasz már nehezebb s általában jobb, ha kezdetben kitérünk a teljes válaszadás elől. Csak amikor a gyermek tudásvágya már komolyan és sürgetőleg jelentkezik s ha félni kell, hogy szüleitől cserbenhagyatva illetéktelen helyeken fog felvilágosítást keresni, jobb a választ az igazságnak megfelelően

finom formában megadni. Az édesanya ezt a választ körülbelül így adhatja meg: „Édes gyermekem, tudod a bibliából, hogyan köszöntötte az angyal a Szent Szület és hogyan foganta Ő méhében a kis Jézust. Az angyal azt mondta neki: A Magasságbelinek ereje megárnýékol Téged s azért Az, aki Tőled születik, Szent, Istennek Fia. így szállt le az Isten Fia, a názáreti otthon megszentelt csendjében az Ő Anyjának szíve alá és ott szunnyadóit kilenc hónapon át, míg végre megszületett a karácsonyi csillagos éjszakán a betlehemi istállóban.

Amint az Isten Fia a mennyei Atya közreműködése mellett szállt le édes Anyjának méhébe, úgy te is a te édesatyád közreműködése mellett jöttél abba a bölcsőbe, amely az én szívem alatt volt és ahol én téged kilenc hónapon át szívem vérével tápláltalak. A te halhatatlan lelkedet azonban maga a jó Isten teremtette és lehelte beléd. S mint-hogy így te édesatyád közreműködése mellett jöttél az én szívem alá, azért vagy te hasonló nemcsak hozzám, hanem édesatyádhoz is. Hogy hogyan történt mindez, azon most ne törd fejedet, azt most úgy sem értenéd meg. Lám meg-érted-e, hogy a májusi szellő hogyan hozta el a búzalkalászokba a megtermékenyítő virágport és hogyan alakult ki a búzaszem, melyet azután ősszel ismét elvetnek a földbe, hogy jövő évben újra százszoros termést hozzon? Felfogod-e hogyan szorulhat meg a kis búzaszemben az aranykalászokat kifejlesztő titokzatos erő? Legyen ez most elegendő. Majd ha nagyobb leszel, akkor kérdezz ismét bizalommal és én majd többet mondok neked erről.” Ilyenkor beszéljen az anya az apáról a legnagyobb tisztelettel. Hívja fel a gyermek figyelmét arra az önfeláldozó munkára melyet az apa gyermekeinek érdekében végez, csakhogy jövőjüket biztosítsa, hadd mélyüljön el így az apa iránti szeretet is a gyermek lelkében.

A tiszta ifjú.

A nemi felvilágosításnál legfőbb, hogy a gyermek kérdéseire a szülő és pedig elsősorban az anya úgy válaszoljon, hogy az a gyermek lelkületét kielégítse és ameddig csak lehetséges, ne érintse azt, ami a nemi étellel közvetlen összefüggésben van, kivéve ha a gyermek már ezen a téren is tud egyetmást és helyesbítő felvilágosításra szorul. Ha a nemi felvilágosításnak ezt az aranyszabályát szemelőtt tartjuk, a felvilágosítás áldásos lesz. A helyesen megadott nemi felvilágosítás megvédi a gyermeket az eltévelyedésektől és megőrzi lelkében a nagy életideálokat. Boldog az a gyermek, akit az élet legnehezebb perceiben is, amikor szívének szentélyét a felkorbácsolt szenvedélyek hullámozó áradata elnyeléssel fenyegette, édesanyja bátorító szavával fenntartott az eszmények magaslatán. Boldog az, aki ifjúkori emlékei világába a hálás szeretet aranyszálaival beleszöheti édesanyjának örökös képét.

Igaz, hogy így elszállt a gyermekkori illúzióknak tündéri világa, mert a gyermek már tudja, hogy nem angyalszárnyakon szállt le az égből a földre. Tudja már, hogy életét édesanyjának szíve alatt a legforróbb szeretet sarjasztotta úgy azonban, hogy halhatatlan lelkét magától Istentől nyerte. Tudja már, hogy mint parányi élő lény az anyai szív alatt levő bölcsőben fejlődött még mielőtt e világra jött volna. Ott szunnyadt ő boldogan mint édesanyja álmának rég várt ígérete, amíg el nem jött az idő, amikor fájdalmak közepette a világra hozta. Mindezt tudja már a gyermek és tudja azt is, hogy mindez nem bűn, mert így rendelte Isten. Az Isten végtelen és csodálatra méltó bölcseséggel rendezett el mindent, ami az emberiség fennmaradását, az élet misztériumának közlését a tovatűnő századok folyamán biztosítja. Ha a romlatlan lelkű ifjú vagy hajadon mindezt az erkölcsi élet magaslatairól áttekinti, akkor lelkében a tiszta életnek e színpompás képei «csak nemes érzelmeket ébreszthetnek és akkor ő az élet-

nek ama vonatkozásait, melyek az emberiség megmaradásával függnék össze, az etikai világgal való kapcsolatban fogja tekinteni úgy, hogy azokban valami magasztos, szent dolgot fog látni. És ő maga fogja lelkében legjobban át-érezni azt, hogy bár ő most már mindezt tudja, mégis lelke világában tovább ragyognak gyengítetlen fényességgel az erkölcsi eszméknek fénylő csillagai, hogy lelke oltárán tovább is illatoznak az ártatlanságnak hófehér virágai és hogy az Úr Jézus továbbra is megtartja őt szeretetében éppúgy, mint kis gyermekkorában, amikor a szent tudatlanság volt az ő ártatlanságának védőpajzsa. Sokan azt hiszik, hogy az ártatlanságnak csillagai csakis a gyermekkor kék égboltján ragyoghatnak, később már nem, mert azokat úgyis eloltja maga az élet. Pedig csakis ott hullanak azok le, ahol a lélekben fellángolt az ösztön tüze. ahol az ösztönnek vad hatalma lett úrrá a lélek felett. Ott azonban, ahol az ifjúkori élet átívelte az erkölcsi élet szakadékait, ott az ifjúkor esztendeiben is tovább tündökölnek, sőt talán még szebben, mint a gyermekkorban, a tiszta életnek fénylő csillagai.

Bármennyire is fontos az értelemnek

Az akarat nevelése. megfelelő felvilágosítása a sexualis-élet terén, *mégis fontosabb az akarat nevelése.* Az ifjúnak a gyakori önmeggyőzés által kell úgy nevelni természetét, hogy szinte ösztönszerűleg cselekedjék mindenkor az erkölcsi élet normái szerint.

Mindenekelőtt elszánt akarral kell

Az alkalmak kerülése. kerülnie mindazt, ami benne a nemi ösztönöket lángalobbanthatja és a bűn közeli alkalmát jelenti. Azért a szülőknek figyelemmel kell kísérni a gyermek olvasmányait és mindenáron meg kell akadályozni, hogy az ifjúnak kezébe ne kerüljenek a ponyvairodalom termékei, melyek a legaljasabb ösztönöket korbácsolják fel

a gyermek lelkében. Sajnos a színház és a mozi, melyek, lia hivatásuk magaslatán állanak, a nevelésnek kiváló tényezői és a szemlélőben a legtisztább esztétikai gyönyört és mélységes hatást kelthetnek, legtöbbször az erotikának állanak szolgálatában és így az ifjúság lelkére nézve általában romboló hatásúak. Hasonló oknál fogva a diák-szerelemnek sem lehet jogosultsága, mert időrabló és mert a serdülő ifjú lelkében csak zavart és romlást idéz elő. Az ifjú, aki ahelyett, hogy energiáit a munkás élet szolgálatába állítaná, már serdülő korában ilyen illuzórikus világban akar élni, érezni fogja lelkében a belső tüzek fenyegető fellángolását, a lélek magasabb szárnyalásának eltűnédezését és könnyen lehet az időelőtt lángrollobbant szenvedély martaléka.

Nem elegendő azonban csak gondolni, hanem elkerülni mindazt, ami az érzé-
A fiatalság erőinek **lekötése.** kiséget időelőtt életrekelténé, hanem az ifjúnak elsősorban arra kell törekednie, hogy minden energiáját valami nagy és nemes cél szolgálatába állítsa be. Az ifjú, aki még a nemi élet energiáit is nemesebb célok szolgálatába kapcsolja be, aki így az ösztönös élet hullámaiban levő energiákat is az erkölcsi élet malomkerekeire tudja rávezetni, már ifjúkorában nagy lelki erővel rendelkezik s már élete első barázdáiba a boldog jövő reménységeit veti el.

Legyen az ifjúnak mindig valami nemes szenvedélye, melynek kielégítése neki örömet okoz. Teljék el a lelke a természet szeretetével, foglalkozzék növény-, bogár-, lepkegyűjtéssel. Vagy kösse le szabadidejét a zene, a művészet vagy a modern nyelvek tanulása. Az értékes olvasmányok Jó hatással vannak az ifjú lelkivilágának kialakulására. A házi munkák is hasznosan kötik le az ifjú figyelmét. A megfelelő keretek közt űzött sportnak fizikai és erkölcsi hasznát is lehetetlen kétségbevonni. A helyesen űzött sport

acélossá teszi az izmokat, felüdíti a lelket és sok rossztól vonja el az ifjúság duzzadó erőit.

Az ifjúságnak szánt munkakörben **A két nem jellegzetes** soha sem szabad figyelmen kívül **vonásai.** hagyni a két nemnek jellegzetes hagyni a két nemnek jellegzetes vonásait és megfelelő munkaképességét. A fejlődés ritmusa nem halad azonos ütemben a fiúknál és a leányoknál. A leányoknál a nemi érés kora hamarabb köszönt be, mint a fiúknál és innét van az is, hogy ugyanabban a korban a két nemnél az érdeklődés és a munkabírás köre nem ugyanaz. Hozzájárul még, hogy a női szervezet későbbi hivatásának megfelelően már ebben a korban épül át nagyobb mértékben, ami az idegrendszerre és a munkabírásra nézve is nagy hatással van. Helytelen volna mindkét nemtől ugyanazt a munkát követelni, akár a testi, akár a szellemi munka terén. Általában véve a játéknak és a sportnak olyannak kellene lenni, hogy elősegítse a külön férfi illetve női jelleg kialakulását, mert e jellegek letompulása soha sincs kár nélkül.

A természetnek semmikép sem felel **A koedukáció.** meg a két nem állandó együttléte a serdülő korban, vagy éppen a közös iskolába járás. Egyesek azzal érvelnek, hogy a leányokkal való folytonos együttlét a fiú természet durva kinövéseit bárdolná le, a nemi ingert a megszokott együttlét lassan levezetné és így női környezetben a fiú fejlődése sokkal harmonikusabb lenne. Ezeket a kétségkívül értékes előnyöket azonban könnyen lehet pótolni később a családi összejöveteleken és maga a természet is pótolja azt a többgyermekes családokban a nőtestvérek révén. A két nem állandó együttléte azonban tagadhatatlan hátrányokkal jár és így semmikép sem kívánatos. Mindenekelőtt mindennapos jelenség lenne az, hogy az élet alvó rügyei a folytonos inger következtében túlkorán bimbóznának ki, de időelőtt el is her-

vadnának, mert az élet nyara még nem jött el számukra. A jövő házasságok szempontjából sem volna kívánatos, ha a folytonos együttlét következtében a jellegzetes nemi karakterek letompulnának és így a két nem közti vonzódás letompulna, mert hiszen ez a természet bölcs berendezése szerint későbbben a közeledésnek legtermészetesebb útja.

A női ideál.

Nagyon kívánatos volna, hogy a leányoknak, akiknek javarésze a zárdáknak, akiknek javarésze a zárdákban nevelkedik, ismét lelkükbe vésnék az igazi keresztény nő eszményét, mely a mai leánynemzedék lelkében sajnos tünedezni kezd. A zárdai nevelésnek néha az a hibájaj hogy a fiatalkori tisztaságot úgy tünteti fel, mint a keresztény női élet egyetlen eszményét. A házaséletben már más a természettől és az Istentől megszabott női ideál, mint a leányéletben. A hitves és az anya legszentebb eszméinek kellene oltárt emelni a mai leánynemzedék lelkében, mert hisz ez lesz később, nagy átlagban, az ő élethivatása. Ha az életbe induló leánynemzedéket nem készítik elő megfelelően erre a női hivatásra, könnyen megtörténhetik, hogy akik eddig csak az érintetlen ártatlanságban látták a női eszményt, az élet új keretei közt nem tudnak helyesen tájékozódni és erkölcsi világképük végkép beborul.

A hívő ember szemében a természetes

A kegyelem világa. világ kincsein kívül nagy értéket jelentenek a természetfeletti világ adományai is. Az ifjúkor esztendeire különösen áldásos hatású a legtisztább Szűz tisztelete. Aki a szent Szüzet tiszteli, könnyen megőrzi lelke tisztaságát. Az Oltáriszentségnek mennél gyakoribb vétele szintén nagyban segíti őt az erényeknek sokszor nehéz útján. Ha az Úr Jézus kegyelmének özönében foglalja el helyét a szív oltárán, akkor Ő az ifjúnak hitet, reménységet, erőt és kitartást ad, hogy ifjúságának életútját a tiszta élet révpartja felé irányítsa. Ámde a kegyelmi élet kincsei

csak akkor válnak lelke javára, ha maga is megteszi a magáét. Mert aki megfélekedzik a természetes aszkézis elveiről, az önlegyőzés kötelességéről és a bűnre vivő alkalom kerüléséről, aligha fogja fiatalságának éveiben megőrizni ifjúkorának legértékesebb kincsét.

Mindkét nembeli ifjúság őrizze meg **A tiszta ifjúság** lejtében az erkölcsi eszmények fénylő csillagait. Vegye fel az ádáz küzdelmet az érzékiség százfejű sárkánya ellen s uralkodva az ösztön vágyain az ifjú élet vésteljes szirtjei közepette elszánt lélekkel haladjon az erkölcsi eszmények magaslatai felé, miközben mindig az Üdvözítő irgalmas keze után nyúljon, hogy kegyelmével támogatva megmaradjon az erényes élet magaslatain. Az ifjúkor minden erejével vezesse át biztos kézzel ifjú életének sajkáját az ösztön viharzó hullámai felett a jövő élet vizeire, ahonnét a messze távolból a boldog családi élet csillaga ragyog felé. És ha így az ifjúság tiszta életet él, akkor majd valóra válik az a boldog álom, melyet mindnyájan szívünk mélyén ringatunk. Akkor majd lesz tiszta lelkű ifjúság. A tiszta ifjúság pedig a jövő társadalom legerősebb pillére és a boldogabb jövő legbiztosabb záloga.

A S A R J A D Ó É L E T .

Megdöbbenve olvassuk a véres világ-
„**A fehér halál.**” háború áldozatainak statisztikai kimu-
tatásait. E számok sok millió emberélet pusztulásáról szólnak,
amelyek hősi áldozatként égtek el a honszeretet oltárán.

De mi ez azoknak az ártatlan gyermekeknek számához képest, akiket életük legeslegelején öl meg nap-nap mellett az emberek szívtelensége. Akiknek élniök kellene és nem élnek, mert letiporta őket az emberek gonoszsága. Akiknek csak körvonalai jelentek meg az élet kapujában, amely azonban rögtön be is csapódott előttük. Azokról a szegény gyermekekről van itt szó, akiket, mielőtt meglátták volna isten mosolygó napját, szívtelen anyjuk ölt meg önméhében, amely így bölcső helyett kriptává alakult.

A mai korban annyira elharapódzott magzatelhajtás nem a modern kor találmánya. Megvolt az már a rómaiak és a görögök idejében is, azok is ismerték már a terhesség megszakításának módját. De talán sohasem volt oly általános elterjedt, mint ma és különösen a nagyvárosokban, ahol az elvetélések száma oly nagy, hogy a városok a vidéki lakosság folytonos beözönlése nélkül hamarosan kihalnának. Bumm, a hírneves berlini orvosprofesszor szerint a nagyvárosokban a magzatok felét elhajtják. így évenként sok-sok ezer születés marad el és így minden nemzetnél hihetetlenül nagy a „fehér halál” aratása. Nálunk, a magyar rónán szintén kegyetlen pusztítást visz végbe a fehér halál gyilkos keze.* Ki tudja, nem a halál reánk vetett árnyéka-e ez? S épen ezért a mai válságos időkben, mikor nemzetünk fennmaradását külön intézményekkel akarjuk biztosítani, rá kell mutatnunk a mai társadalomnak e szörnyű bűnére is és a természetes etika, valamint a vallás

* A szakértők becslése szerint Budapesten évente 25-30.000 ártatlan gyermekéletet ojtanak így ki.

nevében tiltakozó szavunkat kell felemelnünk az emberi életnek bűnös kioltása ellen.

**A gyászos
következmények.**

A bűnös magzatúzések nemcsak az anya életét pusztíthatják el, – ez körülbelül az esetek 25%-ában bekövetkezik – hanem számos más bajt is okoznak. Szomorú következményeik a tartós méhvérvzések, méhgyulladások és méhhurutok, továbbá a később már magától is bekövetkező elvetélés és igen sokszor a végleges meddőség. Ha az elvetéléseket erőszakos beavatkozással, titokban végzik, mindig fennáll a halálos sérülés, a fertőzés és a vérmérgezés veszélye. Ha az elvetélések céljaira mérgeket használnak, a mérge nemcsak a magzatot, hanem magát az anyát is megmérgezheti. Nem egyszer az abortív szereket az abortus célzott leple alatt adják be gyilkos ölési szándékkal, mikor a férfi szerencsétlenné tett áldozatát el akarja tenni láb alól. Minden abortus, még az is, melyet az orvos a fertőzés kizárásával végez, nagyfokú vérvesztéssel és lelki megrázkódtatással jár, az idegrendszerben és a belső anyagcsere folyamataiban súlyos zavarokat hozhat létre, melyek az anyának egészségét a legnagyobb mértékben alááshatják. Az elvetélések különösen romboló hatással vannak a nő egész lelki világára. A női élet virága, boldog álmainak valóráválása a gyermek. Az anyaság utáni vágy a nő legmélyebb ösztöne. Ha ebben csalódik, akkor lelki békéje szívének szentélyéből elszállhat egyszer s mindenkorra. Ha a férj kényszeríti ki a magzatúzést, mint ahogy az az életben sokszor történik, akkor nemcsak a gyermek fog meghalni az anya szíve alatt, hanem vajmi gyakran meghal a hitvesi szeretet is mindörökre. Akkor a nő lelke világában összeomlik a férfi eszményképe, mert látja, hogy ez az ő legszentebb érzéseit lábbal tiporja. Így alszik ki a szíveken a szeretet lángja és a családi élet tűzhelyén a boldogságot hirdető vesztaláng.

Az élettudósok mind kivétel nélkül **Az élet sarjadása.** azt tanítják, hogy akkor sarjad az új azt tanítják, hogy akkor sarjad az új élet, amikor az apai és az anyai örökletes anyag összeolvad. Az élet új hajtása, mely halhatatlan lélekkel van felruházva, mindjárt kezdettől fogva önálló lény és maga építi ki jövőjét, természetesen az életfeltételek behatása mellett. A legfontosabb ilyen életfeltétel maga az édesanya, aki törékeny életének megfelelő hajlékot biztosít és egyúttal gondoskodik is a neki egyedül megfelelő táplálékról.

A gyermek az édesanyának nem

A gyermek önálló lény. valami szerve, mely fölött ő kényekedve szerint szabadon rendelkezik, hanem önmagában álló lény, akinek a fejlődés első kilenc hónapjában csak szállást ad az anya és akit épügy nem szabad megölnie, mint lakásának más lakóját, vagy a bölcsőben szunnyadó *gyermekét* Amikor *az anya gyermekét fehér vérével, azaz saját tejével* táplálja, nem rendelkezik gyermeke élete felett és azt akkor sem olthatja ki, hogyha a legsötétebb nyomorban is élne és hogyha jelenléte oly kínos is lenne reá nézve. Ámde akkor abban az esetben sincs joga gyermekének életét elvenni, amikor vele még szorosabb viszonyban van, amikor gyermekét szíve alatt hordja és őt saját vérével táplálja. Ez a belső biológiai kapcsolat nem adhat neki jogcímet gyermeke élete fölött.

A gyermek ezt az önállóságot létének első pillanatától kezdve bírja, az első hónapban épügy, mint a kilencedikében. A napok és hónapok itt nem számítanak. S azért érthetetlen és minden biológiai alapot nélkülöz egyeseknek az a téves felfogása, mintha a gyermek az első három hónapban még nem volna igazán emberi lény és ezért az élet kioltása az első három hónapban nem ütköznék az erkölcs törvényébe.

Minthogy a gyermek életének első pillanatától kezdve igazi emberi lény, őt is védi az erkölcsi világnak általánosan érvényes törvénye „Ne öld meg jogtalanul az ártatlan emberi életet”. Ennek a törvénynek érintetlenül fenn kell állania, mert liogya általános érvényességében kételkednénk, ha azon rést ütnénk, akkor többé nem lehetne biztonságban az emberi élet.

Mindenekelőtt pedig magának az anyának kell tiszteletben tartania az erkölcsi világ e legfőbb törvényét, mely tiltja az ártatlan emberi élet kioltását. Csakis Isten az élet szuverén Ura. Az anya nem rendelkezik a gyermek élete lelett. Még inkább fogja ezt a törvényt szent tiszteletben tartani főleg a keresztény lelkületű anya, aki tudja, hogyha gyermekét megöli, akkor megfosztja őt az örök élet megnyegzői köntösétől, a keresztség szentségétől, amely még az alig kibontakozó gyermeki élet számára is az örök élet elnyerésének legelső feltétele. Az ártatlanul kiontott vér bosszúért kiált az égbe és a megölt gyermek vádolni fogja édesanyját, aki őt, védtelen korában, mikor nem emelhetette fel tiltakozó szavát, a szeretetteljes gondozás helyett kegyetlenül meggyilkolta.

Mielőtt a mai társadalom e rákfenéjének igazi okaira rámutatnánk, **Az élet sarjadása a természet rendje** természetű anyák vigaszára hangoztatni kívánjuk, hogy az élet sarjadása az anyai szív alatt nem valami beteges folyamat, hanem a természetnek rendes menete, melytől semmit sem kell tartani, ha az anya egyébként betartja a higiéne szabályait. A természet maga gondoskodott arról, hogy ebben a „más állapotban” az anyai szervezet az új életfeladathoz alkalmazkodjék. Ilyenkor az anyai szervezet munkaképessége sokkal nagyobb, égy hogy megerőltetés nélkül végzi azt a munkát, melyet nemcsak az ő, hanem a szíve alatt kibontakozó élet is

megkövetel. Elegendő utalnunk az anyai szív csodálatos munkaképességére, mely a terhesség alatt voltaképpen két egyén helyett dolgozik és ezt a munkát mégis minden megerőltetés nélkül végzi el. Normális viszonyok közt maga a szülés is természetes folyamat, melyet rendes körülmények közt a természet erői maguk visznek véghez. A szülés az anya életére nézve rendes körülmények közt veszélytelen, ha gondosan vigyáznak a higiéné előírásaira, hiszen a gyermekági láz, az anyák e réme, miként azt a nagy Semmelweis, „az anyák megmentője” kimutatta, csak fertőzés esetén következik be.*

A természet tehát az új életet úgy sarjasztja, hogy az anyai életet is megóvja a gyermek érdekében, hiszen épen a gyermeknek van a legnagyobb szüksége édesanyjának odaadó ápolására. Ha a természet az új életet csakis az anyai élet áldozata árán fakasztaná, akkor csodálkoznunk kellene a természet kegyetlenségén. S azért nagyon helyesen a komoly orvosok óva intik az anyát, hogy ne igen hallgasson olyan mesékre, mintha az anyai élet minden egyes alkalommal, valahányszor csak új emberi élet jön a világra, a legnagyobb veszedelemben forogna.

Rendes körülmények közt maga a természet az anyai szervezet elaszticitásával elegendőképpen gondoskodik arról, hogy a gyermek minden baj nélkül jöjjön a világra. Az esetben, ha ez nem történhetné meg, akkor az orvostudomány a császármetszés által segít, amelyet a klinikákon fájdalom- és életveszélymentesen végeznek. Azonban az is bizonyos, hogy erre a beavatkozásra a lehető legritkábban volna szükség abban az esetben, ha az emberek a természet törvényeihez mindenben hűen ragaszkodnának.

* Az esetleges rendellenességek felismerésére kötelező a viselő állapotban az orvosi vizsgálat, hogy a netalán bekövetkezendő komplikációknak idejekorán elejét lehessen venni.

Az orvosi megfigyelések ugyanis azt igazolják, hogy a medence megfelelő tágasságának hiánya leginkább az angol-kórra és így a csecsemőkori természetes táplálás hiányára vezetendő vissza. A tapasztalat mutatja továbbá, hogy erre a beavatkozásra többnyire a 30 éven felül férjhezment nőnél van szükség, tehát olyan korban, amelyben az anyai szervezet a természet berendezése folytán már kevésbbé felelhet meg az anyai hivatás feladatának.

A mai társadalom kényelemszeretet-
„A gazdasági okok” ből avagy a család gazdasági helyzetének enyhítése miatt vet gátat az élet természetes megnyilatkozásának. Sokan úgy gondolkoznak, hogy a mai súlyos gazdasági viszonyok között, amikor a családapa alig tudja megkeresni a család mindennapi kenyerét és az anya is csaknem megroppan a sokgyermekes család terhei alatt, helyesebb, ha a szülők maguk akadályozzák meg, hogy a születendő gyermek ne szenvedje át egy nélkülözésekkel teljes és nyomorúságos életnek minden keservét. Őszinte szívvel kell sajnálnunk azokat a családokat, melyek a nyomortanyákon s kimondhatatlanul sok nélkülözés közepette tengetik szánalmas életüket. De bármi szomorú a pincelakásokban nyomorgó gyermekek penészvirág-élete, a gazdasági nyomor sohasem lehet jogcím arra, hogy ártatlan emberéletet kioltunk. Ha az élet kioltása pusztán gazdasági okból megengedett lenne, akkor az emberek „hihetetlen mértékben ölnék meg az ártatlan életet, mert az emberi önzés hamar mondaná ki a védtelen gyermekekre a halálos ítéletet. Gazdasági kríziseket nem az ártatlan élet meggyilkolásával lehet megoldani, hanem másként, nevezetesen azáltal, hogy munkaalkalomról gondoskodunk és lakást biztosítunk az ínségben levőknek. Vérlázító igazságtalanság tehát, ha gazdasági előnyök miatt, hogy több kenyeret, tágasabb lakást és szebb ruhát biztosítsunk a család már meglévő tagjainak, ártatlan gyermekéletet ál-

doznánk fel. Az ártatlanul kiontott vérnek átka kíséri az így szerzett előnyöket. Ám ezek a sajnálatos jelenségek sem fordulnának elő abban az esetben, ha az emberek a házasság előtt jobban vigyáznának a megfelelő kiválasztásra és a hivatalos fórumok nem engednék meg a házasságot ott, ahol a minimális létfeltételek, lakás és szerény megélhetés, biztosítva nincsenek.

Az élet kioltása szomorú társadalmi jelenség, mely minden század történetében feltalálható. A jövő századok krónikása is meg fogja állapítani és így is lesz az a világ végezetéig. Mert mindig lesznek rossz emberek, akiknél a féktelen élvezetvágy lesz az élet egyedüli célja, mindig lesznek, akik az etikai világrenddel nem törődve élvezni akarják a nemi élet gyönyöreit, anélkül hogy vállalnák a velük járó etikai kötelezettséget, melyet pedig semmiképp sem szabad amazoktól szétválasztani. Mert így rendezte ezt a természet Alkotója, hogy ezáltal biztos alapokra helyezze az emberiség fennmaradását.

Ennek az áldatlan jelenségnek pedig, miként azt a következő fejezetben bővebben kifejthetjük, kettős oka van. Az egyik ok a mai kor gazdasági válsága, a társadalom nyomorúsága és a nehéz megélhetés, mely egész súlyával főképp a soktagú családokra nehezedik. A másik ok pedig és úgy látszik elsősorban ebben kell keresni e társadalmi betegség alapját, a keresztény lelkiület megfogyatkozása a családokban. A természetű családokban, ahol az etikai törvények szerint mintázódik az élet és ahol a gyermekben az Isten áldását látják, ismeretlen a társadalom e legnagyobb bűne, mely pedig oly gyászos hatású lehet, hogy egész nemzetek sírját is képes megásni.

A F A J B I O L Ó G I A E S Z M É N Y E .

Az életből eltűnő és az életbelépő **Galton álma** nemzedék összekötő kapcsa a gyermek. A gyermek a megölhetetlen nemzeti élet tavaszi virága» Az élet diadala a halál felett. A gyermek a jövő nemzedék fennmaradásának és a szebb jövő reménységének egyetlen záloga. Csakis az a nemzet bízhat szebb jövőben, amelynek családi szentélyein az élet tüzének lángja hatalmasan lobog.

Az emberi élet harmonikus kibontakozása két tényezőtől függ: a szülőktől nyert örökletes anyagtól és az egészséges életfeltételektől, amelyek a gyermek életének kibontakozását döntően befolyásolják.

Ezeknek a tényezőknek a lehetőség szerinti megjavításán fáradozik a fajegészségtan, amelynek megalapítója a nagynevű angol *Francis Galton*. A nagy angol emberbarát lelke egész meggyőződéssel hirdette, mekkora vívmány lenne, ha lehetővé válnék, hogy minden ember egészségesen szülessék és egészséges életfeltételek közt nőj jön fel. Nagyon helyesen mondta ő az egészséget az élet legnagyobb ajándékának, amelyhez viszonyítva az élet többi javai, mint a gazdagság, vagy az előkelő rang, csak másodlagos értékek. A régiek is azt mondták „curandum est, ut sit mens sana in corpore sano” arra kell törekedni, hogy egészséges testben egészséges lélek lakozzék. Csakis úgy lehet az emberi élet minden tekintetben tökéletes, ha az emberi boldogulás mindkét feltétele, a testi és a lelki egészség megvan.

Ha valaha, úgy most a világháború vérzivatarjai után van a fajegészségtannak létjogosultsága. A háborúban nemzetünk színe-virága, a fiatal, életerős emberanyag jórészt elpusztult vagy ha nem halt hősi halált a véres harcmezőn, hát megrokkant és erőiben megfogyatkozott. Az otthon-

maradottak pedig és különösen azok, akik a fejlődés esztendeiben voltak, a rossz táplálkozás és a szomorú lakásviszonyok következtében nem fejlődhettek oly egészségesen, mint a békebeli esztendőkből. Ennek természetzerű következménye, hogy az erős nemzedék a gyengével szemben jelentékenyen megfogyatkozott. Mindent meg kell tehát tenni, hogy az erőteljes nemzedék kialakulásának minden tényezőjét, a lehetőség szerint, biztosítsuk.

Galton merész álmát, melyet itt a **Amerikai törekvések.** ven Európában lázas káprázatnak mondtak, a fiatal Amerika valósította meg. *Ott a fajegészségtan programja lett a nemzeti ideál*, melynek megvalósításán nemcsak a társadalom, hanem az állam is minden eszközzel fáradozik. Hatalmasan fejlett intézmények, mint aminő az American Genetic Association, az élettani tudományok minden vívmányának felhasználásával akarják kitermelni azt a büszke, új nemzedéket, amelyben nem lesz annyi selejtes elem, mint a mostaniban és amely minőségileg is jobb lesz a jelen emberiségnél.

Az amerikai eugenetika a legkomolyabban akarja valóra váltani a fajegészségtannak két legfontosabb tényezőjét: *az értéktelen elemek kiselejtezését és az egészséges, életrevaló emberek házasságának megkönnyítését.*

Mindenekelőtt arra törekszenek, hogy a beteges és terhelt egyéneket kiküszöböljék azoknak a sorából, akik hivatva vannak tovább adni az élet fáklyáját. Ma már az Unió 12 államában a házassulandókat orvosi vizsgálatnak vetik alá és a súlyos örökletes bajban szenvedőket kizárják az emberi generációk láncolatából. Ilyenek a vérbajosok, a nyavalyatörésben szenvedők, a lelkileg terheltek, a tüdővészések, az iszákosok és a megrögzött gonosztevők. Az emberiség ez értéktelen elemeinek vagy egyáltalán nem engedik meg a házasságot, vagy ha megengedik, az illetőket orvosi műtét vagy röntgen-sugárzás által képtelenné, teszik a gyermek-

nemzésre. Ezzel az intézkedéssel, mint mondják, elérik, hogy az értéktelen elemek néhány emberöltőn belül kiküszöbölődnek az amerikai fajból. Az államnak, mondják, joga van ilyen drákói intézkedésekre, mert mindenkinek veleszületett joga van arra, hogy egészségesen, ép testtel és ép lélekkel lépjen be az életbe és az állam csak védi az emberek jogát, mikor a fajfentartásból kiküszöböli azokat, akik csak terhelt és szerencsétlen utódokat hozhatnak létre. E negatív intézkedések mellett az amerikai eugenetika, legalább elméletben, az életerős emberek házasságának szorgalmazását hirdeti, ami által mint reméli, idővel majd erősebb és egészségesebb nemzedék fogja elfoglalni a mainak helyét. Az eugenetika elvei szerint felépült társadalomban, úgy remélik, nem lesznek olyan szerencsétlen egyének, akik átkai önmaguknak és átkai egyúttal a társadalomnak is, melynek rengeteg pénzébe kerül fenntartásuk.

Vájjon megvalósítja-e a lehetetlenségek hazája e vérmes reményeket? A jövő századok fogják eldönteni. Nálunk aligha volna lehetséges az ilyen szigorú törvények keresztülvitele és pedig azért, mert *az ilyen törvények súlyosan megsértik az emberi szabadságot*. Az emberiséget nem lehet egyszerűen mint valami állattelepet kezelni, ahol a kevésbé életrevalókat egyszerűen agyonütik, a jó tulajdonságokkal bíró egyéneket pedig úgy párosítják, amint az a fajnemesítés szempontjából legcélszerűbb.

Mindazonáltal, minthogy az emberi élet minősége is függ a fajegészség-tannak általánosan érvényes törvényeitől, amennyire lehet, meg kellene valósítani a fajnemesítés két főelvét: az értéktelen elemek kiselejtezését és a kiváló tulajdonságokkal felruházott egyének házasságának előmozdítását. Magának a társadalomnak kellene ráeszmélni a házasság előtti kiválasztás fontosságára és át kellene érezni azt a mérhetetlenül fontos biológiai igazságot, hogy

a jövő nemzedék sorsa a legszorosabb kapcsolatban van a szülői szervezet történetével, amelynek az újabb nemzedék mintegy a függvénye.

Az egészséges örökletes anyag. A fajegészségtan kívánalmi összesnek a boldog házasság biológiai kritériumaival, melyekről már előbb kritériumaival, melyekről már előbb külön fejezetben volt szó, azért azokat itt csak röviden érintjük.

Mint minden fajnemesítésnek, úgy a fajegészségtannak is az a veleje, hogy a fajfenntartásban az értéktelen elemek kizárassanak, csak a jó tulajdonságokkal felruházott egyének adják tovább az élet ajándékát és végül az élet harmonikus kibontakozásához szükséges feltételek biztosítassanak. A jobb és boldogabb nemzedék életének biztosítása csak e feltételek mellett válik lehetővé.

A boldogabb nemzedék jövőjének első biztosítéka tehát *a megfelelő kiválasztás és az értéktelen elemek kiselejtezése*. Csakis egészséges fának lehetnek életerős hajtásai. Az örökléstan különbséget tesz a geno- és a fenotípus között. Fenotípuson az egyén külsőleg is látható tulajdonságainak összességét értjük, míg a genotípus az egyén belső szerkezetét, testi-lelki felépítését, magát az örökletes anyagot jelzi. Lehetséges, hogy egyesek külsőkép, a fenotípus szerint, egészségesek és mégis magukban hordják a különböző örökletes betegségek csiráit, melyek azután az utódokban meghatározott arányban kifejezésre jutnak. Fajbiológiai szempontból az az ideális házasság, ahol nemcsak a külső megjelenés, a fenotípus, hanem a genotípus, azaz az örökletes anyag szerint is megvan a testi-lelki egészség. Úgy eugenetikái, mint etikai szempontból csak helyeselni lehet azok törekvését, akik a házasulandók egészségi bizonyítványainak kicserélését valami alakban kötelezővé szeretnék tenni, hacsak a házasulandók egészségi állapota egyébként nem ismeretes előttük, hogy így figyelmeztessék őket a felelősségre a jövő nemzedékkel szemben.

Az életfeltételek Az egészséges örökletes anyag azonban egymagában véve nem elegendő. Az eljövendő boldogabb nemzedék csak úgy alakulhat ki, ha *mindazok az életfeltételek is biztosítva vannak, amelyek az egészséges élet kibontakozását lehetővé teszik.* Ezek sajnos nagyon sok esetben nincsenek meg. Összeszorul a szívünk, ha rágondolunk a nagyvárosok huzatos padlásszobáira, vagy levegőtlen pinceodúira, ahol fehérarcú, kiaszott testű gyermekek dideregnek, vagy azokra a tömeglakásokra, ahol a tüdővész tanyáz és talán mindennap egy-egy gyermek-életet olt ki a halál. Az államnak lenne elsősorban kötelessége mennél előbb megoldani főleg a szegény munkásosztályokra ránehezedő lakáskérdést. A becsületes munkást és a tisztviselő osztály szegényebb tagjait is megfelelő családi lakásokhoz kellene juttatni, hogy ott is lehetővé váljék a gyermek életének egészséges fejlődése. A keresztény karitás pedig, amennyire csak teheti, keresse fel ezeket a nyomortanyákat s a szánalomra méltó gyermekeken pótolja, amennyire lehet, az egészséges élet feltételeit.

Az igazi otthon Boldog gyermekélet csak a családi otthon szentélyében fakadhat. Az állatvilágban az új ivadék nem szorul szüleinek hosszantartó gondos szeretetére, hanem vagy azonnal, vagy rövid időn belül maga gondoskodik életszükségleteiről. Az emberi társadalomban azonban a gyermek testi és lelki kifejlődése csak a szülőknek legalább két évtizedet felölölő munkája révén válik lehetővé. A természet bölcs berendezése ez” Csak így kovácsolódhatik az önmagát elfelejtő áldozatos szeretet tüzében az a bensőséges kapocs, mely a szülőket és gyermekeket az egész élet folyamára egybefűzi. Ámde az egész életen át soha meg nem fogyatkozó szeretet csak a boldog család tűzhelyén lángolhat fel. A házasság életben pedig a szeretet csakis akkor lehet ilyen hosszú életű, ha az nem pusztán csak a test hervatag szépségén, nem

pusztán anyagi előnyökön, hanem elsősorban a lelkek harmóniáján, az erkölcsi és vallási értékeken épült fel. Csakis az ilyen szeretet lehet beállítva az örökkévalóság jegyébe és csakis ez biztosíthatja azt a soha el nem múló szeretetet, melyet a gyermek testi és lelki kibontakozása feltételez.

Természetesen az itt mondottak az **Az eszmény.** erkölcsi eszményt vázolják, melyet a mindennapi élet csak nagy ritkán valósít meg. A házasságkötésnél az érzelmi momentumok és még inkább az anyagi szempontok viszik a döntő szerepet. Mindazonáltal a fajbiológiának és így a nemzetvédelemnek is ez az eszménye, melyet legalább is megközelíteni igyekezik. Ennek az eszménynek mennél tökéletesebb megvalósításán kell fáradoznia a tudománynak épúgy, mint az erkölcsnek és a vallásnak, a társadalomnak épúgy, mint az államnak, mert csak így remélhetünk majdan erőteljesebb nemzedéket a négy folyam között.

A fajbiológusok szerint az emberi-
Az élet kioltása faj- ségnek életcélja, hogy testileg és
egészségtani okokból. lelkileg mindinkább tökéletes legyen.

lelkileg mindinkább tökéletes legyen.
Ezt az eszményt úgy vélik szolgálni legjobban, *ha a nyomorúságos és a terhelt gyermekeket még születésük előtt kiirtják az élők sorából*

Kétségtelenül *szomorú a terhelt, a gyengeelméjű vagy a különböző nemi betegségektől fertőzött gyermek sorsa.* Mégis a fajegészségtani okok sohasem tehetik jogosulttá az élet kioltását.

Mindenekelőtt a gyermek életének ez a kioltása azért sem lehet jogosult, mert bár az örökléstan ma már nagy vívmányokkal dicsekedhetik, mégsem tudja teljes biztonsággal előre megmondani, hogy a terhelt szülőknek jelenleg még csak az anyai szív alatt kibontakozó gyermeke csakugyan terhelt lesz-e. Bizonyos, hogy a terhelt egyének

házasságából született gyermekek egy része terhelt lesz. Nem tudjuk azonban egész biztonsággal előre megmondani, hogy melyik a terhelt gyermek, az első, a második vagy az utolsó. Ha pedig azt egész biztonsággal nem mondhatjuk meg, akkor *még fajegészségi szempontból sem védhetjük a terheltnek gondolt gyermek megölését*, különben annak a veszélynek tennők ki magunkat, hogy épen egészséges gyermeket ölünk meg.

A nemi betegségek fertőzéseitől való félelem sem igazolja az ártatlan gyermekélet kioltását. A nemi betegségek okozta fertőzések nem magából az örökletes anyagból származnak, különben nem volnának gyógyíthatók, hanem az anyának vérkeringése folytán mennek át a gyermekre. Ha pedig így külső fertőzés útján fertőződik meg a gyermek, akkor az élet megőlése nem lehet megokolt, mint ahogy azt a gyermeket sem szabad megölni, aki születése után fertőződik meg és aki előreláthatólag csak az emberi társadalom terhére lesz. Ilyenkor ellenkezőleg mindent meg kell tenni, hogy a gyermek az anyai szervezet gondos ápolása által megmeneküljön a fenyegető veszedelemtől. Ezek a súlyos problémák azonban nem gyötörnék az emberiséget, ha az állam és a társadalom arra figyelne, hogy a házasság előtti megfelelő kiválasztással e bajoknak eleje vétessék.

Ha most minden lelkiismeretes kiválasztás ellenére olyan gyermek születnék, akit a fajbiológia, minthogy nem felel meg a fajegészségtan követelményeinek, halálra ítélné, vagy ha terhelt családból is származott az illető, az ilyen szájalomra méltó gyermeket még sem irthatja ki a keresztény társadalom. Lehetséges, hogy maga a természet szelekciója fogja őt megszabadítani egy nyomorúságos élet minden szenvedésétől és ártatlan gyermekéveiben elviszi őt egy jobb hazába, ahol majd az Isten jóságos irgalma pótolni fogja mindazt, amit a természet tőle megtagadott. Mégis a keresztény

karitás a maga részéről mindent megtesz, hogy amennyire csak lehetséges, az emberiségnek még e szerencsétlen hajtásait is megmentse az életnek. Sokszor törékeny testben nagy iélek lakozik, mely századoknak szolgálhat világitó szövétnekül. Ilyen volt többek közt, hogy csak egy példát említsek, Chateaubriand, a kereszténység égboltjának ragyogó csillaga, melynek fénye még századok multán sem fog elhalványulni. És ha nem is lenne ilyen lángész, még akkor is halhatatlan értékek vannak benne, mert neki is van halhatatlan lelke, ő is Isten gyermeke, Jézus testvére és a mennyország örököse és Isten nála is a másvilágon kiegyenlítheti a földi élet igazságtalanságait.

Az antik világban az emberek szív-
telen szívébe még nem szállt le az

Az antik világ irgalmas szeretet és a szánakozó könyörület fehérszárnyú galambja. Az antik világban csak az erősnek, a hatalmasnak és a gazdagnak volt joga az élethez, ellenben a gyengének, a szegénynek és a betegnek menthetetlenül pusztulnia kellett. Athénben Lykurgos és Solon törvényei szerint a megszületett gyermeket atyja elé vitték, aki feltétlen ura volt gyermeke életének. Ha a gyermek gyenge volt, akkor kitették őt a Taigetos-hegység zord szikláinak közé és a szegény gyermek ott pusztult el. Rómában pedig az Aventinus-hegy aljában, vagy pedig a calabriai mocsarakba fojtották a nem elég erős gyermeket. Az ókor e kegyetlen szokását a legkiválóbb államférfiak is helybenhagyták és helyeselték.

Amire az antik világ nem tudott
A keresztény világ. ráeszmélni, arra megtanította az emberiséget a kereszténység. Krisztus tanította meg minket arra, hogy még a törékeny testű gyermekben is, akit a fajbiológia halálraítél, nemcsak a földi mulandó életet nézzük, hanem tekintsük a gyenge porhüvelybe zárt etikai értéket. Ezek miatt nem írható ki az ilyen gyermek, hanem ellen-

kezőleg a keresztény karitásznak kell őt felkarolni és szomorú földi sorsán a lehetőség szerint könnyíteni. A természet ajándékainak ez igazságtalanságai kiegyenlítődnek vagy már itt e földön a lelki javakkal, vagy mindenesetre a más világon az örök életben. Az etikai értékeknek nagyrabecsülése még a nemzeti élet szempontjából is nagy horderővel bír, mert minden nemzet életfájának gyökerei végső elemzésben az erkölcsi élet talajából táplálkoznak.

A MAGYAR NEMZET ÉLETE.

A nemzetek élete sem tart örökre. Végigsivíthat azon is az enyészet vihara. A világtörténelemben nem egy példa szól a népek tragikus haláláról.

A görög nemzet már a Krisztus előtti időkben a műveltség tetőpontján állott és a kultúrának kiváltságos hordozója volt. De az egyoldalúan fejlesztett szellemi kultúra nem mentette meg őket, mert erkölcsi világuk tisztaságára nem fordítottak elegendő gondot. A lassan-lassan elharapódzott erkölcstelenség szétzüllesztette a családot és felszikkasztotta az élet forrásait, úgy, hogy a görög nemzet, amely virágkorában a heroizmusnak örök példáit adta, számban annyira megfogyatkozott, hogy már nem tudott elegendő katonát küldeni a győzedelmesen előnyomuló római légiók ellen és a klasszikus szépség hazájának népe örökre letűnt az élet színpadjáról.

Ugyanílyen sorsra jutott a hatalmas **A római nép.** *római birodalom.* Amikor Rómában oltárt emeltek a tiszta erkölcsöknek, Róma legyőzte az akkor ismert egész világot és az egész földkerekségen tisztelettel néztek fel a világ királynőjére, az erényes Rómára. Később azonban, amikor az ősök erényei csak a rég elmúlt idők távolából kísértettek és amikor a világ négy tájkáról összehordott gazdagság az élvezetek központjává tették Rómát, megromlott az ősi nemes római vér s a nép a kicsapongó élvezetek orgiáiban pusztult el. A rómaiak maguk oltották ki az élet lángját a családi tűzhelyeken, a fényes márványpaloták kihaltak és a nagy birodalomnak az erkölcsi pusztulás ásta meg sírját. A rómaiak száma mindinkább kevesebb lett, pedig sok katonára lett volna szükség, mert a birodalom északi határain új életerős népek kezd-

tek lázongani. De hiába volt minden. A római birodalom végzete beteljesedett. Hiába hozták a Poppea-törvényt, amely a római nemzet fennmaradását akarta biztosítani. Ez a törvény kijelentette, hogy a házasságkötés államférfiúi kötelesség, adó az állammal szemben. Aki 25 éven túl nem házasodott, nem örökölhett. Ha a házasságból gyermek nem született, akkor a szülők a vagyonnak csak $\frac{1}{10}$ része felett rendelkezhettek. Ellenben a családapának a törvény mindenben a legmesszebbmenő előnyöket biztosította és ha bizonyos számú gyermeke volt, t. i. Rómában 3, Itáliában 4 és a provinciákban 5, akkor minden tehertől mentesítették. Ámde ez a törvény nem tartóztathatta fel a római birodalom végzetét. A római népnek lelke sivár és terméketlen lett, ilyesmit pedig nem lehet külső előírásokkal megváltoztatni. Északról fiatalabb, erőteljesebb és termékenyebb népek jöttek. Ezeknek már nem tudott ellenállani a számban és erőben megfogyatkozott római, akinek csontjaiból amúgy is felszívta már a velőt az erkölcsi romlottság. Így tűnt le a történelem arénájáról a római nép is, a civilizáció e hatalmas népe örök példájául a nagy igazságnak, hogy minden népnek eleme, támasza és talpköve a tiszta erkölcs. A római nép olyan jogállamot alkotott, amelynek nincs párja az egész világtörténelemben és mégis elbukott, mert a jog egymagában, az erkölcsi értékek nélkül, nem tudja fenntartani a nemzeteket.

De nemcsak az ókor, hanem a jelenkor szolgálthat megdönthetetlen bizonyosságot a nagy igazság mellett, hogy a nemzetek életét csak az erkölcsi törvények tiszteletben-tartása mentheti meg és teheti nagygyá.

A nemzeti pusztulás szomorú példáját állítja elénk *a hanyatló Franciaország*, amely a múlt században Európának egyik leghatalmasabb és legnépesebb állama volt. Amióta azonban Gambetta 1877-ben kiadta a jelszót, hogy

a klerikalizmus a nemzet legnagyobb ellensége, melyet mindenáron le kell tiporni, amióta a hitvallásos oktatást törölték az iskolákból, amióta a szerzetesrendeket száműzték s a lelkekből kiölték az erkölcs és a hit világát, azóta a népes családoknak a száma is megfogyatkozott a francia földön. Ma a legtöbb vidéken ritkák ott a népes családok és ezek csakis ott találhatók, ahol még megőrizték a régi katolikus hitet. Az utolsó évtizedekben Franciaország lakosságának száma általában nem gyarapodott, sőt voltak esztendő, amelyekben a halálozások száma tetemesen felülmúlta a születéseket. Így különösen tragikus volt az 1911-ik év, amikor a halálozások száma 34879-el multa felül a születések számát. Ennyivel több koporsó kellett, mint bölcső. Míg 1801-ben 1000 lakosra esett 26.8 születés, addig 1911-ben csak 19, a legcsekélyebb szám, amely a kultúr-nemzetek történetében felmutatható. Szükségképen a pusztulás lejtőjére jut el az olyan nemzet, ahol a családi tűzhelyeken lerombolják az erkölcs oltárait.

Jordan, a Sorbonne tanára, egy párisi katolikus gyűlésen fennen hirdette, hogyha Franciaország lakosságának száma még jobban nem süllyedt le, ennek a még szintiszta katolikus családok az oka. E családok még bőséges forrásai az erőben gazdag életnek; itt még nem „szabályozza” a gyermekek számát az emberi önzés. Itt nem elégednek meg azzal, hogy a normális család típusát elérjék, melyen Franciaországban a három-gyermekes családot értik, hanem teljesen az isteni és erkölcsi törvények szerint élnek és dicsőségüknek tartják, ha mennél többel szaporítják az igazak számát. Franciaország leggazdagabb polgári családjaiban még ezt a normálisnak mondott számot sem lehet megtalálni, csak hogy a vagyon egy kézben maradjon és ha Franciaország kizárólag ezekre a családokra támaszkodnék, néhány emberöltő alatt eltűnnék a föld színéről. Az élet törvénye, hogy a terméketlen nép helyét idővel a szaporább és erőteljesebb nép foglalja el. Rettegnek is a

franciák, hogy majd az erőteljesebb és népesebb német nép fogja elfoglalni az egykés családú francia földet. Németország minden esztendőben, mondotta a nagy Moltke tábornok, fényes győzelmet arat Franciaország felett, mert Németországban minden esztendőben 600.000-rel több gyermek születik, mint Franciaországban. Sajnos azonban ez az iram a világháború óta a német földön is meglassult. A gazdasági válság és a forradalmak nyomán fellépő lelki összeomlás ott is alapjában megingatta a családokat, a születések száma ott is nagyon visszaesett.

A magyar nemzet ezeréves fáját is **A magyar nemzet élete.** megtépázta a világháború és az ezt követő szomorú idő. Sok bimbóba kívánczó rügyet, pompázó virágot és számtalan élő ágat vert le a vihar és most megfosztva szépségétől, mint lombtalan törzs áll a magyar rónán. Sajnos, még a megmaradt csonkot is az enyészet szúja rágja. Hazánkban a népszaporodásnak legnagyobb akadálya nem a gyermekhalandóság, nem a nemi betegségek pusztításai, nem az alkohol vagy a tüdővész, hanem az egykerendszer, az életnek szándékos kioltása és korlátozása. Csakugyan a fehér halál rémeinek kell átsuhannia a magyar tűzhelyek felett, ha már az országgyűlésen is meghúzták a vészharangot és maga az államhatalom akarja megállítani a süllyedés lejtőjén a züllésnek indult magyar társadalmat.

A Statisztikai Hivatal adatai szerint **A háborús veszteség** Magyarország *háborús veszteségei* Csonka-Magyarországra vonatkoztatva 31050 tiszt és 708544 közkatonát, ami kb. a lakosság 10%-át teszi ki. Ez a háborús veszteség azonban nemcsak számbelileg, hanem főképp minőségileg tekintve, kimondhatatlanul szomorú, hiszen a nemzet színe-virága pusztult el. Még szomorúbb a jövő távlata, ahol majd hiába keressük a háború áldozatainak

utódait. A háború halottaival együtt sírbaszálltak egész jövőendő nemzedékek is.

*A felnőttek és a csecsemők halál-
zásának száma is* nagy nálunk. A nagy csecsemőhalandóság okát főképp a helytelen gyermek-ápolásban kell keresni, hisz a klinikákon a veleszületett gyengeség következtében legfeljebb 1 % hal meg. A felnőttek közt is nagyobb a halál aratása, mint a többi nyugat-európai országokban. Az emberiség egyik legfélelmetesebb ellenségének, *a tuberkulózisnak* nálunk igen bő a pusztítása, hisz 1000 lakos közül évente 4 hal meg tbc-ben, holott az európai átlag csak 2. *A nemi betegségek* következtében is évente sok élet pusztul el. Csonka-hazánkban a nemi betegségek következtében létrejött terméketlen házasságok folytán évente kb. 30.000 főre tehetjük az így bekövetkezett születési hiányt. Szerény számítással ennek kb. a felére tehető a nemi betegségek következménye folytán időelőtt elhaltak száma. Mindez egy évben kb. 45.000 főnyi veszteséget jelent.* Mintha csak évente egy szép nagy vidék? várost temetnénk el a föld alá.

Legnagyobb baj azonban a születések

A fehér halál réme. *számának önkéntes korlátozása,* amely elsősorban a városi lakosságnak szomorú privilégiuma, most már azonban kikezdi a magyar falvak népét és pedig nemcsak a református, hanem újabban már a katolikus falvakét is. „A magyar protestantizmust a Tiszától nyugatra kiöli az egyke, amely most már a katolikus vidékekre is áttérjed” írja Klebersberg Kunó gróf kultuszminiszter a Nemzeti Újság hasábjain az élet gazdaságának nemzeti értékéről írt vezércikkében.** Az egyke együttjár az erkölcsi élet sülly-

* Grúz Frigyes *A nemi betegségek és az ellenük való védekezések módjai* Budapest, 1928.

** Gróf Klebersberg Kunó *Neonacionalizmus*, Budapest, 1928, 180 l.

lyedésével és a külsőleges kultúra növekedésével és amint már hatalmas történeti múlttal dicsekvő népeket pusztított el, úgy a magyar nemzet ezeréves törzsét is könnyen megőrölheti.

Az egykének nevezett társadalmi betegség kétféleképpen nyilvánulhat meg, először az élet sarjadásának megakadályozásában és másodsor a már kisarjadt életnek megölésében. Hazánkban az egykének mindkét alakja hihetetlen mértékben elharapódzott úgy, hogyha fel nem eszmélünk és jobb útra nem térünk, nemzetünknek feltétlenül el kell pusztulnia.

Magyarországon az 1880-as években 1000 lakosra esett évente kb. 44 születés, míg jelenleg a születési szám a réginek csak a fele, kb. 26. Alapul véve Csonka-Magyarország kb: 8 millió lakosságát, kb. 200.000 magyar étellel hevesebb zsendül a magyar rónán. Huszár Károly adatai szerint a Csonka-Magyarországon élő 2,082.000 családból 342.000 meddő, 314.000 egykés, 257.000 kétgyermekes és csak kb. a fele éri el a hármast, azt a számot, amellyel egyedül lehet biztosítani a nemzet fennmaradását. De hogyan biztathatna mindez a szebb jövő reménységével, ha összevetjük ezeket az adatokat a magyarországi csecsemő és felnőtt halandósággal? Nálunk a csecsemőhalandóság a háború előtt 21 % volt, amit most azokon a helyeken, ahol a Stefánia-Szövetség áldásos munkáját kifejti, 16%-ra sikerült visszaszorítani. A felnőttek halálozási arányszáma is nagyobb, mint a nyugateurópai országokban. Szerencsére a magyar falvakban az egyke és a semmiké divatja még nem általános és épen azért mindent el kell követni, hogy a most még csak csirájában levő bajt mindenképpen orvosolják. Ha ez nem történne meg, a nálunk sokkal szaporább szláv népek áradata könnyen elsöpörhet, főképp most, mikor a magyar katonáknak testükből kell élő sövényt fogni a trianoni határok mentén.

A születések korlátozása elméletének

A malthusianizmus. első apostola az angol *Malthus* volt, akinek világhírű műve, *Essay on principle of population* az u. n. malthusianizmus kódexe. Hírneves könyvének alapgondolata, hogy az emberiség, hacsak nagyobb mérvű katasztrófák, mint háborúk és egyéb ragályos betegségek, meg nem tizedelnék sorait, 25 év alatt megkétszereződnek. Eszerint a lakosság száma minden 25 évben megduplázódna és így a népesség szaporodása geometriai sorban halad előre (1, 2, 4, 8 stb.). A népességnek e haladásával nem tart lépést az élelmiszerek termelése, mert annak gyarapodása csak számtani arányban történik (1, 2, 3, 4, stb.). Ebből tehát Malthus szerint, az emberiségre nagy katasztrófa következik és azért Malthus helyesnek tartja, ha az emberiség, a házasságok korlátozásával, maga szabályozza a születések számát, mert a túlságos szaporodás elháríthatatlan katasztrófára vezet.

A mester tanát tanítványai a tudó-

A neomalthusianizmus. mány köntösébe öltöztetve mindenféle terjesztették. Az elméletben Németország és különösen Amerika viszi a főszerepet, míg a gyakorlati életben Franciaországot illeti meg a szomorú dicsőség, hogy leginkább követte Malthus elveit. Amerikában a születések számának korlátozása, a születések ellenőrzése a „birth-control” általánosan elterjedt divat és külön etablissement-ek vannak ennek az amerikai bűnnek mennél szélesebb körben való széthintésére. A nagymértékű propaganda eredménnyel járt, a lelkeket sikerült megmételyezni annyira, hogy már Roosevelt öngyilkos fajnak bélyegezte az amerikai nemzetet. Sajnos az ilyen nemzetgyilkos tanok előtt lehetetlen az ország határain leereszteni a sorompókat. Elterjedtek azok a magyar nép körében is és megmérgezték a magyar társadalomnak lelkét elannyira, hogy már az államhatalom is megriad a bűn szörnyű elharapózásán.

A neomalthusianizmus nem Malthus **A neomalthusianizmus** tanán épül fel, mert az már rég megdőlt. Az emberi élet eltartására szolgáló termékeket sokkal nagyobb mértékben lehet előállítani, mint ahogy Malthus gondolta. A kémia vívmányai a föld termőképességét megsokszorozították s a világforgalom arányai is olyanok, hogy a sűrűbben lakott helyeken jelentkező élelmiszerhiányt könnyen lehet pótolni olyan vidékekről, ahol még sok a felesleg. Újabban East tanár ismét felvetette Malthus gondolatait. Szerinte a föld csak kb. 5000 millió embert képes eltartani. Ha az emberiség továbbra is oly arányban szaporodik mint eddig, úgy már 100 év múlva elénk mered az éhenhalás problémája. E számítások azonban önkényesek. Nehezen lehet előre megmondani azt az időt, amikor csakugyan kevesebb lesz az élelmiszer, mint amennyi az emberiség fenntartására szükséges. Hiszen még ma is óriási területek állanak az emberiség rendelkezésére az egyes világrészekben, melyeket még egyáltalán nem műveltek meg és a már megművelt területek termőképessége is fokozódhatik, hiszen a mezőgazdasági tudományok fejlődése még korántsem fejeződött be,

De akármit mondana a merő elmélet, **A neomalthusianizmus** lehetetlen valamely nemzetnek Malt-**a népek történetében.** hus tanításának alapjaira helyezkedni, mert akkor, az élet törvényei szerint, az erőteljesebb és népesebb nemzetek okvetetlenül eltapossák. Az a nép, ahoi az emberi romlottság gátat vet az élet természetes megnyilatkozásának, nem maradhat fenn sokáig. Úgy volt ez mindenkor a történelem folyamán és mindent meg keli tennünk, hogy a mi hanyatló nemzetünk végső pusztulása ne igazolja szintén a népbológia e törvényét, hogy az a nép, amely a születések számát elkezdli szabályozni, ebben nem ismer határt és azért előbb utóbb szükségkép elpusztul.

Teljesen helytelen némelyeknek az **Az élet gazdagsága.** állítása, hogy a népes nemzetek elszegényednek, mert náluk a vagyon sok részre darabolódik szét. *A nemzetek gazdagságát*, amint azt H. Pesch „Nationaloekonomie” című nagyszabású művében kimutatja, *hasonló körülmények közt fordítva, épen a lakosság nagyobb száma dönti el.* Ha kevés az ember, akkor a kézimunka drága és ezt megsínyli az egész nemzetgazdasági élet, az ipar épügy, mint a mezőgazdaság. Igazolja ezt a nemzetek története. A múlt század utolsó évtizedeiben a rohamosan szaporodó német nemzet nem *lett* szegényebb, hanem inkább gazdagabb, jóllehet földje korántsem volt oly termékeny, mint a francia föld. Franciaországban a föld megfelelő megművelés mellett háromszor többet hozhatna, mint amennyit ma hoz. Ott azonban sajnos nincs elegendő férfierő, mely a termékeny földet elegendőképpen megdolgozná. Ezért is olyan olcsó a föld. A rendes szaporodás nem valami beteges tünet, hanem az egészséges nemzeti életnek a természetes megnyilatkozása. Az élet gazdagsága a legnagyobb nemzeti érték. Csakis a népes országban lehet teljes mértékben kihasználni minden értéket. Ellenben olyan országban, ahol emberi erőben hiány van, ezek az értékek parlagon hevernek. Nincs rá példa a világtörténelemben, hogy erkölcsös és ennek következtében szapora nép elpusztult volna. A süllyedés csak akkor állott be, amikor az erkölcsi élet felbecsülhetetlen értékeit már semmibe sem vették és lábbaltiporták az erkölcsi világ szent törvényeit. Az élet amellet tanúskodik, hogy a néptelen nemzetek elszegényedtek és elpusztultak, míg a népes nemzetek jólétnek örvendtek.

Egyes civilizált népek gazdagsága **A kifinomult népek.** könnyen megtéveszti a felületesen ítélőt. A túlfinom népeknél kevés a gyermek és azért több vagyon gyülemlik össze az egyesek kezében, nagyobb

fényt és pompát mutatnak és ezt nevezik tévesen az élet gazdagságának. Pedig nem így van. Még maga az élet is elpusztul az önzés rút számításaiban. Ahol az emberek önkényesen szabnak határt az élet termékenységének, ahol gyermeket nem akarnak, ott szükségkép csökken a lakosság száma, mire az erősebb, szaporább szomszéd nemzetek lassan-lassan elfoglalják a gyermektelen nemzetek földjét, akár lassú, békés beszivárgás útján, akár erőszakosan véres háborúval. Így volt ez mindig a világtörténelem folyamán és így lesz a jövő századokban is. Az élet törvényei szerint a föld a népes nemzetek tulajdona. Ezért pusztultak ki a kifinomult és erkölcsükben megromlott nemzetek az életerős, romlatlan vérű népekkel szemben.

Keressük most már az egykének

Az egyke okai. *nevezett népbetegség okait* és kutassuk, lehetséges-e valamiképen megmenteni a süllyedő magyar társadalmat, avagy jobb eleve lemondani minden reményiségről és stoikus nyugalommal várni a közelgő halált.

Az egyke okai mindenekelőtt gazda-

A gazdasági okok *sági természetűek* nyomasztó gazdasági helyzet, a kedvezőtlen lakásviszonyok, a ruházat és a táplálék megszerzésének nehézségei, a gyermek nevelésével járó kiadások kedvezőtlenül befolyásolják a születések számát. Mindezek az okok elsősorban a városi lakosságra nézve állnak. Különösen ott érezhető a gazdasági helyzet súlya, ahol a nő maga végzi munkáját s legalább részben maga keresi meg a család mindennapi kenyerét. Ugyancsak a gazdasági okok nagyban befolyásolják a középosztály kedvezőtlen születési számát, ami nagyrészt arra vezetendő vissza, hogy a mai tisztviselői fizetéssel népesebb családot eltartani szinte lehetetlen. A tisztviselő a maga

gyermekéből legalább is tisztviselőt akar nevelni, ami pedig sok kiadást jelent, melyet csekély fizetésével és alacsony pótlékaival fedezni alig tud. Ugyancsak ilyen gazdasági okok szerepelnek a telkesgazdánál is, ahol legtöbbször a vagyonmegosztástól való félelem az egyke alapja. Itt a kapzsiság öli meg az életet, csakhogy a család ereje és vagyona meg ne fogyatkozzék.

Pezenhoffer Antal „A demográfiai

Az erkölcsi okok. *viszonyok befolyása a nép szaporodására”* című könyvében behatóan tanulmányozza a magyar nép szaporodására ható tényezőket. Kutatásainak végső összefoglalása az, hogy bár a műveltség, a foglalkozás és gazdasági viszonyok nagyban befolyásolják a születési számokat, azért az egyke mégsem ezeknek függvénye elsősorban, *hanem mindenekelőtt erkölcsi kérdés*, melyet főképp erkölcsi természetű eszközökkel kell orvosolni. Ugyancsak a Társadalomtudományi Társulat értekezletének is ez volt a megállapítása, hogy az egyke a mai élvezethajhászó, önző társadalom bűne. A társadalom lelkében megfogyatkozott a keresztény érzület, a lelkeket a vak érzékiség és a határtalan élvezetvágy démonja ejtette rabságába. A módfeletti igények kielégítése pedig sok költségbe kerül és mindez elmaradna abban az esetben, ha több gyermek lenne a családban. Az ilyen légkörben azután szinte természetes az élet önkéntes korlátozása. A házasság magasztos felfogása is elhomályosult a lelkekben. A házasságot mint a nemi élet megengedett intézményét fogják fel, de úgy, hogy annak csak előnyeit élvezzék, a terheket pedig eldobják maguktól. Nem akarják ők az Isten törvényei szerint a nemi élet örömeit a természettől előírt keretek közt, hogy annál könnyebben viselhessék a házassággal és a gyermekneveléssel együttjáró terheket, hanem a házasságban kizárólag a nemi élet örömeit keresik az Istentől rendelt célok tudatos kizárásával. Azért mindenekelőtt a

társadalom lelkét kell erkölcsi tartalommal megtölteni, a lelkek terméketlenségét kell elsősorban meggyógyítani, mert a fehér halál nyomasztó problémája, a gazdasági okok teljes méltányolása mellett, végső elemzésben mégis csak erkölcsi természetű.

Az egyke kérdésének erkölcsi jellegét **Az egyke és a vallás.** igazolja az a kétségbe nem vonható jelenség, hogy nem annyira a földhözragadt szegények, mint inkább a jólétnek örvendő rétegek üzik, természetesen ott, ahol kihalt az emberek szívéből a hitélet. Kétségtelen, hogy nálunk az egyke nem annyira a katolikus, mint inkább a református vidékek bűne. Igaz ugyan, hogy a baj már a katolikus vidékeken is kezd terjedni, mégis, eddigi adataink szerint, ez a bűn nálunk nem annyira a katolikusoké, mint inkább a reformátusoké. Bár nálunk az egyke inkább a reformátusok szomorú dicsősége, azért mégis igazságtalan lenne azt a református vallás függvényének tekinteni, mert hisz az a katolikus Franciaországot is megmételtyezte és viszont az életerős pogány népeknél ismeretlen volt. Az egykének legmélyebb oka a hit és az erkölcsi élet lealkonyodásában és végleges elhalásában keresendő. Tagadhatatlan; azonban, hogy a katolikus vallás szigorú törvényeivel, továbbá kegyelmi eszközeivel, nevezetesen a gyónással, legeredményesebben küzd az egyke ellen.

Hogy a vallásnak, *szemben a vallástalansággal*, milyen nagy nemzetfenntartó ereje van, arra *Scipiades Elemér* egyetemi tanár mutat rá az egykéről írt tanulmányában.* Franciaországra nézve *Leroy-Beaulieu* kimutatta, hogy oly helyeken, ahol a hitvallás nélküli iskolák kiszorították a katolikus iskolákat, a születési számok is nagyban csökkentek s születési többlet már csak az északi, erősen katolikus vidékeken található. *Julius Wolf* boroszlói tanár pedig;

* Dunántúl 1926. III. 18.

Németországra vonatkozólag mutatta ki, hogy az olyan helyeken, ahol a szociáldemokrácia előnyomult, a születési számokban nagy visszaesés mutatkozik a katolikus vidékek megfelelő számaival szemben. Így az erősen demokrata Szászországban a születési szám 1000 lélekre viszonyítva 29, magában Berlinben csak 23, ellenben a katolikus vidékeken jóval több, így például Pózen környékén 39 volt. Ha pedig az ember a nemi élet terén minden korlátot eldob magától, mint ahogy azt Szovjetország hivatalosan megtette, a nép a hitetlenség és erkölcstelenség áldozata lesz s százmilliósi létszáma mellett is előbb-utóbb el fog tűnni a föld színéről.

Minthogy az egyke tünete elsősorban **Harc az egybe ellen.** *erkölcsi jellegű, azért mindekekelőtt erkölcsi fegyverekkel kell vele szemben harcolni.* Csak a lelkek erkölcsi újjászületése teremtheti meg az új világot. A törvényes előírások magukban nem igen kecsegtetnek nagyobb sikerekkel. Hisz ezek csak külső előírások, amelyek a kérdés velejét nem érintik és a szívek szentélyéig nem jutnak el. Az ilyen előírások magukban véve dicséretesek, de elégtelenek. Sikertelenek voltak a rómaiaknak hasonló kísérletezései és ugyancsak kudarccal végződtek a franciáknak hasonló próbálkozásai. A többtagú családoknak csekély jutalmazása önmagában sohasem lesz elegendő indítók arra, hogy a szülők magukra vállalják a gyermekneveléssel együttjáró nehézségeket, hacsak más, magasabb indítók nem játszanak közre.

Erkölcsei jellegű követelmények *Mindenekelőtt tehát a nemzet erkölcsi és hitéletét kellene emelni.* Ennek megvalósítása az állami hatóságok megvalósítása az állami hatóságok segítségével feltételezésével a vallásnak, *elsősorban a katolikus Egyháznak feladata.* Az olyan helyeken, ahol a vallás papja hivatásának magaslatán áll, megvan a reménye annak, hogy a nemzetfenntartó erők el nem szikkadnak. Elsősor-

ban pedig tisztább erkölcsi légkört kellene teremteni, főképp a keresztény sajtó útján, hogy így a társadalom lelke a házasságban etikai intézményt lásson, azt szentnek és sértetetlennek tartsa. A családi szentély tiszteletének törvényes védelmét kell szorgalmaznunk, különben az erkölcstelenség szétrobbantja a családot és kiöli az élet tűzhelyén a nemzetfenntartó erkölcsi erőket.

Az erkölcsi jellegű követelmények közé tartoznék az is, hogy az állami törvények az elválásokat lehetőleg megnehezítsék. Ideális lenne, ha az állam követné az Egyház tanítását és a házasságot felbonthatatlannak jelentené ki, úgy, amint azt a keresztény eszmék bátor harcosa, Láng János képviselő kívánta az országgyűlésen. De legalább is meg kellene nehezíteni az elválásokat. A tapasztalat mutatja, hogy oly házasságokban, melyeket az elválás mellékgondolatával kötnek, nem igen szokott gyermek lenni. Érthető! Az ilyen házások nem akarják, hogy a gyermek megkösse őket az egész életre. Magyarországon sohasem volt annyi hivatalos elválás, mint jelenleg. A statisztikai adatok szerint 1926 és 1927-ben 12.000 hivatalos elválás volt. Mennyi bűn, hány összetört élet és hány összezúzott gyermekors tragédiáját rejtik maguk alatt e rideg számok. Természetesen ezeknél sokkal több volt a válóperek nélkül szétválasztott házasságoknak száma. Nem csoda, ha ennyi elvált házasság mellett a házasság eszményi fogalma elhomályosul a lelkekben. A tisztultabb és nemesebb életfelfogásnak terjesztésére alkalmas előadásokat kellene tartani, ahol kiemelnék a természetű család előnyeit és az élet misztériumának továbbadását nemcsak biológiai, hanem etikai alapon is világítanák meg. Megértetni kellene ott a magyar néppel, hogy a gyermek mindenképen a legnagyobb érték és hogy a nő a tiltott műtétekért sokkal nagyobb árat fizet, mintha egész gyermeksereg tenné zajossá a családi otthont. A kereszténység magasztos eszméit a házasságról már a leányvilág lelkébe kell beplán-

tálni és e gondolatokat még a zárdai iskolákban sem volna szabad figyelmen kívül hagyni, különben joggal érheti a zárdai nevelést az a gyakran hallott vád, hogy a kereszténység magasztos elveit nem ültetik át elég gyakorlatilag a mindennapi életbe.

Az erkölcsi természetű követelmények közé venném az orvosi etika elmélyítését is. Az orvosok közreműködése nélkül aligha lesz lehetséges eredményesen megküzdeni a nemzetirtó bajjal. Az orvosok közül sokan könnyen megengedhetőnek tartják a terhesség megszakítását, vagy az élet sarjadásának megakadályozását, néha még egyszerű tüdőcsúcshurut esetén is. Nem is szólva azokról az orvosi becsületre szégyent hozó orvosokról, akiknek számára az élet bűnös kioltása egyszerűen pénzkereseti forrás. Az államnak szigorúan kellene büntetni nemcsak azokat, akik közvetlenül vesznek részt a gyermekirtás bűnében, mint az elvetélést végző orvost vagy bábát, hanem azokat is, akik közvetve, rábeszéléssel vagy fenyegetéssel, részesei a nemzetirtó bűnnek.

Gazdasági jellegű követelmények

A többi teendő inkább gazdasági jellegű, azt az államnak és a társadalomnak kell vállvetve megvalósítani.

Mindenekelőtt az államnak és a városi hatóságoknak olyan lakásokat kellene építeni, ahol az igazi természetim családok teljes szépségükben kibontakozhatnak. Ezeket a családi lakásokat csak többgyermekes családoknak kellene kiadni. A házasulandóknak olcsó kölcsönt kellene nyújtani, hogy lehetővé tegyék a megfelelő családi ház felépítését, azzal a feltétellel, hogy ott csakugyan megvalósítják a természetihű család típusát. Amíg a nagyvárosok bérkaszárnyáinak ajtaira helyenkint az van kifüggesztve, hogy sokgyermekű családnak nincs kiadó lakás, addig aligha fog gazdagabban zsendülni a magyar élet.

Az államnak továbbá kötelessége lenne *mindenkép segí-*

teni a népes családot. Talán nem is a családi bérrendszer előírásával, mert ez inkább azt eredményezné, hogy a munkaadók inkább csak gyermektelen munkásokat alkalmaznának, hanem más úton, főképp az állam által adott családi pótlékok által. A közalkalmazottak családi pótlékát úgy kellene felemelni, hogy arányban legyen a nevelésnek kétségkívül nagy terheivel. Ezeket a családi pótlékokat elsősorban az agglegények s a törpe-családok által kellene megfizettetni. A népes családokat fokozatosan mentesíteni kellene az állami terhektől, különösen a háromnál több tagú családokat. Az örökösödési törvény észszerű szabályozása is kihatással lenne a népszaporodásra; e törvény elintézése azonban nagy körültekintést igényel, nehogy túllépje az igazságosság határait.* Természetes, hogy az ily általánosan szövegezett törvény egyes családokat bűnük nélkül sújtaná, hiszen a természetű családot végső elemzésben nem a gyermekszám, hanem a természet törvényeihez való hűség határozza meg. Azonban e gyermektelen vagy egygyermekes, de természetű családokat csak akkor érné igazságtalanul e törvény, ha az a büntetés jellegével bírna. De nem érné őket jogtalanul, ha az államhatalom ezt mint a nemzeti lét fennmaradását biztosító törvényt hozná. Ebben az esetben a természetű gyermektelen, vagy egy-gyermekű családoknak is alávétve kellene lenniök a közjó érdekében, amellyel szemben az egyéni érdek mindig háttérbe szorul.

Az államnak és a társadalomnak a legnagyobb mértékben kell felkarolnia mindazokat az intézményeket, amelyek

* Scipiades Elemér az egykéről írt tanulmányában azt ajánlja, hogy a birtok feletti rendelkezésnél legalább a három-gyermekes család legyen a mértékadó. A családfő csak abban az esetben rendelkezhessek egész vagyona felett, ha legalább három gyermeke van. Ha a családban két gyermek van, a vagyon $\frac{2}{3}$ -a, ha egy gyermeke van, vagy ha gyermeke egyáltalán nincs, a vagyonnak csak $\frac{1}{3}$ -a felett rendelkezhessek.

az anya és a gyermek érdekeit vannak hivatva megvédeni. Elsőhelyen említendők a Stefánia Szövetség, a Gyermekvédő Liga, a szülészeti poliklinikumok és más ehhez hasonló intézmények, melyeknek áldásos működése már eddig is sok gyermekéletet mentett meg a magyar jövőnek. Szülő-, gyermekágyi- és csecsemőotthonok létesítése az államnak elsőrangú feladata, ha azt akarja, hogy a magyar rónán nagyobb mértékben, mint eddig, zsendüljön a magyar élet.

Természetesen mindezek az állami intézkedések önmagukban nem fogják megoldani a társadalmi válságot, melyet elsősorban a keresztény lelkület elhomályosodása idézett elő. A válság végeredményben erkölcsi természetű lévén, azt csakis a lelkeknek a keresztény szellemben való megújodása szüntetheti meg.*

* * *

Siratjuk háborús veszteségeinket. **Pe-
A szebb magyar jövő.** dig a magyar tűzhelyeken ma is több élet pusztul el, mint amennyi elveszett a legvéresebb csatamezőkön. Ez a legnagyobb nemzeti veszedelem. A fa is csak akkor pusztul el, ha gyökerei elpusztulnak és ha életereje felszikkad, mert akkor nem tud többé új ágakat hajtani. Annak a nemzetnek nem lehet jövője, mely az életerőt

* A magyar törvényhozás biztosítja az iparral foglalkozó családok arra az esetre, ha a családfő elhalálozása, balesete, öregsége vagy rokkantsága folytán nyomorba kerülne. (1927. XXI. és 1928. XL. 4. c.) E nagyjelentőségű szociális biztosításnak kiterjesztése a földműves lakosságra jelenleg van folyamatban. A magyar törvény védi továbbá az iparban és a vállalatokban dolgozó anya egészségét az által, hogy őt a szüléssel kapcsolatban, három hónapon át minden munkától mentesíti. A család védelméről szóló törvényjavaslatnak törvénybe iktatása szintén a közel jövőben valósul meg. E nagyszabású alkotások, melyeknek értékét csak a jövő századok fogják tudni eléggé méltányolni, Vass József népjóléti miniszternek, Dréhr Imre és Sçholtz Kornél államtitkároknak elévülhetetlen érdemei.

öli ki önmagából és amely maga írtja ki önön életét. Ott el kell halványodnia a szebb jövőbe vetett hitnek, mert ott feltartóztathatatlanul közeleg a végső pusztulás.

Vájjon mi lesz a jövőben a magyar nemzet sorsa? Talán a történelem krónikása minket is egykor az elpusztult és rég elföldelt nemzetek közé fog sorolni? Nem mondhatjuk meg előre, mert a jövő titokzatos fátyolát felvetni nem áll hatalmunkban. A jövő élet kapui csakis az Isten előtt tárulnak fel.

Azonban biztosan tudjuk, hogy a magyarság csak akkor maradhat meg őseinek örökségében, ha nemzetünk utolsó életegysége, a család, megőrzi ősi életerejét, azaz ha ott oltárt emelnek a tiszta erkölcsnek s ez hatalmas forrása lesz az erőben gazdag, új életnek. Ellenben ha a családban kihal az isteni törvények erejébe vetett hit, ha a családi élet szentélyébe a hitvestársak rideg önzése vonul be és a magasabb életideáit nem ismerő gyönyörhajsászat lesz az élet irányító csillaga, akkor a süllyedés lejtőjén vagyunk, akkor feltartóztathatatlanul rohanunk az enyészet mélységei feié. Akkor azután hiába létesítünk nemzetvédelmi ligákat, ahogy a hanyatló Franciaország teszi, hiába ajándékozzuk meg alamizsnával a szegénysorsú, többtagú családot, mégsem változtathatjuk meg hanyatló hazánk tragikus sorsát. E külső intézkedések csak a család küszöbéig jutnak el és csak ideig-óráig segítenek a bajon. A nemzetet és a családot csakis a lelki megújulás és az erkölcsi törvények tisztelete teheti az életnek gazdag forrásává.

A régi görögök és rómaiak is megérezték, hogy a nemzetek fennmaradásának egyetlen alapja az erkölcsök tisztasága. Ők a családi élet tűzhelyét a Szűz Veszta istennőnek szenteltek. Az ő kezéért küzdött Poseidon a tengerek istene és a hatalmas Apollo. Ő azonban szűz akart maradni. És csodálatos, hogy a rómaiak szinte ösztönszerűleg a Szűz Vesztának ajánlották fel a családokat. Az ő hófehér márványszobra tündöklött az átriumban, az ő tiszteletére emelt

templomban égett az öröktűz, melynek gondozását az oly nagy tiszteletben álló vesztaszűzekre bízták és nemzeti szerencsétlenségnek tartották, ha a vesztatűz gondatlanságból valahogy kialudt.

A vesztatűz szimbóluma volt az erkölcsi tisztaságnak, melyben a régi rómaiak, nagyon helyesen, a nemzeti élet megmaradásának egyetlen biztosítékát tekintették. Ugyan mit is rejt számunkra a jövődő titokzatos méhe? Ki tudná azt előre megmondani. Lehetséges, hogy talán rettenetes rémképeket és borzalmas víziókat vetne ki magából, ha fellebbenne előttünk a titokzatos jövődő fátyola. Azonban, bár a jelen oly elszomorító, mégis bízunk kell az erkölcsi megújulásban, melynek egyes vigasztaló bizonyosságát itt-ott szemlélhetjük is. A szebb jövőnek reménységét kötelességünk szívünk szentélyében minden nap új életre kelteni. *Ez a szebb jövő azonban csakis akkor jöhet el, ha minden magyar családban, a szegénynél épúgy, mint a gazdagnál, oltárt emelnek a tiszta erkölcsnek, mert csakis így lehetnek a magyar családok erőben gazdag, bőséges forrásai a magyar életnek.*

A FELHASZNÁLT IRODALOM.

1. *Az átöröklés problémájához és a vele kapcsolatos (1—7) fejezetekhez.* H. Muckermann Volk u Kind I. Vererbung u Auslese Freiburg 1924. — H. Muckermann Erbllichkeitsforschung u Wiedergeburt von Familie u. Volk Freib. 1925. — H. Muckermann Grundriss der Biologie Freib. 1904. — E. Bauer Einführung in die experimentelle Vererbungslehre Berlin 1904. — W. Johannsen Elemente der exakten Vererbungswissenschaft Leipzig 1923. — L. Plate Vererbungslehre Leipzig 1923. — H. W. Siemens Einführung in die allg. u. spec. Vererbungs-pathologie des Menschen Leipzig 1923. — O. Hertwig Werden der Organismen Jena 1916. — E. Wasmann Die moderne Biologie u die Entwicklungstheorie Freiburg 1906. — Scipiades Elemér Szülészeti előadásai Budapest 1920. — Punnet-Sóós Az átöröklés Budapest 1928. — Leidenfrost Gyula Rabok vagyunk vagy szabadok Pécs 1927. — Ribot A lelki átöröklés Budapest 1896. — Marosi Arnold Átöröklés és nemzetvédelem Budapest 1920. — Marosi Arnold Bevezetés a biológiába Budapest 1922. — Hajós József Az élet titkaiból Székesfehérvár 1021. — Lenhossék Mihály A sejt és a szövetek Budapest 1918.

2. *A házasságról szóló (9—11) fejezetekhez.* H. Muckermann Volk u Kind I. kötet, továbbá Eheliche Liebe Berlin 1925. — H. Fasel Ehe, Liebe u. Sexualproblem Freiburg 1928. — St. v. Dunin-Borkowski Schöpferische Liebe Berlin 1923. — Ehler, Baur, Gutmann Glückliches Eheleben Morgentheim 1920. — Th. Wilhelm Das Eheleben Regensburg 1925. — P. Monsabré Mariage Paris 1920. — I. Bloch Das Sexualleben unserer Zeit Berlin 1927. — Forel Die sexuelle Frage München 1925. — Buschke u Gumpert Die Geschlechtskrankheiten bei Kindern Berlin 1926. — H. Boas Die wassermannsche Reaktion Berlin 1923. — Nékám Lajos A nemi betegségek Budapest 1920. — Grúsz Frigyes A nemi betegségek és az ellenük való védekezések módjai Budapest 1928. — Temming Sexuális élet és a férfivilág Budapest 1911. — Scipiades Elemér Szülészeti előadásai Budapest 1920. — Müller Lajos A keresztény házasság Budapest 1928 és Jegyesoktatás Budapest 1925. — Török Mihály Medicina et Psychiatria Pastoralis Esztergom 1928.

3. *A természethű családhoz. (12. fejezet.)* H. Muckermann Volk u Kind II. kötet Gestaltung der Lebenslage és Naturtreue Normalfamilie Berlin 1926.

4. *Az anya és a gyermek kapcsolata című (13—16) fejezetekhez.* H. Muckermann Volk u. Kind II. kötet Gestaltung der Lebens-

läge és Die Mutter u ihr Wiegenkind Berlin 1925. — Heim Pál Az anya és a csecsemő biológiai kapcsolata Term. Közi. 1921 262. — Heim Pál A gyermek táplálása Budapest 1922. — Heim Pál A hőszabályozás physiologiája és pathologiája a csecsemőkorbán Orvosképzés 1928, 2. füzet. — Engel Die Ernährung des Säuglings Wiesbaden 1917. — N. Fassbinder Das Glück des Kindes Freiburg 1921. — Lober Az anyaság Budapest 1927. — Bilkei A család könyve Székesfehérvár 1927. — Keller Lajos Magyar Anyák könyve I. II. III. — Az anya és csecsemővédők vezérfonala Budapest 1918. — A Stefánia Szövetség programja Budapest 1918.

5. *Az élet tavaszán című fejezethez.* H. Muckermann Volk u, Kind I. kötet, és Werdende Reife Berlin 1926. — St. V. Dunù-Borkovski Reifendes Leben Berlin 1922. — A. Eulenburg Moralität u Sexualität Bonn 1924. — Marcell A kemény parancs Budapest 1928. — Tóth Tihamér A tiszta férfiúság Budapest 1920. — Olass Péter Fiú, légy férfi Budapest 1928.

6. *A sarjádó élet Című fejezethez.* H. Muckermann Um das Leber, der Ungeborenen Berlin 1925 és Keimendes Leben Berlin 1925. — Fr. Hürth Zum Eingriffsrecht in das keimende Leben Stimmen der Zeit 1928, 33. — G. Clement Le droit de l'enfant a naître Fribourg 1928. — Kubinyi Pál A bünös magzatüzés Orvosképzés 1926, 64

7. *A fajegészségtan eszménye című fejezethez.* Hofmann G Fejégészségtan és eugenetika Term. Közl. 1916, 450. — Marosi Arnold Átöröklés és nemzetvédelem Budapest 1920. — Baujbr, Fischer, Lenz Rassen-hygiene Berlin 1924. — I. Meyer Gezetliche Unfruchtbarmachung Geisteskranker Freibg. 1927. — Fr. Hürth Gezetliche Sterilization, Stimmen der Zeit 1929, 360.

8. *A magyar nemzet élete című fejezethez.* Kovács Alajos A zsidóság térfoglalása Magyarországon Budapest 1922. — Pezenhoffer Antal A demográfiai viszonyok befolyása a nép szaporodására Budapest 1922. — Scipiades Elemér Az egyke, Dunántúl 1928, III. 18. — A Magyar Társadalomtudományi Társulat értekezlete az egyke elleni küzdelem tárgyában Társadalomtudomány 1927. — Fodor Árpád Családvédelem Kalocsa 1928.

TARTALOMJEGYZÉK.

1. Előszó	5
2. Bevezetés	7
3. Az átöröklés problémája.....	10
4. Az átöröklés élettani alapja	13
5. Az átöröklés törvényei	18
6. A kiválasztás határai	27
7. Átöröklés és az ember.....	29
8. Kiválasztás a házasság előtt	43
9. A női eszmény.....	51
10. A keresztény házasság eszménye	57
11. A hitvesi szeretet eszménye.....	70
12. A gyermek keresztény értékelése.	78
13. A természethű család.....	86
14. Az anya és a gyermek biológiai és etikai kapcsolata	102
15. Az anya boldogsága	107
16. A gyermek boldogsága.....	113
17. A halál aratása.....	125
18. Az élet tavaszán	131
19. A sarjadó élet	153
20. A fajegészségtan eszménye	160
21. A magyar nemzet élete	169